

วารสาร
มนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ผู้จัดพิมพ์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ที่ปรึกษาบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร. สัญญา สะสอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ญัฐพร จาตุยางโท

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ญัฐวัฒน์ โสมดี

อาจารย์ ดร. เสกสรรค์ ท้าวทุมมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อนุสินธ์ กมลนันทกิจ

อาจารย์ ดร. รณวีร์ พาลผล

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

รองคณบดีฝ่ายบริหารและวิชาการ

รองคณบดีฝ่ายวิจัย บริการวิชาการ และนวัตกรรมทางสังคม

รองคณบดีฝ่ายวางแผน ประกันคุณภาพการศึกษและพัฒนาบัณฑิตศึกษา

ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายจัดการความรู้และสื่อสารองค์กร

ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์และศิลปวัฒนธรรม

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติพงษ์ วงศ์ทิพย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร. นิโบล วัฒนสิทธิ์ชัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วาทีติ ธรรมเชื้อ

อาจารย์ ดร. ไกรลาส จิตรกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ

ผู้ทรงคุณวุฒิ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. สิทธิ บุตรอินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร. มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์

ศาสตราจารย์ ดร. เทิดชาย ช่วยบำรุง

รองศาสตราจารย์ ดร. อัครณัฐ วงศ์ปรีดี

รองศาสตราจารย์ ดร. วิวัฒน์ มีสุวรรณ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์

รองศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ มั่งคั่ง

รองศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมชัย ปัญญาดี

ศาสตราจารย์ ดร. กุลธิดา ท้วมสุข

ศาสตราจารย์ ดร. ปรีศวร ยันแสน

อาจารย์ ดร. เอกอมร เอี่ยมศิริรักษ์

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. มนัส สุวรรณ

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา ประเทศไทย

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา ประเทศไทย

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา ประเทศไทย

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ประเทศไทย

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร. สัญญา สะสอง
รองศาสตราจารย์สนธิ สัตโยภาส

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

กองจัดการวารสาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐวัฒน์ โสมดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รชฏ นุเสน
อาจารย์ ดร. กฤษณา สมบัติ
อาจารย์พะเยา นุเสน
นางสาวนิติกัญจน์ เสงคะแล
นางรัชฎาพร พันธุ์ทวี
นายอดิศักดิ์ ดวงตาสีห์
นายพิชิตไพร สารานู
นายปฐมพงษ์ กันทะวงค์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความทางวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อค้นพบ ข้อคิดเห็นทางวิชาการและวิจัยแก่นักวิชาการ อาจารย์ นักศึกษา นักวิจัย ตลอดจนบุคคลทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีความสนใจทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

กำหนดออก

ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม-มิถุนายน และกรกฎาคม-ธันวาคม)

สำนักงาน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 202 ถนนช้างเผือก
ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300 โทร 06-2310-4906
เว็บไซต์ <http://www.human.cmru.ac.th>

เว็บไซต์วารสาร

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/husocjr/index>

บทความทุกบทความที่ตีพิมพ์ได้รับการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิ
ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความของวารสารนี้เป็นของผู้เขียน มิใช่ความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ
และมีใช้ความรับผิดชอบของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Journal of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

Publisher Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

Consulting Members

Assoc. Prof. Dr. Sanya Sasong	Dean, Faculty of Humanities and Social Sciences
Asst. Prof. Natthaphorn Chatyangthon	Associate Dean for Administration and Academic Affairs
Asst. Prof. Dr. Nattawat Somdee	Associate Dean for Research, Academic Services and Social Innovation
Dr. Seksun Thaothumma	Associate Dean for Planning, Academic Quality Assurance and Student Development
Asst. Prof. Annalin Kamolnanthakit	Assistant Dean for Knowledge Management and Corporate Communications
Dr. Ranavi Papol	Assistant Dean for International Relations and Culture

Editor-in-Chief

Asst. Prof. Dr. Kittipong Wongthip	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand
------------------------------------	--

Deputy Editors

Assoc. Prof. Dr. Nilobon Wimolsittichai	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Wathit Thummachoe	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand
Dr. Krailas Jitkul	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand

Editorial Board

Emeritus Prof. Dr. Surapon Wirunrak	Office of the Royal Society, Thailand
Emeritus Dr. Sit But-In	Office of the Royal Society, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Maneepin Phromsuthirak	Office of the Royal Society, Thailand
Prof. Dr. Therdchai Choibamroong	National Institute of Development Administration, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Achakorn Wongpreedee	National Institute of Development Administration, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Wiwat Meesuan	Naresuan University, Thailand
Emeritus Prof. Dr. Anuwat Punyanuwat	Chiang Mai University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Charin Mangkang	Chiang Mai University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Chalermchai Panyadee	Maejo University, Thailand

Prof. Dr. Kunthida Tuamsuk	
Prof. Dr. Parit Yinsen	Khon Kaen University, Thailand
	Prince of Songkhla University, Pattani Campus, Thailand
Dr. Ekamorn Iamsirirak	
Emeritus Prof. Dr. Manut Suwan	Ramkhamhaeng University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Sanya Sasong	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand
Assoc. Prof. Sanit Sattayopat	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand

Editorial Managers

Asst. Prof. Dr. Nattawat Somdee	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Rachod Nusen	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand
Dr. Krisana Sombat	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand
Mrs. Phayao Nusen	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand
Miss Nitikan Sengkasae	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand
Mrs. Ratchadaporn Panthawee	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand
Mr. Adisak Duangtasit	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand
Mr. Pichitpai Samran	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand
Mr. Patompong Kantawong	Chiang Mai Rajabhat University, Thailand

Objectives	1. To publish research, academic and review articles related to Humanities and Social Sciences. 2. To be a forum for sharing knowledge, opinions and research advancement in Humanities and Social Sciences, and related fields for academic scholars, students, lecturers, researchers and others who interested in the fields of Humanities and Social Sciences.
Frequency	Bi-annually (January-June; July-December)
Office	Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University 202 Changpeuk Rd., Changpeuk, Muang, Chiang Mai 50300 Tel. 06-2310-4906 Website: http://www.human.cmru.ac.th
Journal Website	https://www.tci-thaijo.org/index.php/hsocjr/index

All articles submitted for this publication were reviewed by the academic reviewers. The editorial board and the Faculty of Humanities and Social Sciences, CMRU, claim no responsibility for the content or opinions expressed by the authors of individual articles or columns in this journal. Reprinting of any articles in this journal must be permitted by the editorial board.

วารสาร
**มนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์**
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทบรรณาธิการ	1
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติพงษ์ วงศ์ทิพย์	
บทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของความไว้วางใจผู้นำในความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสาย สนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่	3
เกตุดาว หลงลิ้ม และภาสกร เติวิพงษ์	
ความหมายทางวัฒนธรรมของ “เจ้าพ่อปู่ยักษ์” ในฐานะท้าวเวสสุวรรณ ของชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง	26
พีระพันธ์ ต้นวงศ์ และ สิริชญา คอนกริต	
การประเมินผลแนวทางการขับเคลื่อนองค์ความรู้การวิจัยเพื่อสร้างท้องถิ่นไทยให้ ยั่งยืน	42
สัญญา สะสอง, อรุณ แดนโพธิ์, สุดาร์ตน์ สมบัติ, Yukiko Kawai, วาญญู ศรีอุทัย และ ศศิธร ศรีรัตน์	
การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสสำหรับร้านนวดพลอยสบายไทย ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	62
กิตติพงษ์ ติระณะรัต, สุทธิณี เดชารัตน์ และ พงศา กันทะสอน	
หลากหลายหลายเทคนิคของจิ๊กซอว์: นานาลักษณะของการประยุกต์ เทคนิคจิ๊กซอว์เพื่อการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย	81
พินพนธ์ คงวิจิตร, กิ่งกาญจน์ บุณณสินวัฒนกุล และ ยรรยงค์ สิกขะฤทธิ์	
การศึกษาสถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงเทพฯ ที่ปรากฏในสังคีตยวงศ์ ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์	104

Journal of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

Editor-in-Chief	1
Asst. Prof. Dr. Kittipong Wongthip	
Mediating Role of Trust in Leader in the Relationship Between Transformational Leadership and Readiness for Organizational Change among Support Staff of Chiang Mai University	3
Ketdao Longluem and Passagorn Tevichapong	
The Cultural Meanings of “Chaow Pho Pu Yak” as Thaow Vessuvana of Sri Lom Community, Lampang Province	26
Peeraphan Thanwong and Sirichaya Concret	
Evaluating Approaches to Advance Research Knowledge for Sustainable Community Development in Thailand	42
Sanya Sasong, Uraporn Danpho, Sudarat Sombat, Yukiko Kawai, Wathanyu Sriuthai and Sasitorn Srirat	
The Development of French Language Promotional Media for Ploy Sabai Thai Massage Shop in Pa Phai Sub-district, San Sai District, Chiang Mai Province	62
Kittiphong Tiranarata, Suthinee Decharat and Pongsa Kantasorn	
Various Styles and Techniques of Jigsaw: Applications of Jigsaw Techniques for Thai Language Learning Management	81
Pinpon Kongwijit, Kingkarn Buranasinvattanukul and Yanyong Sikkharit	
A Study of the Situation of Buddhism in Ayutthaya Kingdom as Appeared in Sangitiyavansa	104
Chanin Phongsawad	

บทบรรณาธิการ

วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่บทความวิจัยบทความวิชาการและบทความวิจารณ์หนังสือ เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อค้นพบ ข้อคิดเห็นทางวิชาการและการวิจัยแก่นักวิชาการ นักวิจัย อาจารย์ นักศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

บทความในวารสารฉบับนี้มีทั้งหมด 6 บทความ บทความแรกเป็นบทความของ เกตุดาว หลงลิ้ม และภาสกร เติวิชพงศ์ เรื่อง บทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของความไว้วางใจผู้นำในความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลจากการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคลเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

บทความที่สองเป็นบทความเรื่อง ความหมายทางวัฒนธรรมของ “เจ้าพ่อปู่ยักษ์” ในฐานะท้าวเวสสุวรรณของชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง ของ พิระพันธ์ ต้นวงศ์ และสิริชญา คอนกริต ซึ่งได้ศึกษาความหมายทางวัฒนธรรมของเจ้าพ่อปู่ยักษ์ในฐานะท้าวเวสสุวรรณของชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง เพื่อทำความเข้าใจความหมายของความเชื่อตามที่ชาวชุมชนและคณะผู้ศรัทธาเข้าใจต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้เห็นการประกอบสร้างความหมายของเจ้าพ่อปู่ยักษ์ที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของความหมายตามที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสสังคมภายนอกซึ่งเข้ามากระทบต่อความเชื่อในท้องถิ่นล้านนา

บทความที่สามเป็นบทความเรื่อง การประเมินผลแนวทางการขับเคลื่อนองค์ความรู้การวิจัยเพื่อสร้างท้องถิ่นไทยให้ยั่งยืน ของ สัญญา สะสอง, อรุณพล แคนโพธิ์, สุภารัตน์ สมบัติ, Yukiko Kawai, วทีญญ ศรีอุทัย และศศิธร ศรีรัตน์ ผลการประเมินจะทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลกระทบของกิจกรรมในภาพรวมทั้งต่อผู้ผลิตองค์ความรู้และผู้รับองค์ความรู้ อีกทั้งยังช่วยให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางการปรับปรุงให้การวิจัยและถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

บทความที่สี่เป็นบทความของ กิตติพงศ์ ติธะระรัต สุทธิณี เดชารัตน์ และพงศา กันทะสอน เรื่อง การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสสำหรับร้านนวดพลอยสบายไทย ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แผ่นพับประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสที่สามารถเชื่อมโยงกับ TikTok ผ่าน QR Code เพื่อเพิ่มการรับรู้และขยายการเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส ซึ่งการประชาสัมพันธ์ในลักษณะนี้เป็นแนวทางที่ช่วยเชื่อมโยงสื่อประชาสัมพันธ์แบบดั้งเดิมกับแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อขยายกลุ่มลูกค้าเป้าหมายและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันของธุรกิจบริการ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย

บทความที่ห้าเป็นบทความของ พินพนธ์ คงวิจิตร กิ่งกาญจน์ บุณณสินวัฒนกุล และยรรยงค์ สิกขะฤทธิ์ ที่นำเสนอหลักการและการประยุกต์ใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในแต่ละด้าน ได้แก่ การอ่านวรรณคดีและวรรณกรรม การเขียน การพูด การฟังและดู และหลักการใช้ภาษาไทย เพื่อแสดงให้เห็นว่า เทคนิคจิ๊กซอว์สามารถนำมาใช้จัดการเรียนการสอนได้อย่าง

หลากหลาย ดังปรากฏในบทความเรื่อง หลากลีลา หลายเทคนิคของจิ๊กซอว์: นานาลักษณะของการประยุกต์เทคนิคจิ๊กซอว์เพื่อการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย

บทความสุดท้ายเป็นบทความของ ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์ เรื่อง การศึกษาสถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาที่ปรากฏในสังคีตยวงศ์ ซึ่งได้ศึกษาความเป็นมาของสังคีตยวงศ์ สถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยา และวิเคราะห์สถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาที่ปรากฏในสังคีตยวงศ์ เพื่อทำความเข้าใจถึงสถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาผ่านมุมมองของสมเด็จพระวันรัต ผู้รจนาวรรณกรรมพุทธศาสนาเรื่องนี้

ขอขอบคุณคณะกรรมการบริหารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่กองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกที่กรุณาประเมินบทความให้มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ต้องขอขอบคุณเจ้าของบทความทุกท่านที่ส่งบทความเข้ามาตีพิมพ์ในวารสารฯ

ท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอเชิญผู้สนใจทุกท่านร่วมส่งบทความวิจัยหรือบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่แบ่งปันองค์ความรู้ในการพัฒนาศาสตร์ด้านมนุษยและสังคมต่อไปหากต้องการทราบข้อมูลเพิ่มเติม เกี่ยวกับวารสารฯหรือมีข้อเสนอแนะสามารถติดต่อได้ที่ husocjr@g.cmrui.ac.th กองบรรณาธิการยินดีน้อมรับเพื่อจะได้นำมาปรับปรุงวารสารฯ ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้สามารถ ติดตามวารสารทางออนไลน์ได้ที่ <https://so01.tcithaijo.org/index.php/husocjr/index> หรือทาง QR code ท้ายบทบรรณาธิการนี้

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติพงษ์ วงศ์ทิพย์

การเปลี่ยนแปลงและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากร สายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เกตุดาว หลงลิ้ม^{1*} และภาสกร เติวิชพงศ์²

^{1,2}สาขาวิชาจิตวิทยาองค์การ ทรัพยากรมนุษย์และการทำงาน ภาควิชาจิตวิทยา
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Received 21/03/25 Revised 22/07/25 Accepted 25/07/25

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความไว้วางใจผู้นำ และความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีบทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของความไว้วางใจผู้นำในความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 330 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นและแบบสะดวก เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบวัดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แบบวัดความไว้วางใจผู้นำ แบบวัดความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ และแบบสอบถามลักษณะส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนาและสถิติอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยและศึกษาตัวแปรสื่อ วิเคราะห์อิทธิพลสื่อด้วยโปรแกรม Process Macro แบบจำลองที่ 4 ผลจากการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ส่วนภาวะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจผู้นำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อีกทั้งความไว้วางใจผู้นำมีอิทธิพลทางตรงต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับการวิเคราะห์อิทธิพลทางอ้อมพบว่า ความไว้วางใจผู้นำมีบทบาทเป็นตัวแปรสื่อแบบสมบูรณ์ในความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ความไว้วางใจผู้นำ, ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ, บุคลากรสายสนับสนุน, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

* Corresponding author

Mediating Role of Trust in Leader in the Relationship Between Transformational Leadership and Readiness for Organizational Change among Support Staff of Chiang Mai University

Ketdao Longluem^{1*} and Passagorn Tevichapong²

^{1,2}Organizational, Human Resource, and Work Psychology, Faculty of Humanities,
Chiang Mai University

Received 21/03/25 Revised 22/07/25 Accepted 25/07/25

Abstract

This research aims to examine the relationship between transformational leadership, trust in leader, and organizational readiness for change among support staff of Chiang Mai University. It also investigates the mediating role of trust in leader in the relationship between transformational leadership and organizational readiness for change. Data were collected from a sample of 330 support staff at Chiang Mai University using stratified and convenience sampling methods. The research instruments consisted of a transformational leadership scale, a trust in leader scale, an organizational readiness for change scale, and a demographic questionnaire. Descriptive and inferential statistics were used to test the research hypotheses and examine the mediating effect, which was analyzed using Process Macro Model 4. The results revealed that transformational leadership had a significant direct effect on organizational readiness for change at the .01 level. Additionally, transformational leadership had a significant direct effect on trust in leader at the .01 level, and trust in leader had a significant direct effect on organizational readiness for change at the .01 level. The analysis of the indirect effect indicated that trust in leader fully mediated the relationship between transformational leadership and organizational readiness for change among support staff of Chiang Mai University.

Keywords: Transformational Leadership, Trust in Leader, Readiness for Organizational Change, Support Staff, Chiang Mai University

* Corresponding author

บทนำ

ในปัจจุบันสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังปรากฏคำว่า ดิสรัปชัน (Disruption) ที่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยเป็นผลมาจากนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำให้รูปแบบการดำเนินธุรกิจ หรือการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะหลังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ยิ่งเป็นตัวเร่งต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันและรุนแรงนี้ ส่งผลกระทบต่อองค์การทางธุรกิจและหน่วยงานเอกชน รวมถึงส่งผลกระทบต่อสถาบันการศึกษาและหน่วยงานของรัฐอีกด้วย จากรายงานการพัฒนารอบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของประเทศ ระบุถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งมีการย้ายฐานการผลิตของบริษัทต่างชาติทำให้มีคนว่างงาน เกิดความยากจน และความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้น รวมถึงการเผชิญกับภาวะสังคมสูงอายุ (Aging society) ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ เน้นการแก้ไขปัญหาภายในประเทศของตนเองมากกว่า ซึ่งเรียกว่า กระแสโลกาภิวัตน์หมุนย้อนกลับ (Reverse globalization) (สภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.), 2564)

การรับมือกับภาวะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นความท้าทายอย่างยิ่งขององค์การที่จะพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงานและพัฒนาศักยภาพในส่วนของภาพรวมทั้งองค์การ จะเห็นได้ว่าแนวคิดที่เหมาะสมในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงก็คือ ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง (Readiness for change) ดังนั้นองค์การจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์การ (Readiness for organizational change) ซึ่งหมายถึงพนักงานในองค์การจะต้องมีความเชื่อว่าองค์การจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง และตนเองมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง รับรู้ถึงความสามารถของตนที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงนั้นประสบความสำเร็จ โดยพนักงานมีมุมมองเชิงบวกและเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะผลิตต่อตนเองและองค์การ (Armenakis, Harris, & Mossholder, 1993) ผลการศึกษาของ McKinsey ซึ่งเป็นบริษัทที่ปรึกษาอันดับหนึ่งของโลกพบว่า หากองค์การมีการพลิกโฉมโดยเฉพาะการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์การเร็วมากเท่าใด ก็จะมีโอกาสประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาดังกล่าวยังพบว่า แม้ว่าองค์การจะไม่สามารถควบคุมปัจจัยภายนอกได้ แต่ก็สามารถควบคุมการดำเนินการขององค์การให้ผ่านช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างราบรื่น (Bucy et. al., 2021)

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่เติบโตและอยู่ท่ามกลางสภาวะความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้มีการประกาศแผนพัฒนาการศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระยะที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) และกำหนดวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ไว้ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำที่รับผิดชอบต่อสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยนวัตกรรม

(มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2566) โดยในแต่ละด้านมุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) ซึ่งเป็นการวางแผนกลยุทธ์เพื่อรับมือต่อความเปลี่ยนแปลงท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม การที่มหาวิทยาลัยจะสามารถปรับตัวและเปลี่ยนแปลงได้นั้น ย่อมต้องอาศัยผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ในการบริหารงานที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำงานเชิงรุก ตลอดจนบุคคลากรที่เป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนแผนหรือยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ให้ไปสู่เป้าหมาย ทั้งบุคลากรสายวิชาการและสายสนับสนุน โดยเฉพาะบุคลากรสายสนับสนุนเป็นพนักงานขององค์กรที่ขับเคลื่อนแผนและนโยบายขององค์กรสู่การปฏิบัติ ตลอดจนประสานงานกับหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ จึงจำเป็นที่บุคลากรกลุ่มนี้ต้องมีความตระหนักทั้งในด้านความเปลี่ยนแปลงขององค์กร ตลอดจนต้องเตรียมความพร้อมของบุคลากรให้เกิดความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น เมื่อบุคลากรมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรย่อมนำไปสู่การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดและไม่กลัวต่อการเปลี่ยนแปลงรอบตัว รวมถึงมีการเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย (Missiliana, 2023)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ทางบวกและสามารถทำนายความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรได้ (Abbasi, 2017; Adiwijaya, Ribhan, & Hayati, 2023) เมื่อพนักงานรับรู้ว่าคุณำของตนมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับสูง ความพร้อมของพนักงานในการปรับตัวและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในองค์กรจะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย นอกเหนือจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่าความไว้วางใจผู้นำมีความสัมพันธ์ทางบวกและสามารถทำนายความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรได้ (Colquitt, Scott, & LePine, 2007; Dirks & Ferrin, 2002; Mayer, Davis, & Schoorman, 1995) เมื่อพนักงานมีระดับความไว้วางใจในผู้นำสูง ความพร้อมของพนักงานในการเผชิญและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กรจะเพิ่มขึ้นตามลำดับ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ทางบวกและสามารถทำนายความไว้วางใจผู้นำของพนักงานได้ (Hosmer, 1995; Mayer, Davis, & Schoorman, 1995) อธิบายได้ว่า หากพนักงานรับรู้ว่าคุณำหัวหน้างานของตนมีระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสูง พนักงานจะมีระดับความไว้วางใจผู้นำเพิ่มขึ้นตามไปด้วย จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศ ผู้วิจัยพบว่า ความไว้วางใจผู้นำมีบทบาทเป็นตัวแปรสื่อในความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการเปลี่ยนแปลงองค์กร (Cao & Le, 2022) และในความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความผูกพันต่อการเปลี่ยนแปลง (Hamza, Alshaabani, & Salameh, 2022) แม้ว่าจะมีการศึกษาความไว้วางใจผู้นำ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ

ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ ซึ่งล้วนเป็นการพิจารณาตัวแปรอื่น ๆ จึงควรมีงานวิจัยที่ศึกษาความไว้วางใจผู้นำในบทบาทการเป็นตัวแปรสื่อในความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การเพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ดังกล่าว

จากความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยศึกษาบทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของความไว้วางใจผู้นำในความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยผลการศึกษาในครั้งนี้ สามารถนำไปพิจารณาในการกำหนดนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาพรวมให้บุคลากรสายสนับสนุนเตรียมพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความไว้วางใจผู้นำและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาบทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของความไว้วางใจผู้นำในความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถทำนายความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สมมติฐานที่ 2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถทำนายความไว้วางใจผู้นำของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สมมติฐานที่ 3 ความไว้วางใจผู้นำสามารถทำนายความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สมมติฐานที่ 4 ความไว้วางใจผู้นำมีบทบาทเป็นตัวแปรสื่อในความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การทบทวนวรรณกรรม

ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ (Readiness for Organizational Change)

Armenakis, Harris, และ Mossholder (1993) ได้ให้ความหมายความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การไว้ว่า เป็นกระบวนการรู้คิดที่เกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ ทศนคติและเจตนาของสมาชิกในองค์การว่า จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงและตนเองมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง รับรู้ถึงความสามารถของตนที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงนั้นประสบความสำเร็จ ต่อมาได้มีพัฒนาแบบจำลองที่เน้นเฉพาะวิธีการสร้างความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง (Readiness for change) ที่พัฒนาโดย Armenakis, Harris, และ Mossholder (1993) ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัย 5 ประการ ได้แก่ ความไม่สอดคล้องกัน (Discrepancy) ความเหมาะสม (Appropriateness) สมรรถนะหลัก (Efficacy) การสนับสนุนจากผู้นำ (Principal support) และคุณค่าส่วนบุคคล (Personal valence) ดังนั้น ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ หมายถึง ความเชื่อของพนักงานในองค์การว่าองค์การจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงและตนเองมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง รับรู้ถึงความสามารถของตนที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงนั้นประสบความสำเร็จ โดยพนักงานมีมุมมองเชิงบวกและเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะมีผลดีต่อตนเองและองค์การ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership)

Burns (1978) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นกระบวนการที่ผู้นำและผู้ตามช่วยยกระดับแรงจูงใจและคุณธรรมซึ่งกันและกันให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น โดยภาวะผู้นำรูปแบบนี้มุ่งหวังที่จะยกระดับทั้งผู้นำและผู้ตามโดยส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกถึงจุดมุ่งหมายและมาตรฐานทางจริยธรรมร่วมกัน ต่อมาแนวคิดของ Burns ได้รับการขยายความและพัฒนาขึ้นโดย Bass (1985) โดยได้ระบุพฤติกรรมและคุณลักษณะเฉพาะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ (1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized influence) (2) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational motivation) (3) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual stimulation) และ (4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (Individualized consideration) นอกจากนี้ Carless, Wearing และ Mann (2000) ได้พัฒนาแบบวัดความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงระดับโลก (Global transformational leadership scale: GTLS) โดยมุ่งเน้นการศึกษาที่การแสดงพฤติกรรมสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่แสดงออกอย่างชัดเจนและกระชับ ซึ่งประกอบด้วย 7 ปัจจัย ได้แก่ วิสัยทัศน์ (Vision) การพัฒนาบุคลากร (Staff development) ความเป็นผู้นำที่ให้การสนับสนุน (Supportive leadership) การเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) การเป็นแบบอย่างในเชิงนวัตกรรม (Innovative role modeling)

การยอมรับส่วนบุคคล (Personal recognition) และความไว้วางใจและความซื่อสัตย์ (Trust and integrity) ดังนั้น ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง การรับรู้ของผู้ตามที่มีต่อผู้นำโดยตรงว่า มีลักษณะเป็นผู้นำที่มุ่งเน้นการสร้างแรงบันดาลใจและสร้างแรงจูงใจให้ผู้ตามทำงานเพื่อประโยชน์ขององค์การ โดยเป็นผู้นำที่แสดงวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนมีการพัฒนาให้การสนับสนุนและการแนะนำรายบุคคลแก่ผู้ตาม มีการเสริมพลังอำนาจให้พนักงานโดยปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและสนับสนุนนวัตกรรมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ รวมไปถึงมีความไว้วางใจและความซื่อสัตย์

ความไว้วางใจผู้นำ (Trust in leader)

Mayer, Davis, และ Schoorman (1995) ได้ให้ความหมายของความไว้วางใจผู้นำคือ ความเต็มใจของผู้ตามที่จะเปิดใจให้ผู้นำของตน โดยยึดหลักความเชื่อที่ว่าผู้นำมีความสามารถ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์สุจริตในการกระทำเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ตาม ซึ่งในความหมายนี้เน้นย้ำว่า ความไว้วางใจเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพและการทำงานโดยรวมขององค์การ การศึกษาของ Mayer, Davis และ Schoorman (1995) ได้นำเสนอโมเดลบูรณาการความไว้วางใจในองค์การ ซึ่งได้กลายเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำความเข้าใจความไว้วางใจผู้นำ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ความสามารถ (Ability) ความเมตตากรุณา (Benevolence) และความซื่อสัตย์สุจริต (Integrity) ต่อมา Schoorman, Mayer และ Davis (2007) ได้พัฒนาแบบวัดความไว้วางใจผู้นำ (Trust in leader scale: TLS) โดยวัดความไว้วางใจที่พนักงานมีต่อผู้นำโดยพิจารณาจาก 3 มิติหลัก ได้แก่ ความสามารถ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์สุจริต ดังนั้น ความไว้วางใจผู้นำ จึงหมายถึง ความไว้วางใจของผู้ตามหรือผู้ปฏิบัติงานในองค์การที่มีต่อผู้นำว่า ผู้นำมีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำพาองค์การไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ โดยเชื่อว่าผู้นำเป็นผู้มีความสามารถ ความซื่อสัตย์สุจริต และความเมตตาต่อพนักงานในองค์การ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ

ณิชาวิช เนาวรัตน์ (2552) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งบ่งชี้ว่า ผู้นำที่มีความสามารถในการนำการเปลี่ยนแปลงสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการปรับตัวของบุคลากรได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับ อว้ชนนท์ อิมเพ็ง (2566) ได้ศึกษาภาวะผู้นำ

การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน ซึ่งสนับสนุนแนวคิดที่ว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมความพร้อมและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความไว้วางใจผู้นำ

วิศิษฐ์ ฤทธิบุญไชย และคณะ (2566) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อความไว้วางใจในองค์การของพนักงานรุ่น GEN Y พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจในองค์การของพนักงานรุ่น GEN Y โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.90 ซึ่งบ่งชี้ว่า ผู้นำที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถสร้างความไว้วางใจในองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจผู้นำและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ

Erlyani et. al. (2022) ได้ศึกษาอิทธิพลของความไว้วางใจต่อองค์การที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรทางวิชาการในมหาวิทยาลัยต่อการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงการกำกับดูแลการศึกษาระดับสูง พบว่า ความไว้วางใจต่อองค์การมีบทบาทสำคัญต่อความพร้อมของบุคลากรทางวิชาการในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงองค์การ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเพิ่มและรักษาความไว้วางใจต่อองค์การเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรทางวิชาการของมหาวิทยาลัยในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกับ ลลิตา วุฒิวิชญานันต์ (2566) ได้ศึกษาบทบาทของความไว้วางใจต่อองค์การในการปรับความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความไม่มั่นคงในงานและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของพนักงานในอุตสาหกรรมธุรกิจสายการบิน ผลการศึกษาพบว่า ความไว้วางใจต่อองค์การมีบทบาทในการปรับความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความไม่มั่นคงในงานและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของพนักงานในอุตสาหกรรมธุรกิจสายการบิน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นตัวแปรสื่อของความไว้วางใจผู้นำในความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ

Cao และ Le (2022) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อความสามารถในการเปลี่ยนแปลงองค์การ โดยเน้นการศึกษารูปแบบการเป็นตัวแปร

สื่อของความไว้วางใจในความเป็นผู้นำ พบว่า การรับรู้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลต่อความสามารถในการเปลี่ยนแปลงองค์การได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยังส่งอิทธิพลทางอ้อมผ่านความไว้วางใจในความเป็นผู้นำ ซึ่งอธิบายได้ว่า พนักงานที่รับรู้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างานของตนอยู่ในระดับสูง จะมีความไว้วางใจในความเป็นผู้นำ และภายหลังจะมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงองค์การตามมา นอกจากนี้ Hamza, Alshaabani, และ Salameh (2022) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อความผูกพันต่อการเปลี่ยนแปลงและการสนับสนุนของการเปลี่ยนแปลงองค์การ โดยมีบทบาทความไว้วางใจในองค์การเป็นตัวแปรสื่อ พบว่า ความไว้วางใจขององค์การเป็นตัวแปรสื่อที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความผูกพันต่อการเปลี่ยนแปลงและการสนับสนุนของการเปลี่ยนแปลงองค์การ

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เลขที่ CMUREC No. 67/367 ลงวันที่ 19 ธันวาคม 2567 มีวิธีการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประกอบไปด้วยพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนรวมทั้งสิ้น 9,827 คน ผู้วิจัยใช้สูตรของ Schoemann, Boulton, และ Short (2017) เพื่อให้มีขนาดกลุ่มตัวอย่างเพียงพอต่อการวิเคราะห์หัตถิพลสื่อ (Mediation model) โดยขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่เหมาะสมจำนวน 150 คน จากจำนวน 9,827 คน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) โดยแบ่งกลุ่มประชากรออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ (1) กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 6 หน่วยงาน (2) กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ จำนวน 7 หน่วยงาน (3) กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 10 หน่วยงาน (4) กลุ่มสำนักงานมหาวิทยาลัย จำนวน 12 หน่วยงาน และ (5) กลุ่มสำนักงานอื่น ๆ จำนวน 20 หน่วยงาน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากทั้ง 5 กลุ่ม ๆ ละ 80 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 400 คน ต่อมาใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience sampling) ในลำดับถัดไปเพื่อให้ครอบคลุมและมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากันทุกหน่วยงาน ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามที่ตอบกลับที่สมบูรณ์จำนวนทั้งสิ้น 330 คน คิดเป็นอัตราการตอบกลับเท่ากับร้อยละ 82.5

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent variable) ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง
องค์การ

ตัวแปรสื่อ (Mediator) ได้แก่ ความไว้วางใจผู้นำ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ให้บุคลากรประเมิน ประกอบด้วย 4 ตอน มีข้อคำถามจำนวน 45 ข้อ มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 แบบวัดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership scale) ผู้วิจัยใช้แบบวัด Global transformational leadership scale (GTLS) ที่พัฒนาขึ้นโดย Carless, Wearing, และ Mann (2000) ซึ่งใช้แนวคิดของ Bass (1985) สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกใช้แบบวัด GTLS ฉบับภาษาไทยของ อรรถเดช อุณหเลขกะ (2562) จำนวน 7 ข้อ เป็นมาตรวัดแบบประเมินค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตั้งแต่ระดับ 1 (ไม่เคยเลย) จนถึงระดับ 5 (เป็นประจำ) มีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดต้นฉบับเท่ากับ .96

ตอนที่ 2 แบบวัดความไว้วางใจผู้นำ (Trust in leader scale) ผู้วิจัยเลือกใช้แบบวัดความไว้วางใจผู้นำของ อารียา อุตรศรี (2564) ที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิดของ McAllister (1995) โดยมีข้อคำถามทั้งหมด 11 ข้อ เป็นมาตรวัดประเมินค่าแบบลิเคิร์ต (Likert scale) 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับ 1 (ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) จนถึงระดับ 5 (เห็นด้วยอย่างยิ่ง) มีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดต้นฉบับเท่ากับ .88

ตอนที่ 3 แบบวัดความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ (Readiness for organizational change scale) ผู้วิจัยเลือกใช้แบบวัดของ ลลิตา วุฒิวิญญานันต์ (2566) ที่ได้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดของ Holt et.al. (2007) ประกอบด้วยข้อคำถาม 27 ข้อ เป็นมาตรวัดประเมินค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (Likert scale) ตั้งแต่ระดับ 1 (ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) จนถึงระดับ 5 (เห็นด้วยอย่างยิ่ง) มีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดต้นฉบับเท่ากับ .87

ตอนที่ 4 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ อายุการทำงาน ระดับการศึกษา และประเภทกลุ่มงาน

การพัฒนาคุณภาพเครื่องมือ

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแบบวัดจากตัวแปรที่เกี่ยวข้องจากงานวิจัยก่อนหน้า และเลือกใช้แบบวัด Global transformational leadership scale (GTLS) ฉบับภาษาไทยของ อรรถเดช อุณหเลขกะ (2562) แบบวัดความไว้วางใจผู้นำของ อารียา อุตรศรี (2564) และแบบวัดความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง

องค์การ (Readiness for organizational change scale) ของ ลลิตา วุฒิวิญญานันต์ (2566) หลังจากนั้นนำแบบวัดทั้ง 3 ตัวแปร เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบ

2. ผู้วิจัยนำแบบวัดที่ผ่านการเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาไปทดสอบก่อนใช้จริง (Pilot test) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะงานและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มพนักงานสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาและมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 34 คน แล้วทำการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการวัดค่าความสอดคล้องภายใน (Internal consistency) และพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์อิอัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ที่มีความเชื่อมั่นตั้งแต่ .07 ขึ้นไป

3. ผลจากการตรวจสอบพบว่า แบบวัดในเครื่องมือของการวิจัยในครั้งนี้ไม่มีข้อคำถามใดถูกตัดออกและมีค่าความเชื่อมั่นสูงกว่า .07 ขึ้นไป ดังนี้ (1) แบบวัดความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .94 (2) แบบวัดความไว้วางใจผู้นำ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .84 และ (3) แบบวัดความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .86

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. จัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบไปด้วย แบบสอบถามจำนวน 1 ชุด แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ 1) แบบวัดความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ 2) แบบวัดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) แบบวัดความไว้วางใจผู้นำ และ 4) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อขอความอนุเคราะห์ส่วนงานในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตามกลุ่มเป้าหมาย ทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ส่วนงานวิชาการ (กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) กลุ่มที่ 2 ส่วนงานวิชาการ (กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ) กลุ่มที่ 3 ส่วนงานวิชาการ (กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) กลุ่มที่ 4 สำนักงานมหาวิทยาลัย และกลุ่มที่ 5 ส่วนงานอื่น ๆ เพื่อนำแบบสอบถามที่เป็นรูปแบบกระดาษนำไปแจกให้กับกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง

3. ติดตามแบบสอบถามทุกสัปดาห์เพื่อเร่งขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 5 สัปดาห์ ได้รับการตอบแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 330 ฉบับ นำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูป (SPSS) ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage)
2. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
3. การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product-moment correlation coefficient)
4. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ทำการทดสอบสมมติฐานด้วยการใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ด้วยโปรแกรม Process Macro โดยกำหนดแบบจำลองที่ 4 (Model 4) (Hayes, 2018)

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 67.3 และเพศชาย จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 32.7 ช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วงอายุ 30–39 ปี จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 40.3 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 40–49 ปี จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 29.4 ต่อมาคือ ช่วงอายุ 20–29 ปี จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 20 และอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 10.3

สำหรับอายุการทำงานของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีอายุการทำงาน 1–10 ปี จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 55.2 รองลงมาคืออายุการทำงาน 11–20 ปี จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 31.2 อายุการทำงาน 21–30 ปี จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6 และอายุการทำงาน 30 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0

ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 66.1 รองลงมาคือระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 และระดับอนุปริญญา/ปวส. จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1

ในส่วนของประเภทกลุ่มงาน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 รองลงมาคือกลุ่มสำนักงานอื่น ๆ จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 24.2 กลุ่มสำนักงานมหาวิทยาลัย จำนวน 70 คน คิดเป็น

ร้อยละ 21.2 กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0 และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0

สำหรับผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความไว้วางใจผู้นำและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ มีรายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 1

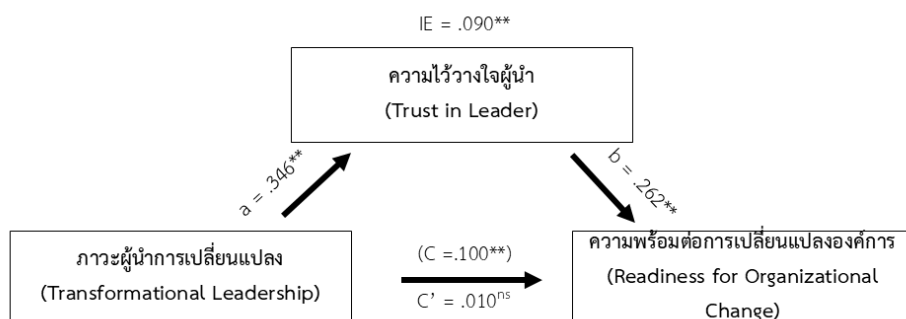
ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา (n = 330)

ตัวแปร	(1)	(2)	(3)
(1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	(.87)		
(2) ความไว้วางใจผู้นำ	.300**	(.91)	
(3) ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ	.142**	.433**	(.89)

** $p < .01$, ตัวเลขในวงเล็บในแนวทแยง หมายถึง ค่าความเชื่อมั่นของแต่ละแบบวัด

จากตารางที่ 1 พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ .142 ส่วนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความไว้วางใจผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ .300 อีกทั้งความไว้วางใจผู้นำมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ .433

ผู้วิจัยวิเคราะห์อิทธิพลสื่อ (Mediation model) ด้วยโปรแกรม Process macro โดยกำหนดแบบจำลองที่ 4 (Model 4) (Hayes, 2018) เพื่อทดสอบสมมติฐานที่เกี่ยวกับตัวแปรสื่อของการวิจัยในครั้งนี้ โดยกำหนดโมเดลที่ 4 รวมทั้งการประเมินค่าอิทธิพลทางตรง (Direct effect) และอิทธิพลทางอ้อม (Indirect effect)

ภาพที่ 1 ผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้

ตารางที่ 2 ค่าอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมของแบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความไว้วางใจผู้นำ และความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ และค่าสัมประสิทธิ์การทำนายพหุคูณของตัวแปร

ตัวแปร	ตัวแปรตาม					
	ความไว้วางใจผู้นำ (M)			ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ (Y)		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (X)	.346**	-	.346**	.010 ^{ns}	.090**	.100**
ความไว้วางใจผู้นำ (M)	-	-	-	.262**		.262**
R ²		.090			.188	

หมายเหตุ : ^{ns} = non-significance, ** $p < .01$, DE = อิทธิพลทางตรง, IE = อิทธิพลทางอ้อม, TE = อิทธิพลโดยรวม

จากตาราง 2 สามารถสรุปค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานมาวิเคราะห์ค่าอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมและค่าสัมประสิทธิ์การทำนายของตัวแปรในการวิจัยตามสมมติฐานการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

1) ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง

1.1) อิทธิพลทางตรงของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ ผลการวิเคราะห์พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .100 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ 1 ที่กล่าวว่า “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถทำนายความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”

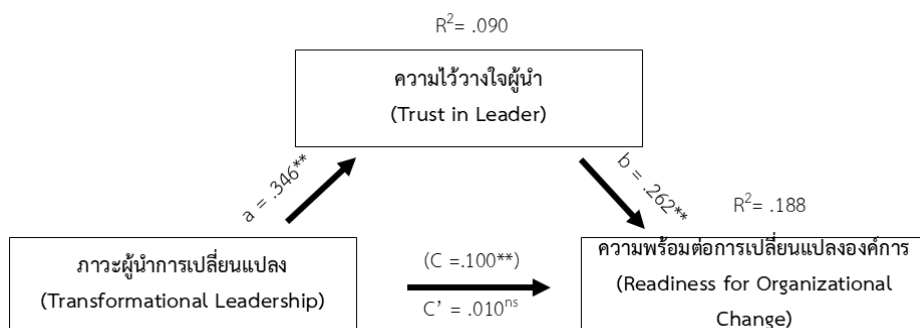
1.2) อิทธิพลทางตรงของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อความไว้วางใจผู้นำ ผลการวิเคราะห์พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ .346 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ 2 ที่กล่าวว่า “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถทำนายความไว้วางใจผู้นำของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”

1.3) อิทธิพลทางตรงของความไว้วางใจผู้นำที่มีผลต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ ผลการวิเคราะห์พบว่า ความไว้วางใจผู้นำมีอิทธิพลทางตรงต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ .262 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ 3 ที่กล่าวว่า

“ความไว้วางใจผู้นำสามารถทำนายความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”

2) ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางอ้อม

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 โดยส่งอิทธิพลผ่านความไว้วางใจผู้นำมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ .090 เมื่อพิจารณา 95% CI ด้วยวิธีการ Bootstrap พบว่า มีค่าอิทธิพลทางอ้อมอยู่ในช่วง .055 ถึง .131 โดยค่าดังกล่าวไม่ครอบคลุมศูนย์ แสดงว่า ค่าอิทธิพลทางอ้อมของความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การที่มีความไว้วางใจผู้นำเป็นตัวแปรสื่อ มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสามารถสรุปได้ว่าสมมติฐานที่ 4 ที่กล่าวว่า “ความไว้วางใจผู้นำมีบทบาทเป็นตัวแปรสื่อ ในความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่” ซึ่งหมายความว่า บุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่รับรู้ว่าหัวหน้างานของตนมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสูง จะมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การในทิศทางที่สูงขึ้นตามไปด้วย โดยส่งผ่านความไว้วางใจผู้นำและเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การเมื่อมีการควบคุมความไว้วางใจผู้นำ (ตัวแปรสื่อ) โดยค่าสัมประสิทธิ์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจากเดิม เท่ากับ .100 ($p > .01$) ลดลงเหลือเท่ากับ .010 (ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่า ความไว้วางใจผู้นำมีบทบาทเป็นตัวแปรสื่อแบบสมบูรณ์ (Complete mediation) ในความสัมพันธ์ระหว่างการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การทดสอบตัวแปรสื่อ

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ .142 ส่วนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความไว้วางใจผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ .300 ทั้งนี้ความไว้วางใจในผู้นำมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ .433 โดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 โดยส่งอิทธิพลผ่านความไว้วางใจในผู้นำที่มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ .090 สรุปได้ว่า บุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่รับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงของตนมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสูง จะมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การในทิศทางที่สูงขึ้นตามไปด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถทำนายความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .100 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ 1 สาเหตุที่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นเช่นนั้นสามารถอธิบายได้ว่า เมื่อบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่รับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงของตนมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้บุคลากรเหล่านั้นมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Bass (1985) ที่ระบุว่า ผู้นำที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ตาม ทำให้บุคลากรพร้อมที่จะยอมรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาวัชนันท์ อิมเพ็ง (2566) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน รวมถึงงานของ ณิชารักษ์ เนาวรัตน์ (2552) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งบ่งชี้ว่าผู้นำที่มีความสามารถในการนำการเปลี่ยนแปลงสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการปรับตัวของบุคลากรได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้นำหรือหัวหน้างานที่มีภาวะผู้นำการ

เปลี่ยนแปลงจึงสามารถช่วยให้บุคลากรปรับตัวและตอบสนองต่อความท้าทายดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมมติฐานที่ 2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถทำนายความไว้วางใจผู้นำของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .346 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ 2 สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นสามารถอธิบายได้ว่า เมื่อบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่รับรู้ว่าหัวหน้างานของตนมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้บุคลากรเหล่านั้นมีไว้วางใจในหัวหน้างานของตน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Bass (1985) ที่ระบุว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย การสร้างแรงบันดาลใจ การแสดงวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และการสนับสนุนบุคลากร ซึ่งทั้งหมดนี้มีส่วนช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจในผู้นำ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิศิษฐ์ ฤทธิบุญไชย และคณะ (2566) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจในองค์การของบุคลากรรุ่น GEN Y นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งทิพา ศรีทองคำ (2565) ที่พบว่า ผู้นำที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสูง บุคลากรจะมีความไว้วางใจในผู้นำมากขึ้น และบุคลากรที่มีความไว้วางใจในผู้นำสูง จะมีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นและจะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้

สมมติฐานที่ 3 ความไว้วางใจผู้นำสามารถทำนายความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ความไว้วางใจผู้นำมีอิทธิพลทางตรงต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .262 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ 3 ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากเมื่อบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีความไว้วางใจในหัวหน้างานของตนก็จะมีผลต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ McAllister (1995) ที่ว่า ความไว้วางใจในผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความยืดหยุ่นและความพร้อมของบุคลากรในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Erlyani et. al. (2022) ที่พบว่า ความไว้วางใจต่อองค์การมีบทบาทสำคัญต่อความพร้อมของบุคลากรทางวิชาการในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงองค์การ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเพิ่มและรักษาความไว้วางใจต่อองค์การเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรทางวิชาการของมหาวิทยาลัยในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลลิตา วุฒิวิชญานันต์ (2566) ที่ว่า ความไว้วางใจต่อองค์การมีบทบาทในการปรับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารู้ความไม่มั่นคงในงานและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง

ของบุคลากรในอุตสาหกรรมธุรกิจสายการบิน ซึ่งบ่งชี้ว่า ความไว้วางใจในผู้นำหรือองค์กร สามารถช่วยลดผลกระทบด้านลบจากความไม่มั่นคงในงานและส่งเสริมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง

สมมติฐานที่ 4 ความไว้วางใจผู้นำมีบทบาทเป็นตัวแปรสื่อในความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ โดยส่งอิทธิพลผ่านความไว้วางใจผู้นำ ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ .091 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 แสดงว่าค่าอิทธิพลทางอ้อมของความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ ที่มีความไว้วางใจผู้นำเป็นตัวแปรสื่อ มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสนับสนุนสมมติฐานที่ 4 ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่รับรู้ว่าหัวหน้างานของตนมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้บุคลากรดังกล่าวมีความไว้วางใจในหัวหน้างานของตน และภายหลังจะทำให้เกิดความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงต่อความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง และยังมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความไว้วางใจในผู้นำ โดยอธิบายได้ว่า ความไว้วางใจในผู้นำทำหน้าที่เป็นตัวแปรสื่อในความสัมพันธ์นี้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hamza, Alshaabani, และ Salameh (2022) ที่พบว่า ความไว้วางใจขององค์การเป็นตัวแปรสื่อที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความผูกพันต่อการเปลี่ยนแปลงและการสนับสนุนของการเปลี่ยนแปลงองค์การ รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cao และ Le (2022) ที่ว่า การรับรู้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลต่อความสามารถในการเปลี่ยนแปลงองค์การได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยส่งอิทธิพลทางอ้อมผ่านความไว้วางใจในความเป็นผู้นำ ซึ่งอธิบายได้ว่า บุคลากรที่รับรู้ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างานของตนอยู่ในระดับสูง จะมีความไว้วางใจในความเป็นผู้นำ และภายหลังจะมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงองค์การตามมา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ควรพิจารณาในการพัฒนาโปรแกรมหรือวิธีการในการเตรียมความพร้อมให้กับหัวหน้างาน ทั้งนี้ได้แก่ หัวหน้างานที่ดำรงตำแหน่งในปัจจุบันและผู้ที่将会เข้าสู่ตำแหน่งหัวหน้างานจำเป็นต้องผ่านการอบรมหรือกิจกรรมอื่นใด

ในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อเพิ่มทักษะการเป็นผู้บริหารขั้นต้นและ
สอดแทรกหลักการเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

2. ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ควรพัฒนาโปรแกรม หรือระบบการปฏิบัติงาน
ที่ทำให้ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชามีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น อาจมีทั้งกิจกรรม
การอบรมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพของ
บุคลากร หรือมีระบบการรับฟังซึ่งกันและกัน ทั้งนี้หัวหน้างานควรเปิดโอกาสให้บุคลากร
มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงองค์การ รวมถึงการสร้าง
ความโปร่งใสในการดำเนินงานและให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับแผนการเปลี่ยนแปลงจะช่วยให้
บุคลากรเกิดความมั่นใจและไว้วางใจในหัวหน้างานมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเพิ่มเติมว่าจะมีตัวแปรอิสระอื่นนอกจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
ที่สามารถใช้ทำนายความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การเหมือนในงานวิจัยครั้งนี้ได้
อีกหรือไม่ เช่น ปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การ (Organizational climate) (ศุภิสรา จิรพัทธ์
พงศกร, 2564) ความพึงพอใจในงาน (Job satisfaction) (Judge & Kammeyer-Mueller,
2012) และความผูกพันต่อองค์การ (Organizational commitment) (Meyer & Allen, 1991)
 เป็นต้น

2. ควรศึกษาเพิ่มเติมว่าจะมีตัวแปรสื่ออื่นนอกจากความไว้วางใจผู้นำที่ใช้ใน
งานวิจัยในครั้งนี้ได้อีกหรือไม่ เช่น ตัวแปรพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม (Innovative behavior)
(Hamza, Alshaabani, & Rudnak, 2024) และตัวแปรด้านการสื่อสารภายใน (Internal
communication) (Saharudin et. al., 2024)

3. จากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรสายสนับสนุน
ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เท่านั้น ดังนั้นการศึกษากครั้งต่อไปควรศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง
อื่น ๆ อาจศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
หรือศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน ที่มีความ
แตกต่างกันหลายด้านของการบริหารจัดการองค์การ ทั้งนี้อาจได้ผลการศึกษาที่มีความ
หลากหลายมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ณิชารัช เนาวรัตน์. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร
กับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขต*

- พื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1. [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา].
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2566). มช. คล่องตัวทุกการบริการ ปรับตัวได้ดีกับทุกสิ่ง. <https://policy13.cmu.ac.th/policies/85>
- ลลิตา วุฒิวิชญานันต์. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความไม่มั่นคงในงานและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์การของพนักงานในอุตสาหกรรมธุรกิจสายการบิน: บทบาทการเป็นตัวแปรปรับของความไว้วางใจต่อองค์การ. [การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:172456>
- วิศิษฐ์ ฤทธิบุญไชย และคณะ. (2566). อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความไว้วางใจในองค์การ และความสุขในการทำงานของพนักงานรุ่น GEN Y. วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(1), 46–61. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/hsrnj/article/view/263622>
- ศุภิสรา จิรพัทธ์พงศกร. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงของพนักงานกลุ่มมิลเลนเนียลในองค์การรัฐวิสาหกิจซึ่งประกอบกิจการด้านสาธารณสุขภาคหนึ่ง. [สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล]. <https://archive.cm.mahidol.ac.th/handle/123456789/4129>
- สภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.). (2564). รายงานการพัฒนาการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของประเทศ ปี 2564. สภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.).
- อรรถเดช อุณหเลขกะ. (2562). ลักษณะริเริ่มแบบผู้ประกอบการและผลการปฏิบัติงานของผู้แทนยา: อิทธิพลปรับและอิทธิพลสื่อของการรับรู้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความผูกพันต่องาน. [การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:126565>
- อารียา อุดรศรี. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมกับความปลอดภัยทางจิตวิทยาของพนักงานกลุ่มมิลเลนเนียล: บทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของความเชื่อถือไว้วางใจผู้นำ. [การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:161173>

- อ่าวชนนธ์ อัมเพ็ง. (2566). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร]. https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/thesis_detail?r=64421229224
- Abbasi, B. (2017). Transformational leadership and change readiness and a moderating role of perceived bureaucratic structure: An empirical investigation. *Problems and Perspectives in Management*, 15(1), 35–44. [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15\(1\).2017.03](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15(1).2017.03)
- Adiwijaya, S., Ribhan, & Hayati, K. (2023). The effect of transformational leadership on readiness for change mediated by organizational commitment. *Asian Journal of Economics, Business and Accounting*, 23(1), 69–80. <https://doi.org/10.9734/ajeba/2023/v23i151017>
- Armenakis, A. A., Harris, S. G., & Mossholder, K. W. (1993). Creating readiness for organizational change. *Human Relations*, 46(6), 681–703. <https://doi.org/10.1177/001872679304600601>
- Bass, B. M. (1985). *Leadership and Performance Beyond Expectations*. Free Press.
- Bucy, M., Schaninger, B., VanAkin, K., & Weddle, B. (2021, December 7). Losing from day one: Why even successful transformations fall short. <https://www.mckinsey.com/capabilities/people-and-organizational-performance/our-insights/successful-transformations>
- Burns, J. M. (1978). *Leadership*. Harper & Row.
- Cao, T. T., & Le, P. B. (2022). Impacts of transformational leadership on organizational change capability: A two-path mediating role of trust in leadership. *European Journal of Management and Business Economics*, 33(2), 157–173. <https://doi.org/10.1108/EJMBE-06-2021-0180>
- Carless, S. A., Wearing, A. J., & Mann, L. (2000). A short measure of transformational leadership. *Journal of Business and Psychology*, 14(3), 389–405. <http://www.jstor.org/stable/25077344>
- Colquitt, J. A., Scott, B. A., & LePine, J. A. (2007). Trust, trustworthiness, and trust propensity: A meta-analytic test of their unique relationships with

- risk taking and job performance. *Journal of Applied Psychology*, 92(4), 909–927. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.92.4.909>
- Dirks, K. T., & Ferrin, D. L. (2002). Trust in leadership: Meta-analytic findings and implications for research and practice. *Journal of Applied Psychology*, 87(4), 611–628. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.87.4.611>
- Erlyani, N., Hartono, V., Zwagery, V., Ardi, R., & Suhariadi, F. (2022). Role of organizational trust on readiness for change academic staff university in facing higher education governance changes. In *Proceedings of International Conference on Economics, Business Management, Accounting and Sustainability*. (pp. 9–17), Bali 19–20 October 2022. https://www.researchgate.net/publication/366889370_Role_of_Organizational_Trust_on_Readiness_for_Change_Academic_Staff_University_in_Facing_Higher_Education_Governance_Changes
- Hamza, K. A., Alshaabani, A., & Rudnak, I. (2024). Impact of transformational leadership on employees’ affective commitment and intention to support change: Mediation role of innovative behavior. *Problems and Perspectives in Management*, 22(2), 325-338. [https://doi.org/10.21511/ppm.22\(2\).2024.25](https://doi.org/10.21511/ppm.22(2).2024.25)
- Hamza, K., Alshaabani, A., & Salameh, N. (2022). Impact of transformational leadership on employees’ reactions to change and mediating role of organizational trust: Evidence from service companies in Hungary. *Problems and Perspectives in Management*, 20(2), 522-535. [https://doi.org/10.21511/ppm.20\(2\).2022.43](https://doi.org/10.21511/ppm.20(2).2022.43)
- Hayes, A. F. (2018). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach (Methodology in the social sciences)* (2nd ed.). The Guilford Press.
- Holt, D. T., Armenakis, A. A., Feild, H. S., & Harris, S. G. (2007). Readiness for organizational change: The systematic development of a scale. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 43(2), 232-255. <https://doi.org/10.1177/00218863062952>

- Hosmer, L. (1995). Trust: The connecting link between organizational theory and philosophical ethics. *The Academy of Management Review*, 20(2), 379–403. <https://doi.org/10.2307/258851>
- Judge, T. A., & Kammeyer-Mueller, J. D. (2012). Job attitudes. *Annual Review of Psychology*, 63, 341–367. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-120710-100511>
- McAllister, D. J. (1995). Affect- and cognition-based trust as foundations for interpersonal cooperation in organizations. *The Academy of Management Journal*, 38(1), 24–59. <https://doi.org/10.2307/256727>
- Mayer, R. C., Davis, J. H., & Schoorman, F. D. (1995). An integrative model of organizational trust. *The Academy of Management Review*, 20(3), 709–734. <https://doi.org/10.2307/258792>
- Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1991). A three-component conceptualization of organizational commitment. *Human Resource Management Review*, 1(1), 61–89. [http://doi.org/10.1016/1053-4822\(91\)90011-Z](http://doi.org/10.1016/1053-4822(91)90011-Z)
- Missiliana, R. (2023). Transformational leadership and readiness to change: Model mediasi dengan proactive personality. *Personifikasi: Jurnal Ilmu Psikologi*, 14(1), 47–59. <https://doi.org/10.21107/personifikasi.v14i1.19056>
- Saharudin, S., Ekawarna, E., Sulistiyo, U., Meditamar, M. O., & Kristiyono, S. (2024). Internal communication as a mediator in the relationship between transformational leadership and academic staff's readiness for change in higher education. *Jurnal Penelitian Pendidikan Indonesia*, 10(4), 71–82. <https://doi.org/10.29210/020244812>
- Schoemann, A. M., Boulton, A. J., & Short, S. D. (2017). Determining power and sample size for simple and complex mediation models. *Social Psychological and Personality Science*, 8(4), 379–386. <https://doi.org/10.1177/1948550617715068>
- Schoorman, F. D., Mayer, R. C., & Davis, J. H. (2007). An integrative model of organizational trust: Past, present, and future. *Academy of Management Review*, 32(2), 344–354. <https://www.jstor.org/stable/20159304>

ความหมายทางวัฒนธรรมของ “เจ้าพ่อปู่ยักษ์” ในฐานะท้าวเวสสุวรรณ
ของชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง*

พริษฐ์ ด้วงค์^{1**} และ สิริขญา คอนกรีต²

^{1,2}สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Received 13/02/25 Revised 03/07/25 Accepted 03/07/25

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง ความหมายทางวัฒนธรรมของ “เจ้าพ่อปู่ยักษ์” ในฐานะท้าวเวสสุวรรณของชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความหมายทางวัฒนธรรมของ “เจ้าพ่อปู่ยักษ์” ในฐานะท้าวเวสสุวรรณ ของชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง ผ่านเรื่องเล่า วัตถุสัญลักษณ์ และพิธีกรรม โดยใช้การศึกษาวรรณกรรมตามแนวคิดของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) ผลการวิจัยพบว่า “เจ้าพ่อปู่ยักษ์” มีความหมาย 3 ประการ ได้แก่ 1) ความหมายของความเชื่อที่สัมพันธ์กับท้องถิ่นล้านนา 2) ความหมายที่สัมพันธ์กับศาสนาพราหมณ์และพุทธ และ 3) ความหมายจากการปะทะสังสรรค์ระหว่างความเชื่อของภาคกลางกับล้านนา ซึ่งความหมายทางวัฒนธรรมทั้ง 3 ประการนี้ยังสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนและชุมชนวัดศรีล้อม

คำสำคัญ: ความหมายทางวัฒนธรรม, เจ้าพ่อปู่ยักษ์, ท้าวเวสสุวรรณ, วัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง

* เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร เรื่อง “เจ้าพ่อปู่ยักษ์” ในฐานะท้าวเวสสุวรรณของชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง: ความหมายและบทบาท

** Corresponding author

The Cultural Meanings of “Chaow Pho Pu Yak” as Thaow Vessuvaṇa of Sri Lom Community, Lampang Province*

Peeraphan Thanwong^{1**} and Sirichaya Concret²

^{1,2}Thai Language Program, Faculty of Arts, Silpakorn University

Received 13/02/25 Revised 03/07/25 Accepted 03/07/25

Abstract

This research article on “The Cultural Meaning of ‘Chaow Pho Pu Yak’ as Thaow Vessuvaṇa in the Sri Lom Community, Lampang Province” aims to analyze the cultural meanings of “Chaow Pho Pu Yak” as Thaow Vessuvaṇa in the Sri Lom community, Lampang Province, through narratives, symbolic objects, and rituals, employing cultural studies based on Clifford Geertz's approach. The findings reveal that “Chaow Pho Pu Yak” encompasses three distinct meanings: 1) meanings of beliefs related to the Lanna region, 2) meanings related to Brahmanism and Buddhism, and 3) meanings derived from the encounter and interaction between Central Thai beliefs and those of Lanna. These three cultural meanings remain interconnected with the way of life of the people and community of Wat Sri Lom.

Keywords: Cultural Meaning, Chaow Pho Pu Yak, Thaow Vessuvaṇa, Wat Sri Lom Lampang

* This is a part of Master of Arts Program in Thai Language's thesis, Silpakorn University, entitled “Chaow Pho Pu Yak” as Thaow Vessuvaṇa of Sri Lom Community, Lampang Province: Meanings and Functions.

** Corresponding author

บทนำ

ความเชื่อเรื่องเจ้าพ่อปู่ยักษ์ดำรงอยู่ในชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง มาอย่างน้อยตั้งแต่ พ.ศ. 2356 นับถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 212 ปี จึงถือได้ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่คู่กับชุมชนศรีล้อมและจังหวัดลำปางมาเป็นระยะเวลายาวนาน แต่ยังคงมีบทบาทหน้าที่ต่อผู้ศรัทธาในหลายมิติ อีกทั้งยังคงได้รับความนิยมบูชามากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน โดยได้รับการคัดเลือกให้เป็นจุดหมายในแผนการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง ได้รับความนิยมากระแสการบูชาท้าวเวสสุวรรณของผู้คนจากต่างพื้นที่ และได้รับความสนใจจากวงวิชาการ โดยมีมหาวิทยาลัยหลายแห่งเข้ามาทำการศึกษาวิจัย เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา และมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เป็นต้น

แม้ว่าจะได้รับความนิยมในการบูชาตลอดมา แต่เจ้าพ่อปู่ยักษ์กลับยังคงมีความหมายที่ไม่ชัดเจน เนื่องจากเจ้าพ่อปู่ยักษ์มีนามเรียกขานที่แตกต่างกันไป ทั้งเจ้าพ่อปู่ยักษ์ เจ้าพ่อมหายักษ์สามพันต้น องค์ร้อยหูพันตา พ่อปู่หมอยา พ่อปู่ตาทิพย์ และท้าวเวสสุวรรณ ทำให้เห็นถึงความซับซ้อนและหลากหลายของความหมายทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์องค์เดียวกัน ความหมายของเจ้าพ่อปู่ยักษ์นั้นไม่สามารถอธิบายได้อย่างมีแบบแผนที่แน่ชัด แต่แตกต่างกันไปตามความคิดความเชื่อของผู้ศรัทธา ความหมายของความเชื่อในลักษณะนี้สามารถศึกษาตามแนวทางการศึกษาวัฒนธรรมของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) ได้ด้วยการถอดรหัสของความหมายจากคนในกลุ่มวัฒนธรรมซึ่งแสดงออกผ่านข้อมูลคติชนหลากหลายประเภท ทั้งที่พบจากรูปแบบในเรื่องเล่า ลักษณะศิลปกรรมในวัตถุสัญลักษณ์ และองค์ประกอบและขั้นตอนในพิธีกรรมการถอดรหัสจากข้อมูลคติชนเหล่านี้จึงอาจช่วยสางสายใยความหมายทางวัฒนธรรมของเจ้าพ่อปู่ยักษ์ให้เห็นชัดเจนขึ้นมาได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความหมายทางวัฒนธรรมของเจ้าพ่อปู่ยักษ์ในฐานะท้าวเวสสุวรรณของชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง เพื่อทำความเข้าใจความหมายของความเชื่อตามที่ชาวชุมชนและคณะผู้ศรัทธาเข้าใจต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างแท้จริง ทำให้เห็นการประกอบสร้างความหมายของเจ้าพ่อปู่ยักษ์ที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของความหมายตามที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสสังคมภายนอกซึ่งเข้ามกระทบต่อความเชื่อในท้องถิ่นล้านนาด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ความหมายทางวัฒนธรรมของ “เจ้าพ่อปู่ยักษ์” ในฐานะท้าวเวสสุวรรณของชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง ผ่านเรื่องเล่า วัตถุสัญลักษณ์ และพิธีกรรมตามแนวทางการศึกษาวัฒนธรรมของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ

การทบทวนวรรณกรรม

1. งานวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมผีอารักษ์

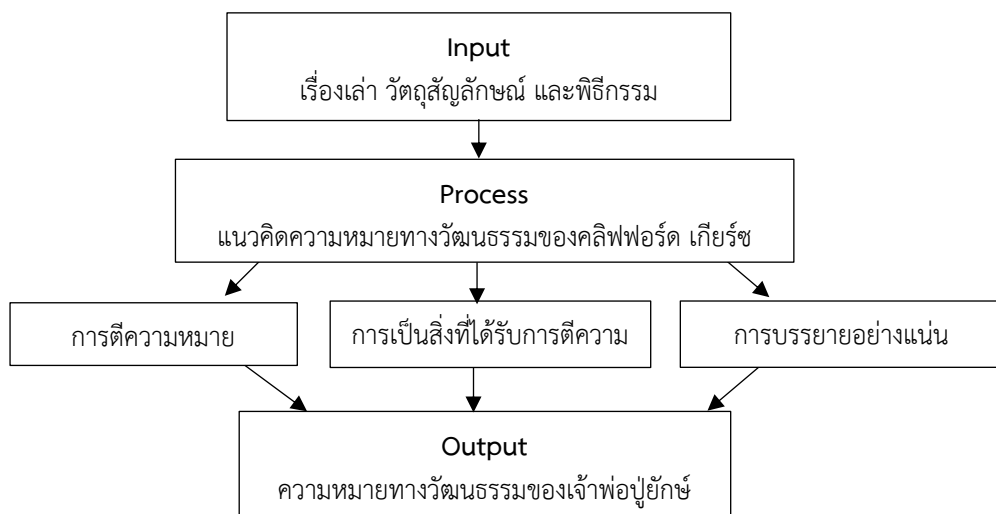
งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อผีอารักษ์ยังคงมีบทบาทสำคัญในสังคมภาคเหนือ โดยปรับตัวและผสมผสานกับวัฒนธรรมอื่น ดังเห็นได้จากงานวิจัยหลายเรื่อง ได้แก่ การศึกษาผีอารักษ์เมืองเชียงใหม่ ของพิมพ์นภัส จินดาวงศ์ (2554) พบว่าการผสมผสานความเชื่อพุทธ พราหมณ์ และผีในพิธีกรรม ปราภฏ 3 พิธี คือ พิธีบูชาเสาอินทขิล พิธีทำบุญเมืองและสืบชะตาเมืองเชียงใหม่ และพิธีบูชาผีปู่แสะย่าแสะ พิธีกรรมเหล่านี้ไม่เพียงตอบสนองความต้องการทางจิตใจเท่านั้น แต่ยังปรับตัวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและแสดงอัตลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่ และการศึกษาผีอารักษ์บ้านไม้ลุงชนเชียงราย ของอัมพิกา ยะคำป้อ (2554) ได้แสดงให้เห็นพลวัตของความเชื่อผีอารักษ์ของชาวไทลื้อผ่านการเปลี่ยนแปลงทั้งกายภาพ คือ การย้ายศาลจากท้ายหมู่บ้านมากลางหมู่บ้าน และพิธีกรรมโดยการรับเอาชื่อเจ้าพ่อคำแดงและพิธีกรรมแบบคนไทยภาคเหนือซึ่งยังคงบทบาทเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนหลากหลายชาติพันธุ์ ส่วนการศึกษาอารักษ์บ้านและอารักษ์เมืองในวิถีชีวิตไทย-ไท ของ ศิราพร ณ ถลาง (2555) ได้ยืนยันความซับซ้อนของการผนวกรวมความเชื่อผีอารักษ์กับความเชื่อผีบรรพบุรุษและผีวีรบุรุษ ซึ่งช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ความเป็นคนล้านนา ส่วนการศึกษาเครื่องประกอบพิธีกรรมผีเจ้านายในแม่ทะลำปางของ อนุกุล ศิริพันธุ์ (2537) พบว่า ม้าขี่หรือร่างทรงจำนวน 26 แห่ง มีผีเจ้านาย 49 องค์ แบ่งเป็น 4 ประเภท แสดงความสำคัญของม้าขี่ในการถ่ายทอดความรู้และการผสมผสานกับวัฒนธรรมภายนอก

2. งานวิจัยเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ

ท้าวเวสสุวรรณเป็นเทพเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนาพุทธและฮินดูในฐานะหัวหน้าจตุโลกบาล ได้รับการเคารพนับถือในฐานะเทพแห่งความร่ำรวยและผู้ปกป้องจากภูตผีปีศาจ เช่น การศึกษาของ ปรีวัตร ศิริเกียรติสกุล (2562) ระบุบทบาทและหน้าที่ 3 ด้าน คือ 1) ผู้คุ้มครองศาสนาและสถานศักดิ์สิทธิ์ 2) จตุโลกบาลผู้ปกครองโลกมนุษย์ 3) ผู้สั่งสอนและแนะนำทางจิตวิญญาณ การศึกษาแย่งแบ่งมิติการศึกษาเป็น 3 ด้าน คือ มิติปัจเจกบุคคล (Super ego) มิติสังคมวัฒนธรรม และมิติเทพปรณัม (Spiritual mentor) ส่วนงานวิจัยอื่น ๆ เช่น การศึกษาของพระยศเทพ ทสรมโม และพระมหาสากล สุกรมณี (2560) รวมถึง จอมพน สมหวัง และพระสุกฤษฎี ปิยสีโล (2561) แสดงอิทธิพลของท้าวจตุโลกบาลต่อประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ในสังคมล้านนา การศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่เน้นการศึกษาจากเอกสารและคัมภีร์ หรือศึกษาท้าวจตุโลกบาลโดยรวม แต่ยังขาดการศึกษาเชิงลึกในพื้นที่เฉพาะ โดยเฉพาะกรณีศึกษาท้าวเวสสุวรรณในบริบทท้องถิ่น เช่น “เจ้าพ่อปู่ยักษ์” ของชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง ที่อาจมีความหมายและบทบาทแตกต่าง

จากที่ปรากฏในคัมภีร์ และสะท้อนความเชื่อท้องถิ่นที่มีความซับซ้อนและหลากหลายมากกว่าการศึกษาจากเอกสารเพียงอย่างเดียว งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อผีอารักษ์และท้าวเวสสุวรรณยังคงมีบทบาทสำคัญในสังคมภาคเหนือ โดยมีการปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตใจ สังคม และการแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การศึกษาในพื้นที่เฉพาะจึงมีความจำเป็นเพื่อทำความเข้าใจความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยังคงมีชีวิตและเปลี่ยนแปลงไปตามสังคม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดการศึกษาความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทของความเชื่อเรื่องท้าวเวสสุวรรณ วัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง ที่แสดงออกผ่านเรื่องเล่าตำนาน พิธีกรรม และวัตถุสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้อง

1.2 ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นเวลา 1 ปี ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2565 ถึง เดือนมีนาคม 2566

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากชุมชนศรีล้อม ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ทางความเชื่อเรื่องท้าวเวสสุวรรณในลักษณะเดียวกัน

2. การเก็บและรวบรวมข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยบันทึกภาพวัตถุสัญลักษณ์ โดยคัดเลือกเฉพาะวัตถุที่ปรากฏอยู่ในบริเวณวัดศรีล้อม ได้แก่ ศาล ประติมากรรม จิตรกรรม และวัตถุมงคล

2.2 ผู้วิจัยเข้าร่วมการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพ่อปู่ยักษ์และพิธีบวงสรวงประจำปีซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนมิถุนายนในระหว่างเดือนเมษายน 2565–เดือนมิถุนายน 2567

2.3 ผู้วิจัยบันทึกเรื่องเล่า แบ่งออกเป็นมุขปาฐะและลายลักษณ์ ผู้วิจัยบันทึกเรื่องเล่ามุขปาฐะจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง 2 ประเภท คือ กลุ่มผู้ศรัทธาโดยคัดเลือกจากผู้มีประสบการณ์จำนวน 30 คน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิโดยสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับผู้พ่อปู่ยักษ์โดยตรง จำนวน 10 คน จากนั้นจึงเรียบเรียงขึ้นเป็นเรื่องเล่ามุขปาฐะที่เกี่ยวข้องกับผู้พ่อปู่ยักษ์ สำหรับวรรณกรรมลายลักษณ์ คัดเลือกกลุ่มข้อมูล 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวรรณกรรมที่สัมพันธ์กับวัดศรีล้อมโดยตรง และกลุ่มวรรณกรรมที่ปรากฏตัวละครยักษ์ในเรื่องเล่าท้องถิ่นลำปาง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลคติชนทั้ง 3 ประเภทมาวิเคราะห์ตามแนวทางการศึกษาวัฒนธรรมของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ และได้นำความหมายทางวัฒนธรรมที่ได้มาจัดกลุ่มเพื่อให้เห็นการประกอบสร้างความหมายทางวัฒนธรรมของเจ้าพ่อปู่ยักษ์ในฐานะท้าวเวสสุวรรณของชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ความหมายทางวัฒนธรรมในข้อมูลคติชนทั้ง 3 ประเภท ได้แก่วรรณกรรม เรื่องเล่า วัตถุสัญลักษณ์ และพิธีกรรม พบว่า “เจ้าพ่อปู่ยักษ์” มีความหมาย 3 ประการดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความหมายของความเชื่อที่สัมพันธ์กับท้องถิ่นล้านนา

1.1 ฝัอาร์กซ์ ความเชื่อเรื่องเจ้าพ่อปู่ยักษ์เป็นฝัอาร์กซ์ คือ วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่ปกปักรักษาพื้นที่ของชาวล้านนา ปรากฏ 3 ระดับ ได้แก่ 1) อารักษ์บ้าน คือผู้ปกปักรักษาชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง ได้สร้างวัดศรีล้อมขึ้นใน พ.ศ. 2356 ในสมัยพระเจ้าดวงทิพย์ (พ.ศ. 2337–2369) ผู้ปกครองเมืองลำปาง (ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2) อีกทั้งในพื้นที่มีต้นพระศรีมหาโพธิ์ขึ้นใกล้กันจำนวน 4 ต้น โอบล้อมพื้นที่เอาไว้จึงเรียกภูมินามของชุมชนนี้ว่า “ศรีล้อม” อันหมายถึง สถานที่ซึ่งมีต้นพระศรีมหาโพธิ์ล้อมอยู่ 2) อารักษ์เมือง คือผู้ปกปักรักษานครลำปางโดยกล่าวว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้มีพระบัญชาให้ปกปักรักษานครลำปางจนกว่าพระมหาจักรพรรดิราช

จะมาบังเกิด 3) อารักษ์ป่า คือ ผู้ปกป้องรักษาป่า เนื่องจากพื้นที่ในชุมชนศรีล้อมแต่เดิมเชื่อว่าเป็นพื้นที่อาถรรพ์ มีต้นไม้ใหญ่เป็นจำนวนมาก การสร้างความเชื่อเช่นนี้เป็นกุศโลบายเพื่ออนุรักษ์พรรณไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ไม้สัก ไม้โพ ไม้ไทร ไม้พุง และไม้จามจุรี จนกระทั่งในยุคอาณานิคมมีการสัมปทานป่าไม้ของเจ้านายฝ่ายเหนือและรัฐบาลไทย จึงได้ตั้งที่ทำการองค์การป่าไม้จังหวัดลำปางขึ้น ใกล้กับบริเวณวัดศรีล้อม ทำให้เห็นว่า เจ้าพ่อปู่ยักษ์สามารถธำรงรักษาทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ชุมชนได้เป็นระยะเวลาานานจากความศรัทธาของคนในชุมชนศรีล้อม นอกจากนี้สิ่งที่ทำให้เห็นถึงความเป็นอารักษ์ของเจ้าพ่อปู่ยักษ์ยังสะท้อนจากการมีประเพณีประจำปีเพื่อบวงสรวงบูชาในวันขึ้น 15 ค่ำของเดือน 9 เหนือ (เดือน 7 ของทางภาคกลางประมาณเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน) ปฏิบัติบูชาด้วยพิธีกรรมในลักษณะการรำรำล่ายกับการบวงสรวงผีอารักษ์ของชาวล้านนา และมีการถวายเครื่องบัตร์พลี เช่น กุ้งพล่า ปลาขี้ ของควา ของหวาน มีเนื้อหมูดิบหรือหมูเป็นตัว เรียกว่า “หมูนอนตอง” ซึ่งแตกต่างจากของภาคกลางที่เป็นหมูสามชั้นต้มสุกหั่นเป็นชิ้นวางเรียงบนใบตอง แต่หมูนอนตองของวัดศรีล้อม หมายถึง หมูดิบทั้งตัว ฝ่าใต้ปากยาวไปถึงท้ายสะโพก นอนกางขาวางเครื่องในล้างทำความสะอาดไว้ด้านข้าง มีการตั้งโตก 12 ที่ จัดลาหมูดิบ แกงอ่อม อาหารพื้นเมือง ขนม เหล้าขาว เหล้าแดงวางบูชา โตกทั้ง 12 นี้ ตั้งถวายเครื่องบูชาฤกษ์ผู้ทรงฤทธิ์และเทวดาผู้รักษาและเกี่ยวข้องกับการสร้างเมืองลำปางจำนวน 12 องค์ และมีดนตรีประกอบพิธีกรรม ซึ่งเป็นเพลงในพิธีกรรมพ่อนผีของชาวจังหวัดลำปางโดยเฉพาะ เช่น เพลงมอญลำปาง เพลงเก้าห้า เพลงมวย เพลงลูกกุยเวย บรรเลงโดยวงดนตรีปี่พาทย์ล้านนา (สิทธิพัฒน์ นาขยัน, สัมภาษณ์, พฤษภาคม, 2566)

1.2 ผีบรรพบุรุษ เรื่องเล่ามุขปาฐะที่ไม่เป็นที่แพร่หลายเรื่องหนึ่ง คือเรื่องมหายักษ์ (ผู้วิจัยใช้คำตามต้นฉบับเดิม) ได้เขียนเล่าไว้โดย ศุภกิจ นิมมานนรเทพ (2560) กล่าวถึงนักรบที่มีฝีมือทางการรบและเวทมนต์คาถา มีชื่อว่า มหายักษ์ เป็นชาวบ้านปงสนุก จังหวัดลำปาง มหายักษ์ผู้นี้เป็นทหารกล้ารับราชการในพระเจ้ากาวิละ (อดีตเจ้านครลำปาง) ได้นำทหาร 30 นาย ฝ่าวงล้อมกองทัพพม่าออกมาเพื่อไปติดตามกองทัพสยามของกรมพระราชวังบวรสุรสีหนาทที่จะยกทัพมาช่วยเชียงใหม่ และได้รับพระราชทานให้นำทหาร 3,000 นาย กลับไปสู้ศึกพม่าจนกระทั่งกองทัพพม่าแตกพ่ายไป เมื่อมหายักษ์เสียชีวิตลงบรรดาญาติพี่น้องจึงได้ตั้งศาลบูชาไว้บริเวณบ้านศรีล้อม จังหวัดลำปาง จากเรื่องเล่านี้เป็นเพียงเรื่องเล่าเดียวที่สามารถอธิบายเชื่อมโยงมหายักษ์ 3,000 คน ของเจ้าพ่อปู่ยักษ์ได้

1.3 ผีบรรพกาล รัชชชัย ทำทอง (สัมภาษณ์, สิงหาคม, 2567) กล่าวว่า พื้นที่ของวัดศรีล้อมนั้น แต่เดิมเป็นพื้นที่ติดกำแพงเมืองโบราณ ต่อมายุคเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมืองตามพระดำริของพระเจ้ากาวิละ ได้กวาดต้อนผู้คนจากเมืองต่าง ๆ ให้มาอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวเชียงแสน ซึ่งเริ่มอพยพมาใน พ.ศ. 2347 เมื่อเข้ามาสู่เมืองลำปางได้ตั้ง

ถิ่นฐานริมแม่น้ำวัง ในชุมชนท่ามะโอ มีอาณาบริเวณตั้งแต่ชุมชนศรีล้อม ชุมชนบ้านเชียงรายจรดชุมชนพระเจ้าทันใจ ในปัจจุบัน สำหรับชุมชนศรีล้อมนั้นสันนิษฐานว่า ได้สร้างชุมชนติดแนวกำแพงเมืองเก่า และสันนิษฐานได้ว่า เจ้าพ่อปู่ยักษ์มีความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นผีบรรพกาลที่ไม่อาจสืบค้นได้ของผู้คนดั้งเดิมในพื้นที่ก่อนการก่อตั้งชุมชน ต่อมาเมื่อชาวเชียงแสนอพยพมาและตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ได้ยึดถือเจ้าพ่อปู่ยักษ์เป็นผีบรรพกาลของตน ส่วนพิธีกรรมการบวงสรวงประจำปีได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะสืบทอดเรื่องเล่าการเป็นผีบรรพกาลของเจ้าพ่อปู่ยักษ์ในฐานะที่เป็นเจ้าของพื้นที่ศรีล้อมเดิมก่อนการอพยพของชาวเชียงแสน แม้ว่าจะไม่สามารถอธิบายได้ว่าชาวชุมชนศรีล้อมมีความเกี่ยวข้องกันทางสายเลือดกับเจ้าพ่อปู่ยักษ์เช่นเดียวกับเรื่องเล่าผีบรรพบุรุษข้างต้น แต่ชาวชุมชนศรีล้อมก็ได้แสดงอัตลักษณ์ของตนผ่านพิธีกรรมบวงสรวงนี้

2. ความเชื่อที่สัมพันธ์กับศาสนาพุทธและพราหมณ์

เจ้าพ่อปู่ยักษ์ยังมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับศาสนา กล่าวคือ เจ้าพ่อปู่ยักษ์ยังปรากฏเป็นเทพอารักษ์ในศาสนาพุทธ และการเป็นจุลโลกบาลในศาสนาพราหมณ์ ผู้วิจัยได้มีข้อค้นพบจากเรื่องเล่า วัตถุสัญลักษณ์และพิธีกรรม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การกลายความหมายจากผีดั้งเดิมมาเป็นเทพในศาสนาพุทธ คือจากความเชื่อดั้งเดิมเจ้าพ่อปู่ยักษ์ มีความหมายเกี่ยวกับการปกปักรักษาต้นพระศรีมหาโพธิ์ในวัดศรีล้อม พร้อมกับการเป็นฝออารักษ์ พระอารามของวัดศรีล้อมที่เรียกว่า เสือวัด หรือ เสี้ยววัด ต่อมาจึงผนวกเข้ากับความเชื่อเรื่องเทพธรรมาบาลผู้รักษาศาสนาพุทธตามตำนานพระเจ้าเลียบโลก ได้กล่าวว่า ผียักษ์ในความเชื่อดั้งเดิมของชาวล้านนาได้อ่อนอ่อนผ่อนตามบารมีของพระพุทธเจ้า และกลายเป็นท้าวเวสสุวรรณ หนึ่งในจุลโลกบาลผู้มีหน้าที่รักษาทิศเหนือ ลักษณะดังกล่าวจึงทำให้เจ้าพ่อปู่ยักษ์จากการเป็นผีในความเชื่อท้องถิ่นกลายมาเป็นท้าวเวสสุวรรณ ซึ่งรักษาพื้นที่วัดศรีล้อมและรักษาต้นพระศรีมหาโพธิ์ อันเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าและศาสนาพุทธตามพุทธบัญญัติ นอกจากนี้แล้วเจ้าพ่อปู่ยักษ์ยังมีความหมายเกี่ยวเนื่องเป็นเทพเจ้าแห่งความตาย เช่น ในต้นบทสวดพระคาถาชินบัญชรรวมไปถึงคาถาเจ้าพ่อปู่ยักษ์วัดศรีล้อมมีคำกล่าวที่ว่า “ยมราชาโน ท้าวเวสสุวรรณโณ มรณังสุขัง” ว่าท้าวเวสสุวรรณเป็นราชาแห่งยมโลกแม้ตายไปแล้วก็มีความสุข ไม่เพียงเท่านั้นยังปรากฏการกลืนกลายเป็นท้าวเวสสุวรรณในศาสนาพุทธโดยมีความหมายของเทพเจ้าแห่งความตายรวมเข้าไว้ด้วย ทั้งนี้ ผู้คนไม่ได้เกรงกลัวเจ้าพ่อปู่ยักษ์ในฐานะท้าวเวสสุวรรณที่เป็นเทพเจ้าแห่งความตาย หากแต่เคารพนับถือในฐานะผู้ที่ประทานพรเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีกรณีที่มีหญิงชราท่านหนึ่งซึ่งแพทย์ลงความเห็นว่าเสียชีวิตแล้ว สามีมาขอพรบนบานศาลกล่าวกับเจ้าพ่อปู่ยักษ์ ภรรยากลับฟื้นคืนชีพ ยิ่งทำ

ให้ผู้คนเชื่อว่า เจ้าพ่อปู่ยักษ์มีอิทธิฤทธิ์เหนือความตาย และมีความหมายในฐานะเทพเจ้าแห่งความตายด้วย (ประวิทย์ อนุกุล, สัมภาษณ์, พฤษภาคม 2563)

2.2 การขยายความหมายจากเทพในศาสนาพุทธมาเป็นเทพในศาสนาพราหมณ์ นอกจากความหมายในฐานะเทพอารักษ์ในศาสนาพุทธแล้ว ยังปรากฏความหมายของเจ้าพ่อปู่ยักษ์ที่กลืนกลายเป็นท้าวเวสสุวรรณ ผ่านกระบวนการยืมรูปลักษณ์ คาถา และความเชื่อจากเทพศาสนาพราหมณ์ กล่าวคือ เจ้าพ่อปู่ยักษ์ในฐานะท้าวเวสสุวรรณมีความหมายในฐานะเทพเจ้าแห่งโชคลาภ โดยมาจากความเชื่อเรื่องท้าวเวร ผู้มีหน้าที่รักษาสมบัติของสวรรค์ตามคติในศาสนาพราหมณ์ ผสมผสานเข้ากับความเชื่อเรื่องบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเคยอยู่กลางวงห้อมล้อมของต้นโพในบริเวณศาลเจ้าพ่อปู่ยักษ์ในวัดศรีล้อม เมื่อบ่อน้ำแห้งลงก่อนจะปิดบ่อน้ำอย่างถาวร ผู้คนได้นำสำเภาเงิน สำเภาทอง แก้วแหวนมีค่าใส่ลงไปในบ่อน้ำนั้นทำให้เห็นว่าเจ้าพ่อปู่ยักษ์ที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ พื้นที่วงห้อมล้อมของต้นโพจึงกลายเป็นผู้รักษาดูแลทรัพย์สินสมบัติอันมีค่าเช่นเดียวกับที่ท้าวเวรได้รักษาสมบัติของสวรรค์ของศาสนาพราหมณ์ ดังนั้นเมื่อเจ้าพ่อปู่ยักษ์ได้หยิบยืมรูปลักษณ์ของท้าวเวสสุวรรณแสดงออกเป็นลักษณะทางกายภาพ จึงนำความหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินเงินทองเข้าไว้ด้วย เมื่อผู้คนมาขอพรเกี่ยวกับเงินทองและโชคลาภ เจ้าพ่อปู่ยักษ์ในฐานะท้าวเวรจึงมีความหมายในลักษณะเทพเจ้าแห่งโชคลาภไปด้วย

จากการศึกษาความหมายทั้งสองประการนั้นผู้วิจัยมีข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ ความหมายทั้งสองประการเป็นร่องรอยของการปะทะสังสรรค์ระหว่างความเชื่อในศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ กล่าวคือ ทั้งสองศาสนาให้ความสำคัญเกี่ยวกับเทพองค์นี้เป็นอย่างมาก โดยให้ความสำคัญที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของมนุษย์ เช่น การเป็นท้าวเวสสุวรรณในศาสนาพุทธ คือการให้ความสำคัญกับ “ชีวิตของมนุษย์” ในขณะที่การเป็นท้าวเวรกลับมีความสำคัญกับ “การใช้ชีวิตของมนุษย์” จากความหมายเช่นนี้เองจึงทำให้เห็นว่าความหมายทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อที่สัมพันธ์กับศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ล้วนเกี่ยวพันกับชีวิตของมนุษย์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ภายในวัดศรีล้อมปรากฏรูปประติมากรรมของเจ้าพ่อปู่ยักษ์ ชื่อว่า “พ่อปู่หมอยา” โดยมีความหมายว่าเป็นผู้รักษาชีวิตของมนุษย์ และ “พ่อปู่ตาพิพย์” มีความหมายว่า เป็นผู้เฝ้าติดตามชีวิตของมนุษย์ อาจกล่าวได้ว่า นัยหนึ่งของความหมายทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ด้วยนั่นเอง

ภาพที่ 2 ศาลและประติมากรรมเจ้าพ่อปู่ยักษ์
ที่มา : (พระพันธ์ ตันวงศ์, 2563, ผู้ถ่ายภาพ)

ภาพที่ 3 พ่อปู่หมอยา และ พ่อปู่ตาทิพย์
ที่มา : (พระพันธ์ ตันวงศ์, 2565, ผู้ถ่ายภาพ)

3. ความหมายจากการปะทะสังสรรค์ระหว่างความเชื่อของภาคกลางกับล้านนา

การปะทะสังสรรค์ระหว่างความเชื่อเรื่องท้าวเวสสุวรรณของภาคกลางและล้านนานั้น สามารถเห็นได้จากการนับถือบูชาท้าวเวสสุวรรณเผยแพร่กันอย่างแพร่หลาย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ เมื่อร่างทรงองค์พ่อปู่ใหญ่ได้มีแนวคิดเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เจ้าพ่อปู่ยักษ์ ท้าวเวสสุวรรณ วัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง ไปอย่างกว้างขวาง “เจ้าพ่อปู่ยักษ์ วัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง” จึงได้เข้าสู่การช่วงชิงพื้นที่ในกระแสการท่องเที่ยวและพุทธพาณิชย์ในวัฒนธรรมความเชื่อท้าวเวสสุวรรณกระแสหลัก แต่ในขณะเดียวกัน “เจ้าพ่อปู่ยักษ์ วัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง” ยังดำรงอัตลักษณ์ล้านนาด้วยวิธีการต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การแผ่อิทธิพลความเชื่อกระแสหลักสู่ความเชื่อท้องถิ่น

จากการเก็บข้อมูลด้านประติมากรรมพบว่า ท้าวเวสสุวรรณเนื้อโลหะเพียงองค์เดียวที่ประดิษฐานในเขตกำแพงแก้วของศาลเจ้าพ่อปู่ยักษ์ วัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง ได้จัดสร้างโดยหลวงพ่อกุศล เจ้าอาวาสวัดจุฬามณี รูปหล่อของท้าวเวสสุวรรณจากวัดจุฬามณีซึ่งเป็นความเชื่อกระแสหลัก ป้ายท้าวเวสสุวรรณโน้ วัดจุฬามณี และป้าย “เจ้ารักพ่อพ่อก็ไม่ทิ้งเจ้า” การนำธรรมเนียมการบูชาของวัดจุฬามณีมาใช้กับเจ้าพ่อปู่ยักษ์ ได้แก่ การใช้รูปเทียนสีแดง ดอกกุหลาบสีแดง และการเรียกเจ้าพ่อปู่ยักษ์ว่า “พ่อ” แทนคำว่า “ปู่” ที่เรียกอยู่แต่เดิม แม้กระทั้งการเปลี่ยนสีของประติมากรรมรูปปั้นพ่อปู่ตาพิพจากสีเขียวให้เป็นสีแดงจากตัวอย่างนี้ทำให้เห็นการขยายเครือข่ายความเชื่อท้าวเวสสุวรรณจากวัดจุฬามณี โดยได้แผ่ขยายความเชื่อกระแสหลักเหล่านี้ให้วัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง (สิทธิพัฒน์ นานขันธ์, สัมภาษณ์, พฤษภาคม, 2566) การแผ่ขยายอิทธิพลความเชื่อนี้ยังได้พยายามกลืนวัฒนธรรมความเชื่อเจ้าพ่อปู่ยักษ์เข้าไว้ด้วยการสร้างวัดถุ่มงคลที่มาจากความเชื่อกระแสหลักแต่กลับใช้ชื่อรุ่นที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพ่อปู่ยักษ์ วัดศรีล้อม ดังเห็นได้จากการที่ ธีรเดช จังตระกูล จัดสร้างวัดถุ่มงคลท้าวเวสสุวรรณร่วมกับวัดจุฬามณี 3 รายการ ดังนี้ พ.ศ. 2561 จัดสร้างเหรียญ ท้าวเวสสุวรรณ รุ่นเศรษฐีเขलगันคร ที่มีพระคาถาล้อมเป็นอักษรขอมมีการประชาสัมพันธ์ว่าเป็นท้าวเวสสุวรรณสองแผ่นดินจากวัดจุฬามณีอัมพวาสู่เมืองเขलगันคร และมีข้อความประชาสัมพันธ์ว่า “จัดสร้างขึ้นเพื่อเผยแผ่บาร์มืองค์ท้าวเวสสุวรรณ อัตลักษณ์แห่งวัดจุฬามณี” ส่วน พ.ศ. 2563 จัดสร้างพระบูชา ท้าวเวสสุวรรณ รุ่นเศรษฐีเขलगันคร สมปรารถนาบรมสุข และ พ.ศ. 2565 จัดสร้างเหรียญท้าวเวสสุวรรณโน้ รุ่นเจริญพรเศรษฐีเขलगันคร ลาก ผล พุนทวี โดยประชาสัมพันธ์ว่า เป็นเหรียญท้าวเวสสุวรรณสองแผ่นดินจากวัดจุฬามณีอัมพวาสู่เมืองเขलगันคร มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของเหรียญ คือเป็นเหรียญทรงจำปีของสำนักวัดจุฬามณีมีพระคาถาอักษรธรรมล้านนาล้อมรอบ จากตัวอย่างข้างต้นนี้ทำให้เห็นว่า การจัดสร้างวัดถุ่มงคลต่าง ๆ นั้นมีลักษณะของการแผ่ขยายอิทธิพลความเชื่อ โดยการนำความเชื่อกระแสหลักจากวัดจุฬามณีมาครอบ “ตัวตน” ของความเชื่อพื้นถิ่น โดยกลวิธีหนึ่งที่มีความเชื่อกระแสหลักใช้ คือ การเข้ามาจัดหารายได้เพื่อบุรณปฏิสังขรณ์และปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดศรีล้อม อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การได้มาซึ่งรายได้ของวัดศรีล้อม คือการพึ่งพาความเชื่อกระแสหลักด้วยเช่นกัน เมื่อพิจารณาปัจจัยเช่นนี้จึงทำให้เห็นลักษณะสำคัญของการปะทะสังสรรค์นี้ ที่เป็นแบบพึ่งพา

3.2 การต่อรองของความเชื่อ “เจ้าพ่อปู่ยักษ์ วัดศรีล้อม”

จากการแผ่อิทธิพลของวัฒนธรรมความเชื่อกระแสหลักของวัดจุฬามณีทำให้เกิดกระแสดำรงอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมความเชื่อ “เจ้าพ่อปู่ยักษ์ วัดศรีล้อม” อันเป็นความเชื่อดั้งเดิมของพื้นที่ชุมชนวัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง โดยการการจัดสร้างวัดถุ่มงคลจำนวน

4 ประเภท ได้แก่ ลูกอมฟ้าผ่าผสมผงโพ มีดหมอ-มีดครูด้ามกิ่งโพ เจ้าพ่อปู่ยักษ์ผ่องสัมป่อย เตือนห้า และกระบองท้าวเวสสุวรรณไม้มะขาม เพื่อออกจัดจำหน่ายหารายได้เข้าวัดเช่นกัน แม้วัตถุมงคลของวัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง จะไม่ได้แพร่หลายอย่างกว้างขวางในวัฒนธรรม ความเชื่อท้าวเวสสุวรรณกระแสหลัก แต่ยังสามารถหารายได้เข้าส่วนกลางของวัดได้เช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนจากฐานราก กล่าวคือเป็นการสร้างรายได้จาก วัตถุดิบในชุมชนไปสู่ผลิตผลทางเศรษฐกิจความเชื่อ นับได้ว่าเป็นการสร้างมูลค่าให้วัดศรีล้อม จังหวัดลำปางด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ การมีวัตถุมงคลของวัดศรีล้อมกลักลับกลายเป็นการสนับสนุน การจัดจำหน่ายวัตถุมงคลจากส่วนกลาง แต่อย่างไรก็ตามนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงการรับรู้ ของการเข้ามาจากวัฒนธรรมความเชื่อภายนอกที่ได้สืบคลานเข้ามา จึงเกิดการต่อรอง ประการหนึ่ง คือ การใช้อัตลักษณ์ของตนเพื่อต่อรองกับวัฒนธรรมความเชื่อภายนอก ซึ่งการ จัดสร้างวัตถุมงคลของวัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง ได้ใช้ส่วนหนึ่งของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด เช่น กิ่งของต้นโพธิ์มีเจ้าพ่อปู่ยักษ์ผู้เป็นอารักษ์ปกปักรักษา และผงที่ทำมาจากส่วนของต้นโพ ภายในวัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง การต่อรองเช่นนี้จึงทำให้การสร้างวัตถุมงคลของวัฒนธรรม ความเชื่อกระแสหลักมีเพียง 3 รุ่นเท่านั้น อาจเป็นไปได้ว่า เมื่อวัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง มีวัตถุมงคลเป็นของตนเองแล้ว คนในท้องถิ่นนิยมมากกว่าก็เป็นได้ เหตุผลอีกประการหนึ่ง คือวัตถุดิบ (มวลสาร) ที่นำมาใช้นั้นเป็นวัตถุดิบที่คนในพื้นที่เชื่อถือศรัทธาเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ในขณะที่วัตถุดิบหรือมวลสารของวัฒนธรรมภายนอกอาจต้องใช้การสร้าง ความเชื่อถือศรัทธาใหม่ จึงอาจทำให้การเข้ามาของวัฒนธรรมความเชื่อกระแสหลักนั้นเป็นไปด้วยความ ลำบาก ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การต่อรองของวัฒนธรรมความเชื่อเดิม คือ ความเชื่อเจ้าพ่อ ปู่ยักษ์กับวัฒนธรรมกระแสหลักของวัดจุฬามณีไม่ได้ต่อรองกันด้วยมูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่เป็นการต่อรองด้วยอัตลักษณ์พื้นถิ่นนั่นเอง

สรุปและอภิปรายผล

1. สรุปผลการศึกษา

การศึกษาความหมายทางวัฒนธรรมของเจ้าพ่อปู่ยักษ์ในฐานะท้าวเวสสุวรรณ ของชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายทางวัฒนธรรม ตามแนวคิดของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ ผู้วิจัยพบความหมายทางวัฒนธรรมจำนวน 3 ความหมาย ได้แก่ 1) ความหมายที่สัมพันธ์กับความเชื่อท้องถิ่นล้านนา ได้แก่ ผีอารักษ์ ผีบรรพบุรุษ และผีบรรพกาล 2) ความหมายที่สัมพันธ์กับศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ได้แก่ การกลายความหมายจากผีดั้งเดิมมาเป็นเทพในศาสนาพุทธ และการขยายความหมายจาก เทพในศาสนาพุทธมาเป็นเทพในศาสนาพราหมณ์ และ 3) ความหมายจากการปะทะ สัมผัสระหว่างความเชื่อของภาคกลางกับล้านนา ได้แก่ การแผ่อิทธิพลความเชื่อกระแส

หลักสู่ความเชื่อท้องถิ่น และการต่อรองของความเชื่อเจ้าพ่อปู่ยักษ์ วัดศรีล้อม ซึ่งการให้ความหมายทางวัฒนธรรมนี้ยังสัมพันธ์กับวิถีคน วิถีชุมชนและบริบทแวดล้อมด้วย

2. อภิปรายผลการศึกษา

2.1 กระบวนการศึกษาความหมายทางวัฒนธรรมตามแนวทางของ คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ นี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดและทฤษฎีมาใช้เพื่อวิเคราะห์ความหมายทางวัฒนธรรมในกลุ่มข้อมูลที่ไม่เป็นทางการ เช่น เรื่องเล่า วัตถุสัญลักษณ์ และพิธีกรรม แม้ว่าการศึกษารากฐานทางคติชนวิทยามีแนวทางการศึกษาที่หลากหลาย แต่จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ยังขาดการศึกษาข้อมูลคติชนวิทยาตามแนวทางของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ โดยพิจารณาจากงานวิจัยที่ผ่านมาหลายเรื่อง เช่น ปรีวัตร ศิระเกียรติสกุล (2562) เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปรีวัตรทางจิตวิญญาณมนุษย์ พบว่า ท้าวเวสสุวรรณมีความหมายเป็นเทพในศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนา ส่วนจอมพล สมหวัง และพระสุกฤษฎี ปียสีโล (2561) ได้ให้ความหมายของท้าวเวสสุวรรณเป็นท้าวจุลโลกบาลในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และเป็นโลกบาลทิศเหนือ และในบทความเรื่อง เจ้าพ่อมหายักษ์สามพันตนวัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง: ภูมิประวัติและบทบาทหน้าที่แห่งพิธีกรรม (ปิยพงษ์ วังศิริ และคณะ, 2567) ยังพบว่า เจ้าพ่อปู่ยักษ์มีความหมายเป็นเพียงเทพเจ้าในพุทธศาสนา ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยในครั้งนี้ที่พบความหมายตามความเชื่อดั้งเดิมในบริบทสังคมล้านนาเรื่องผีอารักษ์ ผีบรรพชน ผีบรรพกาล เทพารักษ์ต้นโพ และเสื้อวัดตลอดจนมีความหมายจากการปะทะสังสรรค์ระหว่างความเชื่อกระแสหลักของวัดจุฬามณีกับวัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง ซึ่งทำให้กลายเป็นท้าวเวสสุวรรณที่มีความหมายเฉพาะตน นอกจากนี้ การวิจัยครั้งนี้ยังพบความหมายทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของเจ้าพ่อปู่ยักษ์วัดศรีล้อมที่สะท้อนถึงตัวตนของชุมชนศรีล้อม จังหวัดลำปาง อีกทั้งยังเป็นการศึกษาความหมายทางวัฒนธรรมที่มองบริบทของชุมชนและสังคมเป็นหลัก จึงได้ความหมายที่สัมพันธ์กับวิถีคนและวิถีชุมชน

2.2 วิธีการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดความหมายทางวัฒนธรรมของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ เป็นแนวคิดหลักเพื่อวิเคราะห์ความหมายส่วนงานคติชนวิทยาที่เกี่ยวกับพิธีกรรมหลายเรื่องสนใจเกี่ยวกับการศึกษาบทบาทและหน้าที่ ดังเช่นงานวิจัยของ พระทศเทพ ทสธมโม และพระมหาสากร สุธรมณี (2560) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ท้าวเมหาราชในพุทธปรัชญาเถรวาทตามทรรศนะพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกุชีลิงดำ) พบว่า ท้าวเวสสุวรรณเป็นหนึ่งในท้าวเมหาราชเป็นผู้ปกครองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ถือกำเนิดมาก่อนพุทธศาสนาตามหลักศาสนาพราหมณ์ เป็นโลกบาลทิศเหนือ และเป็นธรรมบาลช่วยคนให้ถึงนิพพาน ส่วนจอมพล สมหวัง และพระสุกฤษฎี ปียสีโล (2561) ได้เขียนบทความเรื่อง อิทธิพลของท้าวจุลโลกบาล

ที่มีต่อสังคมพระพุทธศาสนาล้านนา งานวิจัยกลุ่มนี้มุ่งเน้นการศึกษาพิธีกรรม ความเชื่อ โดยใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่เพียงอย่างเดียวจึงอาจทำให้มองไม่เห็นความหมายทางวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในพิธีกรรม ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การศึกษาความหมายทางวัฒนธรรมจะช่วยต่อเติมความสมบูรณ์ของการศึกษาบทบาทหน้าที่ได้มากขึ้น และยังทำให้เห็นความหมายทางวัฒนธรรมของพิธีกรรมที่สัมพันธ์กับบริบทชุมชนด้วย

2.3 การปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรม โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนามในระหว่าง พ.ศ. 2565–2567 นั้น วัฒนธรรมความเชื่อท้าวเวสสุวรรณกระแสนหลักจากวัดจุฬามณีได้แผ่อิทธิพลเข้ามายังพื้นที่ของวัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง จึงทำให้เห็นเพียงการปะทะสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมภายนอก คือ วัฒนธรรมความเชื่อกระแสนหลักจากภาคกลางกับวัฒนธรรมภายใน คือ วัฒนธรรมความเชื่อกระแสนรองของภาคเหนือ อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ พ.ศ. 2567 เป็นต้นมา พื้นที่ของวัดศรีล้อม และวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องเจ้าพ่อปู่ยักษ์กลายเป็นพื้นที่ซึ่งมีนักวิชาการในท้องถิ่นเข้ามาศึกษามากขึ้น จึงทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์ที่น่าสนใจ คือ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นในโครงการยกระดับทุนทางวัฒนธรรมด้านความเชื่อและศาสนาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2567 ซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญที่สะท้อนปรากฏการณ์การผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในยุคโลกาภิวัตน์ โดยเป็นการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต่อความพยายามในการสร้างวัดดุมงคลสมัยใหม่จากรากฐานความเชื่อเจ้าพ่อมหายักษ์สามพันตน วัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง ใน 4 ประเด็น คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบและความหมายทางวัฒนธรรม ความขัดแย้งระหว่างความหมายเดิมกับการตีความใหม่ กระบวนการ “ปลุกเสก” และการดัดแปลงพิธีกรรม และผลกระทบต่อการสืบทอดวัฒนธรรม (เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, 2566) โครงการยกระดับทุนวัฒนธรรมเจ้าพ่อมหายักษ์ดังกล่าวนี้มีข้อจำกัด ประการหนึ่ง คือ วิธีวิทยาการวิจัยที่ขาดการศึกษาเชิงชาติพันธุ์นัยอย่างลุ่มลึก ผู้วิจัยพบว่า โครงการดังกล่าวได้นำเข้าความหมายจากภายนอกมากกว่าการขุดค้นความหมายที่มีอยู่ในชุมชน โดยเฉพาะการตีความองค์พ่อปู่แดงเป็นผู้ประทานพรด้านความรักซึ่งขัดต่อบทบาทดั้งเดิมที่เน้นเรื่องทำลายล้างและควบคุมพิธีกรรม นอกจากนี้การสร้างพิธีกรรมเชิงรุก (Active ritual) แม้จะมุ่งหมายให้ผู้คนสามารถเข้าถึงความศักดิ์สิทธิ์ได้ด้วยตนเอง แต่กลับส่งผลให้เกิดการลดทอนบทบาทของผู้รู้และสถาบันศาสนาท้องถิ่นด้วย จากการจัดทำโครงการนี้จึงเกิดการตอบสนองของคนในชุมชนที่อาจมองว่า วัดดุมงคลที่เกิดจากโครงการนี้ยังไม่นับเป็นที่ยอมรับมากนักของกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธาในเจ้าพ่อปู่ยักษ์ วัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง อย่างไรก็ตาม การศึกษาความหมายทางวัฒนธรรมตามแนวคิดลิฟฟอร์ด เกียร์ซ ในครั้งนี้ได้ช่วยต่อเติมองค์ความรู้ และสามารถนำไปใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างถูกต้อง ถ่องแท้ ลุ่มลึก และเฝ้าคอยในโอกาสต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2566). *การยกระดับทุนทางวัฒนธรรมด้านความเชื่อและศาสนาให้กับชุมชนโดยการผลิตวัตถุมงคลสมัยใหม่ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูง และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจากฐานราก กรณีศึกษา : ศาลเจ้าพ่อมหาภัยกษสามพันต้น ชุมชนศรีล้อม-แสงเมืองมา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- จอมพน สมหวัง และพระสุกฤษฎี ปิยสีโล. (2561). อิทธิพลของท้าวจตุโลกบาลที่มีต่อสังคมพระพุทธศาสนาล้านนา. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 3(1), 13–24. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/article/view/242899>
- ปริวัตร ศิระเกียรติสกุล. (2562). *ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการสั่งสอนในการปริวัตรทางจิตวิญญาณมนุษย์*. [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาคหิชนวิทยา. พิษณุโลก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร].
- ปริยารัตน์ เขวลิตประพันธ์. (2549). *การสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทย: การศึกษาอนุภาคทางคหิชนวิทยา*. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยพงษ์ วังศิริ, เอื้อมพร ทิพย์เดช, บัณฑิต ทิพย์เดช, และ วชิรินทร์ แก่นจันทร์ (2567). เจ้าพ่อมหาภัยกษสามพันต้น วัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง: ภูมิประวัติ และบทบาทหน้าที่แห่งพิธีกรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์*, 11(2), 72-83. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalartsjournal/article/download/283518/189139/1276274>
- พระทศเทพ ทสรมโม และพระมหาสากล สุภรเมธี. (2560). การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ท้าวมหาราชในพุทธปรัชญาเถรวาทตามทรรศนะพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกุชชีลิตดำ) . *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5 (ฉบับพิเศษ), 269-277. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/viewFile/85909/68325>
- พิมพ์นภัส จินดาวงศ์. (2554). การดำรงอยู่และบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีอารักษ์เมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. คลังปัญญาจุฬา. <https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2011.2091>
- ศิริพร ณ ถลาง. (2555). อารักษ์บ้าน-อารักษ์เมืองการดำรงอยู่ของความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีอารักษ์ในวิถีชีวิตไทย-ไทในปัจจุบัน. *วารสารไทยศึกษา*, 8(1), 41–68.

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/TSDJ/article/download/263314/178367/1009294>

ศุภกิจ นิมมานนรเทพ. (2560). วีรบุรุษของชาติ...น่าอนาถกลายเป็นยักษ์มาร. https://supakitsmemoes.blogspot.com/2017/10/blog-post_25.html

อนุกุล ศิริพันธุ์. (2537). การศึกษาเครื่องประกอบพิธีกรรมของผีเจ้านายในเขตอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปางเชียงใหม่. ภาควิชาศิลปไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อัมพิกา ยะคำป้อ. (2554). ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีอารักษ์บ้านในชุมชนไถลื้อ บ้านไม้ลู่ชน อ.แม่สาย จ.เชียงราย: การสืบทอดและพลวัตภายใต้บริบทใหม่. *วารสารไทยศึกษา*, 8(1), 1–18. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/TSDJ/article/download/263310/178363>

การประเมินผลแนวทางการขับเคลื่อนองค์ความรู้การวิจัยเพื่อสร้างท้องถิ่นไทยให้ยั่งยืน

สัญญา สะสอง^{1*} อรุณพล แดนโพธิ์² สุภารัตน์ สมบัติ³ Yukiko Kawai⁴

วทันยญ ศรีอุทัย⁵ และ ศศิธร ศรีรัตน์⁶

¹ สาขาวิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

²⁻⁶ สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Received 28/02/25 Revised 08/08/25 Accepted 04/09/25

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานของการจัดประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ระดับชาติครั้งที่ 4 และระดับนานาชาติครั้งที่ 2 หัวข้อ การขับเคลื่อนองค์ความรู้ การวิจัยเพื่อสร้างท้องถิ่นไทยให้ยั่งยืน ซึ่งจัดโดยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการ และการส่งเสริมการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วย ผู้เข้าร่วมประชุม ผู้นำเสนอบทความ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวนทั้งสิ้น 130 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 56.7 และมีสถานะเป็นผู้เข้าร่วมประชุมวิชาการมากที่สุด ร้อยละ 65.7 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมฟังการบรรยายพิเศษอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.52) โดยเฉพาะในด้านความชัดเจนและครบถ้วนของเนื้อหา ตลอดจนความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ผลการประเมินโดยรวมสะท้อนให้เห็นว่า การจัดประชุมวิชาการมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สามารถเป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานวิจัยสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนได้อย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ : การประเมินผล, การขับเคลื่อนองค์ความรู้, การวิจัยเพื่อท้องถิ่น

*Corresponding author

Evaluating Approaches to Advance Research Knowledge for Sustainable Community Development in Thailand

Sanya Sasong^{1*} Uraporn Danpho² Sudarat Sombat³ Yukiko Kawai⁴
Wathanyu Sriuthai⁵ and Sasitorn Srirat⁶

¹Philosophy Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chiang Mai Rajabhat University

²⁻⁶Japanese Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chiang Mai Rajabhat University

Received 28/02/25 Revised 08/08/25 Accepted 04/09/25

Abstract

The research aims to evaluate the outcomes of the 4th National and 2nd International Conference on Humanities and Social Sciences, held under the theme “Mobilizing Research Knowledge for Sustainable Local Development in Thailand”, and organized by the Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University. The conference focused on academic knowledge exchange and the promotion of research application for sustainable local development. This quantitative study employed an online questionnaire to collect data from 130 participants, including attendees, presenters, and stakeholders. Descriptive statistics, including frequency, percentage, means, and standard deviation were used for data analysis. The results showed that the majority of respondents were female (56.7%) and most participated were conference attendees (65.7%). Opinions on the knowledge gained from keynote lectures were rated at the highest level ($\bar{x}$ =4.58, S.D.=0.52), particularly regarding content clarity, completeness, and effectiveness. Overall, the conference was appropriately organized and effectively promoted research for sustainable local development.

Keywords: Evaluating, Advance Research Knowledge, Research for Community Development

* Corresponding author

บทนำ

การพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองอย่างมั่นคงและยั่งยืนในทุกมิติภายใต้บริบทของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนนั้น จำเป็นต้องอาศัยการวางแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวที่มีประสิทธิภาพ โดยรัฐบาลไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสมดุลระหว่างความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้แนวคิด “ประชารัฐ” ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) หนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเน้นการยกระดับคุณภาพคนไทยในทุกช่วงวัยให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการผลิตองค์ความรู้ สร้างนวัตกรรม พัฒนากำลังคน ผ่านการขับเคลื่อนภารกิจด้านการวิจัยซึ่งเป็นภารกิจหลัก สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา ที่เน้นให้ผลงานวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ผู้สอน และสถาบัน อีกทั้งยังเป็นกลไกในการถ่ายทอดความรู้สู่นโยบายและสังคม โดยเฉพาะการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่มีส่วนสำคัญในการบูรณาการองค์ความรู้เชิงวิชาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น แก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสร้างนวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบท และเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน (ศูนย์วิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น, 2562)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ตระหนักถึงบทบาทในการส่งเสริมการผลิตผลงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยมีนโยบายสนับสนุนให้คณาจารย์พัฒนาศักยภาพในการผลิตผลงานวิจัย เผยแพร่สู่เวทีวิชาการทั้งในระดับชาติและนานาชาติ พร้อมทั้งจัดเวทีประชุมวิชาการระดับชาติอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างนักวิชาการ นักวิจัย และภาคีในพื้นที่ อีกทั้งการจัดประชุมวิชาการและการขับเคลื่อนองค์ความรู้สู่ท้องถิ่น จำเป็นต้องมีการประเมินผลเพื่อวัดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและผลกระทบของกิจกรรมดังกล่าวในภาพรวม ทั้งต่อผู้ผลิตองค์ความรู้และผู้รับองค์ความรู้ โดยการประเมินผลจะช่วยแสดงให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางการปรับปรุงให้การวิจัยและถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาเรื่อง “การประเมินผลแนวทางการขับเคลื่อนองค์ความรู้ การวิจัยเพื่อสร้างท้องถิ่นไทยให้ยั่งยืน” เพื่อประเมินผลภาพรวมและแนวทางของการจัดประชุมวิชาการ การขับเคลื่อนองค์ความรู้ การวิจัยเพื่อสร้างท้องถิ่นไทยให้ยั่งยืน ตลอดจนสนับสนุน

การพัฒนาองค์ความรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในชุมชน เสริมสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเองและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินผลภาพรวมและแนวทางของการจัดประชุมวิชาการการขับเคลื่อนองค์ความรู้การวิจัยเพื่อสร้างท้องถิ่นไทยให้ยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

ในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนนั้น การวิจัยและการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนเป็นกลไกสำคัญ โดยเฉพาะองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในระดับพื้นที่ ซึ่งสามารถต่อยอดผ่านเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การประชุมวิชาการ ที่ทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางในการนำเสนอผลการดำเนินงาน ถอดบทเรียน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างนักวิจัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชน อันนำไปสู่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและยกระดับองค์ความรู้ให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้โครงการพัฒนาท้องถิ่นเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน การประเมินโครงการจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการสะท้อนความเหมาะสมของแนวทาง ตลอดจนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง รายละเอียดเกี่ยวกับการประเมินโครงการมีดังต่อไปนี้

1. ความหมายของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการ เพื่อหาข้อเท็จจริงและผลที่เกิดจากดำเนินโครงการ เป็นการตรวจสอบเพื่อใช้ตัดสินคุณค่าของการดำเนินโครงการในด้านต่าง ๆ ตลอดจนตัดสินใจในการปรับปรุงงานให้ดีขึ้นหรือยุติการดำเนินงานโครงการนั้น ๆ สมหวัง พิริยานูวัฒน์ (2544) ให้ความหมายการประเมินโครงการไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารสนเทศในการตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ อีกทั้ง Schuman (1978) อธิบายไว้ว่าการประเมินโครงการเป็นการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติจริง (Actual results) กับผลที่คาดว่าจะได้รับ (Expected results) ซึ่งเป็นการวัดความสำเร็จจากการดำเนินงานโดยพิจารณาจุดมุ่งหมายและเป็นการศึกษาพิจารณาเกี่ยวกับผลลัพธ์ซึ่งเกิดจากกิจกรรมบางประเภทที่มุ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

กล่าวโดยสรุป การประเมินโครงการคือเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้โครงการสามารถดำเนินไปอย่างมีคุณภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างแท้จริง

2. ความสำคัญของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารและพัฒนาโครงการในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นโครงการทางการศึกษา โครงการพัฒนาชุมชน โครงการภาครัฐ หรือโครงการขององค์กรภาคเอกชน เพราะการประเมินช่วยให้สามารถวัดความคุ้มค่า ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของโครงการได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งมีความสำคัญในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ (Decision-making tool) การประเมินให้ข้อมูลที่เป็นระบบและมีหลักฐานรองรับ ซึ่งสามารถใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ เช่น ควรดำเนินโครงการต่อหรือไม่ ควรปรับปรุงหรือยุติ เป็นต้น (Stufflebeam & Shinkfield, 2007)

2) ตรวจสอบและควบคุมคุณภาพของโครงการ (Quality assurance) การประเมินช่วยติดตามการดำเนินงานว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่ และชี้จุดอ่อนจุดแข็งของกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถปรับปรุงได้อย่างเหมาะสมและทันทั่วทั้งที่ (Fitzpatrick, Sanders, & Worthen, 2011)

3) ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนา (Organizational learning) ผลจากการประเมินสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ของบุคลากรและองค์กร เพื่อพัฒนาศักยภาพในการดำเนินโครงการในอนาคต และช่วยให้การทำงานมีความเป็นระบบมากยิ่งขึ้น (Patton, 2008)

4) แสดงความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Accountability) การประเมินเป็นเครื่องมือที่ช่วยแสดงให้เห็นว่า ทรัพยากรที่ได้รับการสนับสนุนได้ถูกนำไปใช้เกิดผลลัพธ์อย่างไร และตอบสนองต่อเป้าหมายหรือความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด (Worthen, Sanders, & Fitzpatrick, 2004)

5) ใช้เป็นหลักฐานประกอบการจัดสรรงบประมาณและนโยบาย (Policy and funding decisions) ข้อมูลจากการประเมินสามารถนำไปใช้ประกอบการเสนอของบประมาณเพิ่มเติม หรือการกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรในอนาคต

กล่าวโดยสรุปคือ การประเมินโครงการมีใช้กิจกรรมปลายทางของโครงการเท่านั้น แต่ควรบูรณาการเข้ากับกระบวนการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยให้โครงการสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืน

3. รูปแบบการประเมินโครงการ

รูปแบบการประเมินโครงการมีความหลากหลายและสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของโครงการและวัตถุประสงค์ในการประเมิน เช่น การประเมิน

แบบอิงเป้าหมาย (Goal-oriented evaluation) การประเมินแบบเน้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder-based evaluation) และการประเมินแบบผสมผสาน (Mixed-methods evaluation) อย่างไรก็ตาม รูปแบบหนึ่งที่มีความนิยมนำมาใช้โดยเฉพาะใน ด้านการศึกษาและการพัฒนา คือ รูปแบบการประเมินแบบชิป หรือ CIPP Model

รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) เป็นการประเมินภาพรวมของโครงการ ตั้งแต่บริบท ปัจจัยป้อน กระบวนการ และผลผลิต (Context, input, process and product) โดยจะใช้วิธีการสร้างเกณฑ์และประสิทธิภาพของโครงการ ทั้งภาพรวมหรือรายปัจจัยเป็นสำคัญ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) การประเมินด้านบริบท หรือประเมินเนื้อความ (Context evaluation) เป็นการศึกษาปัจจัยพื้นฐานที่นำไปสู่การพัฒนาเป้าหมายของโครงการ ได้แก่ บริบทของสภาพแวดล้อม นโยบาย วิสัยทัศน์ ปัญหา แหล่งทุน สภาพความผันผวนทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ตลอดจนแนวโน้มการก่อตัวของปัญหาที่อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการ เป็นต้น

2) การประเมินปัจจัยป้อน (Input evaluation) เพื่อค้นหาประสิทธิภาพขององค์ประกอบที่นำมาเป็นปัจจัยป้อน โดยอาจจำแนกเป็นบุคคล สิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ศักยภาพการบริหารงาน ซึ่งแต่ละปัจจัยยังสามารถจำแนกย่อยได้ เช่น บุคคล อาจพิจารณาจากเพศ อายุ สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ความพึงพอใจ ความคาดหวัง ทักษะ ทักษะ ศักยภาพ ความสามารถ ประสบการณ์ ความรู้ คุณวุฒิทางการศึกษา ถิ่นที่อยู่ และลักษณะกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น

3) การประเมินกระบวนการ (Process evaluation) เป็นการศึกษาต่อการประเมินบริบทและปัจจัยป้อนว่า กระบวนการเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ โดยจะเป็นการศึกษาค้นหาข้อบกพร่อง จุดอ่อน หรือจุดแข็งของกระบวนการบริหารจัดการโครงการที่จะนำโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ว่า มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

4) การประเมินผลผลิต (Product evaluation) เป็นการตรวจสอบประสิทธิผลของโครงการ โดยเฉพาะความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับผลลัพธ์ที่ได้แล้วนำเกณฑ์ที่กำหนดไว้ไปตัดสิน เกณฑ์มาตรฐานนั้นอาจจะกำหนดขึ้นเองหรืออาศัยเกณฑ์ที่บุคคลหรือหน่วยงานอื่นกำหนดไว้ก็ได้

4. ประเภทของการประเมินโครงการ

การแบ่งประเภทของการประเมินโครงการอาศัยเกณฑ์หลายอย่างในการจำแนก เช่น ระยะเวลา วัตถุประสงค์ วิธีการ และรูปแบบของการประเมิน โดยอาจจำแนกการประเมินโครงการออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ (เยาวดี รามชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2546)

1) การประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Preliminary evaluation) เป็นการศึกษาประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility study) ก่อนที่เริ่มโครงการใด ๆ โดยอาจทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพของปัจจัยป้อน ความเหมาะสมของกระบวนการที่คาดว่าจะนำมาใช้ในการบริหารจัดการโครงการ ปัญหา อุปสรรค ความเสี่ยงของโครงการ ตลอดจนผลลัพธ์หรือประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับ ในขณะเดียวกันก็อาจจะศึกษาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ เช่น การประเมินผลกระทบด้านสังคม (Social impact assessment-SIA) การประเมินผลกระทบด้านนิเวศ (Ecological impact assessment-EIA) การประเมินผลกระทบด้านการเมือง (Political impact assessment-PIA) การประเมินผลกระทบด้านเทคโนโลยี (Technological impact assessment-TIA) การประเมินผลกระทบด้านประชากร (Population impact assessment-PIA) การประเมินผลกระทบด้านนโยบาย (Policy impact assessment-POIA) และการประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ (Economic impact assessment) ซึ่งการประเมินโครงการก่อนการดำเนินการนี้จะทำให้เกิดความคุ้มค่าแก่การลงทุน (Cost effectiveness) หรือเกิดผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประชากร เทคโนโลยี และระดับนโยบาย หากทำการศึกษารอบคอบอาจได้ผลคาดการณ์ล่วงหน้าว่าเกิดประโยชน์หรือโทษอย่างไร ปัญหาอุปสรรคเป็นอย่างไร ตลอดจนให้เจ้าของโครงการตัดสินใจล่วงหน้าได้ว่า ควรเลิกล้มโครงการ ปรับปรุงองค์ประกอบหรือกระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

2) การประเมินระหว่างดำเนินการโครงการ (Formative evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงเป็นสำคัญ มักจะใช้ประเมินผลระหว่างแผนหรือระหว่างพัฒนาโครงการ ผลที่ได้จากการประเมินระหว่างดำเนินโครงการจะช่วยตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่แท้จริง โดยทั่วไปการประเมินระหว่างดำเนินการโครงการอาจใช้ประเมินในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ทบทวนแผนของโครงการ 2) การสร้างแผนของโครงการ 3) การพัฒนาแบบสอบถาม (Questionnaire) หรือรายการ (Check list) สำหรับรวบรวมข้อมูลตามเรื่องที่ต้องการ 4) การคัดเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสม 5) การกำหนดตารางเวลาการประเมินผลให้สอดคล้องกับการดำเนินโครงการ 6) การเตรียมข้อมูลที่จะเป็นข่าวสารสำหรับการรายงานและเสนอแนะสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ และ 7) การแนะนำแนวทางปรับปรุง การแก้ปัญหาและการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติของโครงการ

3) การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ หรือประเมินผลผลิต (Summative evaluation) เป็นการประเมินผลแบบสรุปรวม มักจะใช้ประเมินหลังสิ้นสุดโครงการเหมาะสำหรับโครงการที่มีการดำเนินระยะยาว ส่วนใหญ่จะรวบรวมจากผลการประเมิน

ระหว่างดำเนินการโครงการ แล้วสรุปรวมเป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ ซึ่งผลสรุปที่ได้จะนำสู่การรายงานว่าโครงการบรรลุเป้าหมาย (Goals) หรือไม่อย่างไร ตลอดจนการรายงานถึงสถานภาพของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถนำไปสู่การตัดสินใจว่าโครงการนั้นควรดำเนินการต่อหรือยกเลิก

4) การประเมินประสิทธิภาพ การประเมินโครงการทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยยังมีข้อจำกัดเพียงการประเมินผลผลิต โดยมุ่งหาความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการเท่านั้น แต่ปัจจุบันนักประเมินและผู้บริหารโครงการได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินประสิทธิภาพของโครงการด้วย โดยถือว่าเป็นประเภทของการประเมินที่จำเป็นสำหรับโครงการบริการทั่วไป เพราะช่วยให้โครงการนั้น สามารถดำเนินการอย่างสอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคม โดยเฉพาะโครงการที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาท้องถิ่น หรือโครงการที่เป็นตัวกำหนดเกณฑ์สำคัญสำหรับประกันโครงการขนาดใหญ่ระดับชาติ ที่ไม่ต้องสูญเสียทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยไม่จำเป็น การดำเนินโครงการบริการสังคมนั้น ไม่เพียงแต่มุ่งความสำเร็จของโครงการ แต่จะต้องคุ้มค่าในเชิงประสิทธิภาพด้วย

กล่าวโดยสรุปคือ การประเมินโครงการมีการดำเนินการตั้งแต่การประเมินแนวทางก่อนดำเนินการโครงการ การประเมินระหว่างดำเนินการโครงการ การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ และการประเมินประสิทธิภาพของโครงการ ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบที่เกิดขึ้น ผลประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ ตลอดจนแนวทางปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอดที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐวรินทร์ สิริเดชทวีติยา และมยุรี วัดแก้ว (2556) ได้ดำเนินการวิจัย เกี่ยวกับการวิจัยประเมินผลโครงการการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การติดตามและประเมินผลตามแนวคิดแผนที่ผลลัพธ์ โดยใช้แนวคิดและรูปแบบการประเมินของสเตก (Stake) และชิปโมเดลของสตฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP model) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมิน 2 กิจกรรมหลัก ได้แก่ การเตรียมการอบรมและการดำเนินการอบรม กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการและผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผนและบริหารจัดการโครงการ จำนวน 24 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ เพื่อใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของโครงการ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตของโครงการ

มีความสัมพันธ์กันในระดับมากและมีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำข้อมูลจากการประเมินไปใช้ในการวางแผนและตัดสินใจในการดำเนินงานโครงการอย่างเหมาะสม

สัญญา สะสอง และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินผลกระทบการขับเคลื่อนพหุวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามเพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมกับกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมและผู้นำเสนอบทความวิชาการ จำนวน 345 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลภาพรวมของการจัดประชุมวิชาการการขับเคลื่อนพหุวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรู้ที่ได้รับจากการบรรยายพิเศษ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.64$, S.D.=0.52) โดยประเมินว่า ความเหมาะสมในการบริหารจัดการอยู่ในระดับสูงที่สุด ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.50) ด้านการบริหารจัดการโดยรวม ได้รับค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.61 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 โดยมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมและความเหมาะสมของระบบออนไลน์อยู่ในระดับดีมาก ด้านวิชาการ ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.66 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 โดยเน้นความรู้ในการวิพากษ์ผลงานและการถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจได้ดี นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะว่า กิจกรรมการประชุมวิชาการครั้งนี้ส่งผลดีต่อวงการวิชาการ การวิจัย และการขับเคลื่อนชุมชนอย่างยั่งยืน และการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

วิธีการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

1) ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้เข้าร่วมประชุมวิชาการ ผู้นำเสนอบทความวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติ และผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 130 คน ที่เข้าร่วมประชุม ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัย เรื่อง การประเมินผลแนวทางการขับเคลื่อนองค์ความรู้การวิจัยเพื่อสร้างท้องถิ่นไทยให้ยั่งยืน มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความคิดเห็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านความรู้ที่ได้รับจากการฟังบรรยายพิเศษ ด้านการบริหารจัดการและด้านวิชาการ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จากการเข้าร่วมประชุมวิชาการ

3) ขอบเขตด้านสถานที่

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

4) ขอบเขตด้านเวลา

ปีงบประมาณ 2566 โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนมกราคม-ตุลาคม พ.ศ. 2566 ระยะเวลา 10 เดือน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามการวิจัยเรื่อง การประเมินแนวทางการขับเคลื่อนองค์ความรู้ การวิจัยเพื่อสร้างท้องถิ่นไทยให้ยั่งยืน โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน ข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ส่วนที่ 2 แบบประเมินความรู้ที่ได้จากการฟังบรรยายพิเศษ

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นด้านการบริหารจัดการและด้านวิชาการ ในส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ 5=มากที่สุด 4=มาก 3=ปานกลาง 2=น้อย และ 1=น้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จากการเข้าร่วมประชุมวิชาการ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิด

3. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นโดยอิงจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ความรู้ที่ได้รับจากการฟังบรรยายพิเศษ ความคิดเห็นด้านการบริหารจัดการและด้านวิชาการ และข้อเสนอแนะจากการเข้าร่วมประชุม มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) แบบสอบถามฉบับร่างได้รับการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความครอบคลุมของเนื้อหาเพื่อนำไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

2) การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability test) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างทดลอง จำนวน 20 คน จากนั้นคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นด้วยสูตรแอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบสอบถามมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 ซึ่งอยู่ในระดับสูง สามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้อย่างเหมาะสม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เพื่อประเมินผลภาพรวมของการจัดประชุมวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 4 และระดับนานาชาติครั้งที่ 2 หัวข้อ การขับเคลื่อนองค์ความรู้การวิจัยเพื่อสร้างท้องถิ่นไทยให้ยั่งยืน จากผู้ตอบแบบประเมินที่เข้าร่วมงานประชุมวิชาการในรูปแบบการประเมินออนไลน์ Google form ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป ดังนี้

- 1) ค่าสถิติพื้นฐาน คือ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- 2) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อใช้ในการประเมินความรู้ที่ได้จากการฟังบรรยายพิเศษ และความคิดเห็นด้านการบริหารจัดการและด้านวิชาการ
- 3) การสรุปข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จากการเข้าร่วมประชุมวิชาการ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) รวบรวมข้อมูลจากคำถามปลายเปิด

ผลการวิจัย

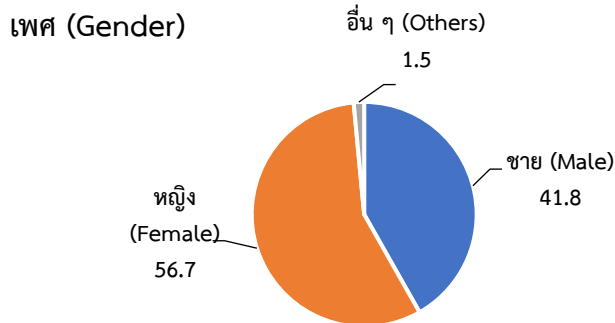
1. ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 แสดงค่าร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลแยกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. หญิง	74	56.7
2. ชาย	54	41.8
3. อื่น ๆ	2	1.5
รวม	130	100

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 41.8 และเพศอื่น ๆ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ มีสัดส่วนของเพศหญิงมากกว่าชาย สะท้อนถึงบทบาทหรือความสนใจของเพศหญิงที่มีต่อการเข้าร่วมประชุมวิชาการหรือกิจกรรมทางวิชาการในระดับสูงขึ้น

แผนภูมิที่ 1 แสดงค่าร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลแยกตามเพศ

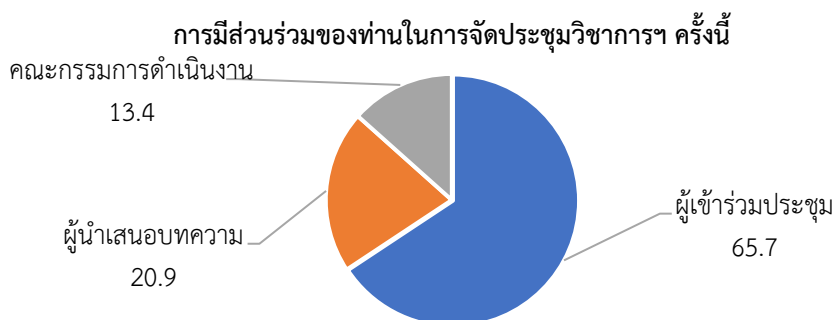

ตารางที่ 2 แสดงค่าร้อยละของข้อมูลผู้เข้าร่วมโครงการ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ผู้เข้าร่วมประชุม	85	65.7
3. คณะกรรมการดำเนินงาน	27	20.9
2. ผู้นำเสนอบทความวิจัย	18	13.4
รวม	130	100

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 65.7 รองลงมา ได้แก่ คณะกรรมการดำเนินงาน จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 20.9 และกลุ่มที่มีสัดส่วนน้อยที่สุดคือ ผู้นำเสนอบทความวิจัย จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 13.4 สะท้อนให้เห็นว่า การจัดประชุมวิชาการได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมทั่วไปเป็นจำนวนมาก อาจบ่งชี้ถึงความสำคัญของเนื้อหาในการประชุม และความตื่นตัวของภาคส่วนต่าง ๆ ที่ต้องการเข้าร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ขณะเดียวกัน ยังชี้ให้เห็นถึงบทบาทของคณะกรรมการดำเนินงานและนักวิจัยในกระบวนการขับเคลื่อนงานวิจัยสู่สาธารณะ

แผนภูมิที่ 2 แสดงค่าร้อยละของข้อมูลผู้เข้าร่วมโครงการ

2. ผลการศึกษาความรู้ที่ได้จากการฟังบรรยายพิเศษ

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้รับจากการฟังบรรยายพิเศษ เรื่อง การพัฒนาท้องถิ่นไทยให้ยั่งยืนตามเป้าหมาย SDGs

หัวข้อ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ความรอบรู้ในเนื้อหาของวิทยากร	4.61	0.49	มากที่สุด
2. ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจ	4.57	0.49	มากที่สุด
3. ความสามารถในการจัดลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่สอดคล้องต่อเนื่อง	4.60	0.49	มากที่สุด
4. ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาที่ยากให้ง่าย	4.55	0.53	มากที่สุด
5. ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับข้อวิชาการ	4.55	0.53	มากที่สุด
6. ความชัดเจนครบถ้วนของเนื้อหาวิชาการ	4.61	0.49	มากที่สุด
7. ความชัดเจนเหมาะสมของสื่อประกอบการบรรยาย	4.55	0.53	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.58	0.51	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้านความรู้ที่ได้จากการฟังการบรรยายพิเศษ เรื่อง การพัฒนาท้องถิ่นไทยให้ยั่งยืนตามเป้าหมาย SDGs ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.58$, S.D.=0.51) แสดงให้เห็นว่า ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกหัวข้อได้รับการประเมินในระดับมากที่สุด โดยหัวข้อที่ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความรอบรู้ในเนื้อหาของวิทยากร และความชัดเจนครบถ้วนของเนื้อหาวิชาการ ($\bar{X}=4.61$, S.D.=0.49) สะท้อนให้เห็นว่า วิทยากรมีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาและสามารถถ่ายทอดเนื้อหาได้อย่างชัดเจนและครอบคลุม ขณะเดียวกัน หัวข้อที่ได้รับค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาที่ยากให้ง่าย ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับข้อวิชาการและความชัดเจนเหมาะสมของสื่อประกอบการบรรยาย ($\bar{X}=4.55$, S.D.=0.53) แม้จะอยู่ในระดับต่ำกว่าหัวข้ออื่น แต่ยังคงอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจใช้เป็นข้อมูลเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงในด้านการจัดทำสื่อประกอบ ตลอดจนการนำเสนอเนื้อหาที่ยากให้เข้าใจง่ายขึ้น โดยสรุปผลการประเมินในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า วิทยากรมีความสามารถในการบรรยาย ถ่ายทอดความรู้ และจัดองค์ประกอบของเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่พึงพอใจในระดับสูงของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้รับจากการฟังบรรยายพิเศษ เรื่อง ภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็ง

หัวข้อ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความหมาย
1. ความรอบรู้ในเนื้อหาของวิทยากร	4.63	0.48	มากที่สุด
2. ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจ	4.49	0.58	มากที่สุด
3. ความสามารถในการจัดลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหา ที่สอดคล้องต่อเนื่อง	4.57	0.49	มากที่สุด
4. ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาที่ยากให้ง่าย	4.57	0.49	มากที่สุด
5. ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับข้อวิชาการ	4.57	0.55	มากที่สุด
6. ความชัดเจนครบถ้วนของเนื้อหาวิชาการ	4.60	0.52	มากที่สุด
7. ความชัดเจนเหมาะสมของสื่อประกอบการบรรยาย	4.58	0.49	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.58	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้านความรู้ที่ได้จากการฟังการบรรยายพิเศษ เรื่อง ภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็ง ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.58$, S.D.=0.52) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน เมื่อพิจารณาในรายละเอียดรายหัวข้อพบว่า ทุกด้านที่ทำการประเมินได้รับค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด โดยหัวข้อที่ได้รับคะแนนสูงสุด ได้แก่ ความรอบรู้ในเนื้อหาของวิทยากร ($\bar{X}=4.63$, S.D.=0.48) และความชัดเจนครบถ้วนของเนื้อหาวิชาการ ($\bar{X}=4.60$, S.D.=0.52) ซึ่งสะท้อนถึงความเชี่ยวชาญและการเตรียมความพร้อมของวิทยากรเป็นอย่างดี นอกจากนี้ หัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการจัดลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหา ความเข้าใจในเนื้อหาที่มีความซับซ้อน และความเหมาะสมของสื่อประกอบการบรรยาย ได้รับการประเมินในระดับสูงเช่นกัน แม้ว่าหัวข้อความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจจะได้รับค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}=4.49$, S.D.=0.58) เมื่อเทียบกับหัวข้ออื่นแต่ก็ยังอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสะท้อนว่า ผู้เข้าร่วมยังคงมีความพึงพอใจต่อการถ่ายทอดของวิทยากรในระดับสูง ทั้งนี้ผลการประเมินดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า วิทยากรสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื้อหาที่น่าสนใจมีความชัดเจนครบถ้วน และเชื่อมโยงกับภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรม

3. ผลการศึกษาด้านการบริหารจัดการและด้านวิชาการ

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นด้านการบริหารจัดการ

หัวข้อ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความหมาย
1. ความเหมาะสมในการบริหารจัดการ	4.57	0.52	มากที่สุด
2. การมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมนำเสนอบทความ	4.48	0.56	มากที่สุด
3. ความมั่นใจในการนำความรู้ไปใช้หลังการนำเสนอผลงาน	4.49	0.56	มากที่สุด
4. ความเหมาะสมของระยะเวลาในการจัดการประชุม	4.51	0.56	มากที่สุด
5. ความเหมาะสมของสถานที่ในการจัดการประชุม	4.49	0.58	มากที่สุด
6. ความเหมาะสมของบรรยากาศในการจัดการประชุม	4.54	0.53	มากที่สุด
7. ความพึงพอใจในการเข้าร่วมประชุม	4.57	0.49	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.53	0.55	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้านการบริหารจัดการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.53$, S.D.=0.55) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ใกล้เคียงกันในเชิงบวกต่อการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการของการประชุมในครั้งนี้เมื่อพิจารณาหัวข้อพบว่า ทุกประเด็นที่ทำการประเมินได้รับคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยหัวข้อที่ได้รับคะแนนสูงสุด ได้แก่ ความเหมาะสม ในการบริหารจัดการ และความพึงพอใจในการเข้าร่วมประชุม ($\bar{X}=4.57$, S.D.=0.49) แสดงให้เห็นถึงการวางแผนและการดำเนินงานที่เป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และสามารถสร้างความประทับใจแก่ผู้เข้าร่วมประชุมได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกัน ด้านบรรยากาศในการจัดประชุม ($\bar{X}=4.54$, S.D.=0.53) และความเหมาะสมของระยะเวลาในการจัดการประชุม ($\bar{X}=4.51$, S.D.=0.56) ก็ได้รับการประเมินในระดับที่ดีมาก สำหรับหัวข้อที่ได้รับค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมนำเสนอบทความ ($\bar{X}=4.48$, S.D.=0.56) และความมั่นใจในการนำความรู้ไปใช้หลังการนำเสนอผลงาน ($\bar{X}=4.49$, S.D.=0.56) แม้จะเป็นหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าหัวข้ออื่น แต่ก็ยังอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน แสดงให้เห็นว่า ผู้เข้าร่วมยังคงรับรู้ถึงประโยชน์ของกิจกรรมและมีความพึงพอใจในภาพรวมเป็นอย่างดี โดยสรุปการจัดการประชุมในครั้งนี้ประสบความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านสถานที่ เวลา บรรยากาศ ตลอดจนการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการประชุม อันนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นต่อผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์การนำเสนอผลงาน

หัวข้อ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความหมาย
1. ความรอบรู้ในเนื้อหาในการวิพากษ์การนำเสนอผลงาน	4.60	0.55	มากที่สุด
2. ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจในการวิพากษ์การนำเสนอผลงาน	4.57	0.52	มากที่สุด
3. ความสามารถในการจัดลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่สอดคล้องต่อเนื่อง	4.60	0.49	มากที่สุด
4. ความสามารถในการสร้างความสอดคล้องที่ยากให้ง่าย	4.55	0.50	มากที่สุด
5. ความชัดเจนครบถ้วนของการวิพากษ์การนำเสนอผลงาน	4.63	0.51	มากที่สุด
6. ความเหมาะสมของเทคนิค/วิธีการที่ใช้ในการกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้นำเสนอผลงาน	4.58	0.52	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.59	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์การนำเสนอผลงานในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.59$, S.D.=0.52) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน และรับรู้ถึงคุณภาพของการวิพากษ์ผลงานอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณารายหัวข้อพบว่า ทุกประเด็นที่ทำการประเมินได้รับค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด โดยหัวข้อที่ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความชัดเจนครบถ้วนของการวิพากษ์การนำเสนอผลงาน ($\bar{X}=4.63$, S.D.=0.51) รองลงมาคือ ความรอบรู้ ในเนื้อหาในการวิพากษ์ และความสามารถในการจัดลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่สอดคล้องต่อเนื่อง ($\bar{X}=4.60$, S.D.=0.55) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญความเข้าใจลึกซึ้งในเนื้อหา และทักษะในการให้ข้อเสนอแนะที่มีโครงสร้างชัดเจนของผู้ทรงคุณวุฒิ ส่วนด้านอื่น ๆ เช่น ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจ ความสามารถในการอธิบายเนื้อหาที่ยากให้เข้าใจง่าย และความเหมาะสมของเทคนิคหรือวิธีการที่ใช้ในการกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้นำเสนอผลงาน ได้รับค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.55–4.58 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในช่วง 0.50–0.52 ซึ่งยังอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิสามารถดำเนินการวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงาน โดยสรุป ผลการประเมินในภาพรวมสะท้อนว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถสูง มีความชัดเจนในการให้ข้อเสนอแนะ และใช้วิธีการที่ส่งเสริมการเรียนรู้

อย่างเหมาะสม ทำให้การวิพากษ์ผลงานมีคุณภาพ และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม

4. ผลการศึกษาประโยชน์จากการเข้าร่วมประชุมวิชาการ

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อเสนอแนะในภาพรวมเชิงบวกว่า กิจกรรมการจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้เกิดประโยชน์ต่อนักวิจัย นักวิชาการ และนิสิต นักศึกษาในแวดวงวิชาการทั้งในด้านการวิจัย การบริการวิชาการ การพัฒนาชุมชนและสังคมให้มีความมั่นคง แข็งแรงและสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง การประเมินผลแนวทางการขับเคลื่อนองค์ความรู้การวิจัย เพื่อสร้างท้องถิ่นไทยให้ยั่งยืน เป็นการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนองค์ความรู้ เพื่อสร้างท้องถิ่นไทยให้ยั่งยืนในหลากหลายมิติ ได้แก่ ความคิดเห็นต่อการบรรยายพิเศษ การบริหารจัดการ และการวิพากษ์ผลงานของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด แสดงถึงความสำเร็จของโครงการในเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะด้านความรอบรู้ของวิทยากร ความสามารถในการถ่ายทอด การจัดลำดับเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงความเหมาะสมของสื่อประกอบการบรรยาย และบรรยากาศของการประชุม สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเชิงพื้นที่ของศูนย์วิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (2562) ที่เห็นว่า การวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของพื้นที่จริง มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นและนำไปใช้ได้จริงอย่างยั่งยืน

ผลการบรรยายพิเศษเรื่อง “การพัฒนาท้องถิ่นไทยให้ยั่งยืนตามเป้าหมาย SDGs” และ “ภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็ง” ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเนื้อหาวิชาการมีความรอบรู้ ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การจัดบรรยายดังกล่าวได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิด การขับเคลื่อนองค์ความรู้สู่ท้องถิ่นตามแนวของ Nonaka และ Takeuchi (1995) ที่กล่าวถึงกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge creation process) ซึ่งรวมถึงการถ่ายทอดความรู้โดยใช้เวทีวิชาการเป็นพื้นที่กลางสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมการสื่อสารระหว่างภาควิชาการกับภาคปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การประเมินด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผู้เข้าร่วมพึงพอใจในระดับสูงสุดต่อความเหมาะสมของการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของผู้นำเสนอผลงาน และบรรยากาศในการประชุม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินโครงการตาม CIPP Model

ของ Stufflebeam ที่เน้นการประเมินครอบคลุม 4 มิติ ได้แก่ บริบท (Context) ปัจจัยป้อน (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) โดยผลการประเมินชี้ให้เห็นว่า กระบวนการจัดงานมีประสิทธิภาพทั้งในด้านการวางแผน การอำนวยความสะดวก และการเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ผลลัพธ์ของโครงการที่ประสบความสำเร็จ

นอกจากนี้ผลการประเมินยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้ทรงคุณวุฒิในการวิพากษ์ผลงานในมิติต่าง ๆ เช่น ความรอบรู้ ความสามารถในการถ่ายทอด ความชัดเจน และเทคนิคการกระตุ้นการเรียนรู้ ซึ่งได้รับการประเมินในระดับมากที่สุดทุกหัวข้อ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของกระบวนการวิพากษ์ที่ไม่เพียงแต่เป็นการตรวจสอบงานวิจัย แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของผู้วิจัย อันเป็นไปตามข้อเสนอของ Patton (2008) ที่มองว่า การประเมินควรเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงระบบภายในองค์กรหรือชุมชนทางวิชาการ

เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของ ญัฐวรินทร์ สิริเดชทวีติยา และมยุรี วัดแก้ว (2556) ซึ่งใช้ CIPP Model ในการประเมินโครงการอบรมพบว่า ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตของโครงการมีความสอดคล้องและมีประสิทธิภาพ โดยสนับสนุนผลการวิจัยในครั้งใหม่ที่พบว่า กระบวนการจัดประชุมวิชาการสามารถส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ และการมีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สัญญา สะสอง และคณะ (2564) ที่ประเมินผลการจัดประชุมด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์พบว่า ผู้เข้าร่วมมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการถ่ายทอดความรู้ และการสร้างเครือข่ายวิชาการที่ส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

โดยสรุป การดำเนินโครงการประชุมวิชาการในครั้งนี้สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของการขับเคลื่อนองค์ความรู้การวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสอดคล้องกับแนวคิดและกรอบทฤษฎีจากงานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในมิติของการประเมินผล การบริหารจัดการองค์ความรู้ และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อเป้าหมายของการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรนำเสนอผลการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางให้มหาวิทยาลัยดำเนินการด้านการจัดประชุมวิชาการให้เป็นนโยบายและวาระของมหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่รับผิดชอบภารกิจด้านวิชาการต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยเรื่องประสิทธิภาพของบทความวิจัยและบทความวิชาการว่าสามารถสร้างพลังขับเคลื่อนสังคมให้พัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในมิติใดบ้าง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). *แนวทางการขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

ณัฐวรินทร์ สิริเดชพิติยา, และ มยุรี วัดแก้ว. (2556). การวิจัยประเมินผลโครงการการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการติดตามและประเมินผลตามแนวคิดแผนที่ผลลัพธ์โดยใช้แนวคิดและรูปแบบการประเมินของสเตกและสตัฟเฟิลบีม. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 5(1), 45–47. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/suedureasearchjournal/article/view/28465>

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2546). *การประเมินโครงการ แนวคิดและแนวปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์วิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น. (2562). *การวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น: การบูรณาการองค์ความรู้เชิงวิชาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น*. การพัฒนา.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2544). *วิธีวิทยาการประเมินศาสตร์แห่งคุณค่า* (พิมพ์ครั้งที่ 2). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สัญญา สะสอง, ณัฐพร จาตุยางโทน, เสกสรร ท้าวทุมมา, และ นิमित วุฒิอินทร์. (2564). การประเมินผลการขับเคลื่อนพหุวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. ใน *การประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1 หัวข้อ “การขับเคลื่อนพหุวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน”* (น. 413–422). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580)*. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Fitzpatrick, J. L., Sanders, J. R., & Worthen, B. R. (2011). *Program evaluation: Alternative approaches and practical guidelines* (4th ed.). Pearson Education.

- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford University Press.
- Patton, M. Q. (2008). *Utilization-focused evaluation* (4th ed.). SAGE Publications.
- Schuman, M. (1978). *The role of program evaluation in organizational development*. University Press.
- Stufflebeam, D. L., & Shinkfield, A. J. (2007). *Evaluation theory, models, and applications*. Jossey-Bass.
- Worthen, B. R., Sanders, J. R., & Fitzpatrick, J. L. (2004). *Program evaluation: Alternative approaches and practical guidelines* (3rd ed.). Pearson Education.

การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสสำหรับร้านนวดพลอยสบายไทย ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

กิตติพงศ์ ติรณะรัต^{1*} สุทธิณี เดชารัตน์² และ พงศา กันทะสอน³

¹⁻³สาขาภาษาฝรั่งเศสเพื่ออุตสาหกรรมบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Received 30/10/24 Revised 29/04/25 Accepted 07/05/25

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสสำหรับร้านนวดพลอยสบายไทย ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อประชาสัมพันธ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ การดำเนินการวิจัยเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาพร้อมกับเจ้าของกิจการ การออกแบบและพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ และการประเมินผล กลุ่มที่ให้ข้อมูลประกอบด้วยเจ้าของกิจการ 1 คน ผู้เชี่ยวชาญ 2 คน และนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสหรือผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศส 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แผ่นพับประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศส วิดีทัศน์ TikTok ภาษาฝรั่งเศส และแบบสอบถามความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สื่อประชาสัมพันธ์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยแผ่นพับภาษาฝรั่งเศสที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับร้าน บริการ ราคา ผลิตภัณฑ์ และ QR Code ที่เชื่อมโยงกับวิดีโอประชาสัมพันธ์บนแพลตฟอร์ม TikTok ซึ่งมีความยาว 1 นาที 24 วินาที ผลการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายพบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจต่อแผ่นพับประชาสัมพันธ์ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.62, S.D.=0.61) และมีความพึงพอใจต่อวิดีโอประชาสัมพันธ์ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.36, S.D. = 0.69) โดยรายการที่มีคะแนนความพึงพอใจสูงสุด ได้แก่ การใช้งาน QR Code และความกระชับของเนื้อหา

คำสำคัญ : สื่อประชาสัมพันธ์, ภาษาฝรั่งเศส, ร้านนวดไทย, TikTok

*Corresponding author

The Development of French Language Promotional Media for Ploy Sabai Thai Massage Shop in Pa Phai Sub-district, San Sai District, Chiang Mai Province

Kittiphong Tiranarata^{1*} Suthinee Decharat² and Pongsa Kantasorn³

¹⁻³Department of French for Service Industry, Faculty of Humanities and Sciences,
Chiang Mai Rajabhat University

Received 30/10/24 Revised 29/04/25 Accepted 07/05/25

Abstract

This research aims to develop French-language promotional materials for Ploy Sabai Thai Massage in Pa Phai Subdistrict, San Sai District, Chiang Mai, using action research methodology. The research process consisted of analyzing the current situation with the business owner, designing and developing promotional materials, and evaluating outcomes. The study involved three groups of participants: (1) the business owner, (2) the experts, and (3) 30 French-speaking tourists. The research instruments consisted of a semi-structured interview form, a French-language promotional brochure, a TikTok video in French, and a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using means, standard deviations, and content analysis. The findings revealed that the developed promotional materials included a French-language brochure containing information about the business, services, prices, and products, along with a QR Code linking to a TikTok promotional video, which had a duration of 1 minute and 24 seconds. The satisfaction assessment indicated that the brochure received the highest satisfaction rating ($\bar{x}$ =4.62, S.D.=0.61) while the TikTok video received a high satisfaction rating ($\bar{x}$ =4.36, S.D.=0.69). The most highly rated factors were the ease of accessing information via QR Code and the conciseness of the content.

Keywords: Promotional Media, French Language, Thai Massage Shop, TikTok

*Corresponding author

บทนำ

ในยุคดิจิทัล การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย และเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการ (Kaplan & Haenlein, 2010) ธุรกิจร้านนวดไทย ถือเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีศักยภาพสูง โดยเฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสประสบการณ์ด้านสุขภาพและความผ่อนคลาย ซึ่งการนวดไทยได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยอย่างมหาศาล (The Government Public Relations Department, 2023) อย่างไรก็ตาม การแข่งขันในธุรกิจนี้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างความได้เปรียบทางธุรกิจ (Kotler & Armstrong, 2018)

TikTok เป็นหนึ่งในแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว มีผู้ใช้งานทั่วโลกมากกว่า 1 พันล้านคน และได้รับความนิยมเป็นพิเศษในอุตสาหกรรมการตลาดดิจิทัล (Curry, 2024) งานวิจัยหลายเรื่องระบุว่า แรงจูงใจหลักของผู้ใช้งาน TikTok ได้แก่ การแสวงหาความบันเทิง การค้นหาข้อมูล และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ TikTok เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ที่มีศักยภาพสูง (Gu, Gao, & Li, 2022) ระบบ TikTok For Business ทำให้ธุรกิจสามารถออกแบบแคมเปญการตลาดที่ดึงดูดกลุ่มเป้าหมาย และสร้างการรับรู้ถึงแบรนด์ได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านอัลกอริทึมที่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ (Haenlein et al., 2020; Gesmundo et al., 2022) ดังนั้น การนำ TikTok มาใช้ร่วมกับสื่อประชาสัมพันธ์แบบดั้งเดิม เช่น แผ่นพับ จึงเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยเพิ่มการเข้าถึงข้อมูลของลูกค้าและทำให้ธุรกิจมีความน่าสนใจมากขึ้น

การใช้ภาษาฝรั่งเศสในการสื่อสารเป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญในการขยายตลาดและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย เนื่องจากมีชาวฝรั่งเศสเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก จากรายงานสถิตินักท่องเที่ยวภายในประเทศ ไตรมาสที่ 1 ถึงไตรมาสที่ 4 ปี พ.ศ. 2566 พบว่า นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสที่เดินทางเข้าพักในสถานประกอบการที่พักในประเทศไทยตลอดปี พ.ศ. 2566 มีจำนวน 1,844,200 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของตลาดนักท่องเที่ยวฝรั่งเศสต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย

นอกจากนี้ รายงานยังระบุว่า ในไตรมาสที่ 1 (มกราคม-มีนาคม) ปี พ.ศ. 2566 มีนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสเดินทางเข้าพักในจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 70,854 คน ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีพ.ศ. 2565 ที่มีเพียง 5,156 คน

คิดเป็นอัตราการเติบโตถึง +1,274.20% (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) การเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพที่สูงขึ้นของเชียงใหม่ในฐานะจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส ทั้งนี้ยังไม่นับรวมถึงประเทศที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสอื่น ๆ เช่น เบลเยียม สวิตเซอร์แลนด์ แคนาดา หรือกลุ่มประเทศในทวีปแอฟริกา ซึ่งเป็นตลาดนักท่องเที่ยวที่มีโอกาสสูงในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและสปาในประเทศไทย

แม้ว่าจำนวนชาวฝรั่งเศสที่เดินทางมาเชียงใหม่จะเพิ่มขึ้น แต่ธุรกิจร้านนวดไทยหลายแห่งยังขาดช่องทางประชาสัมพันธ์ที่สามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังขาดความเชี่ยวชาญในการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการประชาสัมพันธ์ทำให้การเข้าถึงกลุ่มลูกค้าต่างชาติโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสมีข้อจำกัด จากการสำรวจพบว่า ร้านนวดพลอยสบายไทยยังคงอาศัยการบอกต่อจากลูกค้าเดิม ซึ่งมีข้อจำกัดในด้านการขยายตลาดและการสร้างการรับรู้ในกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ ด้วยเหตุดังกล่าวร้านนวดพลอยสบายไทยจึงตระหนักถึงโอกาสในการพัฒนากลยุทธ์ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้และเข้าถึงกลุ่มลูกค้าชาวฝรั่งเศสและประเทศที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสอื่น ๆ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มเติบโตในอนาคต

การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสสำหรับร้านนวดพลอยสบายไทย โดยใช้แผ่นพับประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสที่สามารถเชื่อมโยงกับ TikTok ผ่าน QR Code เพื่อเพิ่มการรับรู้และขยายการเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประชาสัมพันธ์ในลักษณะนี้ถือเป็นแนวทางที่ช่วยเชื่อมโยงสื่อประชาสัมพันธ์แบบดั้งเดิมกับแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อขยายกลุ่มลูกค้าเป้าหมายและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันของธุรกิจบริการ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสในรูปแบบแผ่นพับและวิดีโอ TikTok สำหรับร้านนวดพลอยสบายไทย ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเพิ่มการรับรู้ข้อมูลของกลุ่มเป้าหมาย
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสในรูปแบบแผ่นพับและวิดีโอ TikTok สำหรับร้านนวดพลอยสบายไทย ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้อาศัยกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสสำหรับร้านนวดพลอยสบายไทย โดยแนวคิดเหล่านี้ช่วยอธิบายถึงบทบาทของสื่อประชาสัมพันธ์ดิจิทัล บทบาทของภาษาฝรั่งเศสในการสื่อสารทางธุรกิจ และประสิทธิภาพของเครื่องมือทางการตลาดที่ใช้ร่วมกัน ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้ 3 กรอบแนวคิดหลัก ได้แก่ 1) ประสิทธิภาพของแผ่นพับประชาสัมพันธ์ในยุคดิจิทัล 2) บทบาทของ TikTok ในการประชาสัมพันธ์และการตลาดดิจิทัล และ 3) บทบาทของภาษาฝรั่งเศสในการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารทางธุรกิจ

1. ประสิทธิภาพของแผ่นพับประชาสัมพันธ์ในยุคดิจิทัล

แม้ว่าสื่อดิจิทัลจะเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่แผ่นพับประชาสัมพันธ์ยังคงเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรงและช่วยให้ลูกค้าได้รับข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือบริการอย่างเป็นรูปธรรม (Fill, 2005) ซึ่งเหมาะสมสำหรับธุรกิจที่ต้องการให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับข้อเสนอของตน (Semenenko, 2013) Fill (2005) ยังเสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ข้อมูลของผู้บริโภค ได้แก่ วัฒนธรรม ขนชั้นทางสังคม และบริบทของการสื่อสาร ซึ่งส่งผลต่อการตีความข้อมูลในแผ่นพับ ดังนั้นการออกแบบแผ่นพับที่มีประสิทธิภาพควรคำนึงถึงภาษา โทนสี และรูปแบบที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการวิจัยของ Semenenko (2013) พบว่า แผ่นพับที่มีประสิทธิภาพควรมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ เนื้อหากระชับและตรงประเด็น การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย การมีภาพประกอบที่เหมาะสม การออกแบบที่สอดคล้องกับแบรนด์ การเลือกใช้วัสดุที่มีคุณภาพ และการระบุข้อมูลการติดต่อที่ชัดเจน ซึ่งช่วยให้แผ่นพับสามารถสื่อสารกับลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับแบรนด์

Fill (2005) ยังแนะนำว่า แผ่นพับประชาสัมพันธ์ควรเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication-IMC) ซึ่งหมายความว่า แผ่นพับควรใช้ร่วมกับช่องทางอื่น ๆ เช่น สื่อดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย ตัวอย่างเช่น การใช้ QR Code บนแผ่นพับสามารถช่วยให้ลูกค้าเข้าถึงข้อมูลเพิ่มเติมผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ของธุรกิจหรือวิดีโอประชาสัมพันธ์ ซึ่งช่วยเพิ่มการรับรู้ในตราสินค้าและกระตุ้นการตัดสินใจใช้บริการ

ดังนั้นการออกแบบแผ่นพับประชาสัมพันธ์สำหรับร้านนวดไทยที่มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสควรอาศัยแนวคิดจาก Fill (2005) โดยให้ความสำคัญกับการเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย การออกแบบให้ดึงดูดและสอดคล้อง

กับอัตลักษณ์ของธุรกิจ และการผสานผ่านพบเข้ากับสื่อดิจิทัล เช่น QR Code เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงข้อมูล ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารทางการตลาดและกระตุ้นให้ลูกค้าเกิดความสนใจและตัดสินใจใช้บริการ

2. บทบาทของ TikTok ในการประชาสัมพันธ์และการตลาดดิจิทัล

TikTok เป็นแพลตฟอร์มที่มีศักยภาพสูงในการสร้างการรับรู้แบรนด์ (Brand awareness) และกระตุ้นพฤติกรรมของผู้บริโภค งานวิจัยของ Gesmundo et al. (2022) พบว่า TikTok สามารถเพิ่ม Brand awareness ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการสร้างการจดจำแบรนด์ (Brand recall) เนื่องจากเนื้อหาวิดีโอที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วช่วยให้แบรนด์เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขึ้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเนื้อหาบน TikTok ถูกบริโภคอย่างรวดเร็ว การจดจำแบรนด์อาจมีข้อจำกัด นักการตลาดจึงจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์เสริมเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถจดจำแบรนด์ได้ดีขึ้น

Haenlein et al. (2020) อธิบายว่า TikTok ไม่ได้เป็นเพียงแพลตฟอร์มเพื่อความบันเทิง แต่ยังเป็นพื้นที่ที่ธุรกิจสามารถใช้เป็นช่องทางประชาสัมพันธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จุดแข็งของ TikTok คือ อัลกอริทึมที่ช่วยให้เนื้อหาของแบรนด์สามารถเข้าถึงผู้ใช้ที่สนใจได้โดยตรง โดยไม่ต้องพึ่งฐานผู้ติดตามจำนวนมาก นอกจากนี้ TikTok ยังช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ (Engagement) ผ่านการโต้ตอบ เช่น การกดไลก์ แชร์ และแสดงความคิดเห็น ซึ่งช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือให้กับแบรนด์

Gesmundo et al. (2022) ยังระบุว่า TikTok สามารถกระตุ้นพฤติกรรมของผู้บริโภคได้ผ่านโมเดล AIDA (Attention, Interest, Desire, Action) วิดีโอที่ดึงดูดความสนใจและนำเสนอข้อมูลที่กระชับสามารถกระตุ้นความสนใจและความต้องการใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่า Brand Recall จะยังเป็นความท้าทาย แต่การใช้วิดีโอที่น่าสนใจและแชร์ต่อกันสามารถช่วยให้แบรนด์เป็นที่จดจำมากขึ้น

ในกรณีของร้านนวดพลอยสบายไทย การใช้ TikTok ควบคู่กับแผ่นพับประชาสัมพันธ์ที่มี QR Code เชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ เป็นกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Haenlein et al. (2020) ซึ่งเสนอว่า การใช้สื่อดิจิทัลร่วมกับเครื่องมือประชาสัมพันธ์แบบดั้งเดิมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะในธุรกิจบริการที่ต้องการดึงดูดลูกค้าผ่านเนื้อหาที่สื่อสารได้ง่ายและตรงจุด

ดังนั้น TikTok จึงเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ที่สามารถช่วยให้ธุรกิจบริการขยายการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเมื่อใช้ร่วมกับช่องทางประชาสัมพันธ์อื่น ๆ เช่น แผ่นพับและ QR Code ที่ช่วยให้ลูกค้าเข้าถึงข้อมูลเพิ่มเติมและเชื่อมโยงไปยังเนื้อหาที่ดึงดูดความสนใจได้ง่ายขึ้น

3. บทบาทของภาษาฝรั่งเศสในการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารทางธุรกิจ

ภาษาฝรั่งเศสมีบทบาทสำคัญในภาคธุรกิจบริการ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งต้องรองรับนักท่องเที่ยวจากประเทศที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสที่มีมากกว่า 300 ล้านคนทั่วโลก (Organisation Internationale de la Francophonie, 2022) รายงานของ OIF ระบุว่า การใช้ภาษาฝรั่งเศสเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การสื่อสารกับกลุ่มลูกค้าเป็นไปอย่างราบรื่น เพิ่มความเข้าใจ และลดอุปสรรคทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ธุรกิจสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น

ในบริบทของงานบริการ Holmqvist, Van Vaerenbergh, และ Grönroos (2017) ได้ศึกษาบทบาทของภาษาในการให้บริการพบว่า ภาษาไม่เพียงเป็นเครื่องมือสื่อสาร แต่ยังมีผลต่อการรับรู้ของลูกค้าเกี่ยวกับคุณภาพบริการและความไว้วางใจในแบรนด์ การใช้ภาษาของลูกค้าทำให้พวกเขาารู้สึกได้รับการยอมรับและมีส่วนร่วมกับบริการมากขึ้น ซึ่งช่วยเพิ่มความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า งานวิจัยดังกล่าวยังระบุว่า Language divergence หรือการให้บริการในภาษาที่ลูกค้าไม่ถนัดอาจสร้างความไม่สะดวกและทำให้ลูกค้ารู้สึกหงุดหงิดหรือแปลกแยกจากบริการ

แนวคิดนี้เชื่อมโยงโดยตรงกับการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสสำหรับร้านนวดพลอยสบายไทย ซึ่งใช้แพลตฟอร์มประชาสัมพันธ์และวิดีโอ TikTok ภาษาฝรั่งเศสเป็นเครื่องมือในการลดอุปสรรคทางภาษาและปรับปรุงการเข้าถึงบริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Linguistic servicescape ของ Touchstone et al. (2017) ที่ระบุว่า การสื่อสารในภาษาของลูกค้าช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ที่ดี ลดความรู้สึกแปลกแยก และเพิ่มความไว้วางใจในธุรกิจ ส่งผลให้ลูกค้ารู้สึกเชื่อมโยงกับแบรนด์และมีแนวโน้มที่จะใช้บริการมากขึ้น

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัย ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพปัญหา การพัฒนาแนวทางแก้ไข การนำไปใช้ และการประเมินผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยนี้คัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วย 1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าของกิจการร้านนวดพลอยสบายไทย จำนวน 1 คน เพื่อให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับธุรกิจและแนวทางการประชาสัมพันธ์ และ 2) กลุ่มที่ใช้ในการประเมินความพึงพอใจ ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศส จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่

โดยใช้วิธีการสุ่มแจกแบบสอบถามตามสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญต่าง ๆ ได้แก่ ถนนคนเดิน วัวลาย และถนนคนเดินท่าแพ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้เก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับร้านนวดพลอยสบายไทยและความต้องการในการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์จากเจ้าของกิจการ

2.2 สื่อประชาสัมพันธ์ที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ 1) แผ่นพับประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสที่นำเสนอแนะนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับร้าน บริการ ราคา ผลิตภัณฑ์ และ QR Code ที่เชื่อมโยงกับวิดีโอ 2) วิดีทัศน์ TikTok ภาษาฝรั่งเศส ความยาว 1 นาที 24 วินาที แบ่งเนื้อหาเป็น 4 ส่วน ได้แก่ การแนะนำร้านและที่ตั้ง บริการและราคา ผลิตภัณฑ์ และการเชิญชวนใช้บริการ

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศส มี 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อสื่อประชาสัมพันธ์ ซึ่งแบ่งเป็นการประเมินแผ่นพับ จำนวน 5 ข้อ และการประเมินวิดีโอ จำนวน 8 ข้อ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นคำถามปลายเปิด

3. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาฝรั่งเศสและการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้แน่ใจว่าข้อคำถามมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ดำเนินการโดย ผู้เชี่ยวชาญ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อมัลติมีเดีย จำนวน 1 คน (มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม การออกแบบ การจัดองค์ประกอบ และเทคนิคการนำเสนอ และ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาฝรั่งเศส จำนวน 1 คน (มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษา ความชัดเจน และความเหมาะสมของเนื้อหาในภาษาฝรั่งเศส

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

4.1 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าของกิจการร้านนวดพลอยสบายไทย เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับร้าน บริการ และการประชาสัมพันธ์ที่มีอยู่

4.2 พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ต้นแบบ โดยออกแบบและผลิตแผ่นพับประชาสัมพันธ์และวิดีโอ TikTok ภาษาฝรั่งเศส โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

4.3 ตรวจสอบคุณภาพของสื่อประชาสัมพันธ์ ทั้งในรูปแบบแผ่นพับและวิดีโอ TikTok ภาษาฝรั่งเศส ดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญ 2 ด้าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาฝรั่งเศส

ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี และ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อมัลติมีเดียที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี เพื่อให้แน่ใจว่าสื่อมีคุณภาพเหมาะสม

4.4 ปรับแก้ไขและทดสอบสื่อประชาสัมพันธ์ ผู้วิจัยนำสื่อประชาสัมพันธ์ที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ จากนั้นนำสื่อที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนักร้อง ได้แก่ ผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศสที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 คน ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างนักร้องดังกล่าวไม่เข้าชื้อร่วมกับกลุ่มที่ใช้ในการประเมินความพึงพอใจในการวิจัยครั้งนี้

4.5 ประเมินความพึงพอใจของกลุ่มที่ใช้ในการประเมินความพึงพอใจ โดยแจกจ่ายแผ่นพับให้ทดลองใช้ QR Code เพื่อเข้าถึงวิดีโอ TikTok ภาษาฝรั่งเศส แล้วให้ประเมินความพึงพอใจผ่านแบบสอบถาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยถูกวิเคราะห์โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้ 1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เจ้าของกิจการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) 2) ข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถามความพึงพอใจวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลดังนี้

4.51 - 5.00 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึง พึงพอใจมาก

2.51 - 3.50 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง พึงพอใจน้อย

1.00 - 1.50 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสสำหรับร้านนวดพลอยสบายไทย ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” มีผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้แก่ การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อประชาสัมพันธ์

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์

จากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านนวดพลอยสบายไทย ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการให้บริการ พบว่า ร้านมีการตกแต่งในสไตล์ล้านนาผสมผสานความเป็นไทย โดยมีบริการหลัก 3 ประเภท ได้แก่ นวดแผนไทย นวดน้ำมัน และนวดผ่อนคลาย

1.2 ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า มีการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ได้แก่ ลูกประคบสมุนไพร ยาหม่อง ยาต้ม ผลิตภัณฑ์ล้างผัก และแชมพูสมุนไพร

1.3 ด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า ปัจจุบันใช้วิธีการบอกต่อเป็นช่องทางหลักในการประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้กลุ่มลูกค้าชาวฝรั่งเศสเข้าถึงข้อมูลได้อย่างจำกัดผู้ประกอบการจึงมีความต้องการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศส เพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงข้อมูลของกลุ่มลูกค้า

2. ผลการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสสำหรับร้านนวดพลอยสบายไทยสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศส และวิดีโอ TikTok ภาษาฝรั่งเศส

2.1 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศส

ผลการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ประกอบด้วยแผ่นพับประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสและวิดีโอประชาสัมพันธ์ผ่านแอปพลิเคชัน TikTok แผ่นพับประชาสัมพันธ์ได้รับการออกแบบให้มียอดประกอบสำคัญสองส่วน ได้แก่ ส่วนหน้าปกและส่วนเนื้อหาภายใน หน้าปกประกอบด้วยชื่อร้าน “Ploy Sabai Thai” ข้อมูลการติดต่อ และ QR Code สองจุดซึ่ง QR Code จุดแรกเชื่อมโยงไปยังแผนที่ร้านผ่าน Google Maps และจุดที่สองเชื่อมต่อไปยังวิดีโอประชาสัมพันธ์

ภาพที่ 1 หน้าปกแผ่นพับประชาสัมพันธ์ร้านนวดพลอยสบายไทย
ที่มา: (กิตติพงศ์ ติรณะรัต, สุทธิณี เดชารัตน์, และ พงศา กันทะสอน, 2567)

ส่วนเนื้อหาภายในแผ่นพับแบ่งออกเป็นสองส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับบริการของร้านซึ่งครอบคลุมการให้บริการนวดทั้งสามประเภท พร้อมคำอธิบายเกี่ยวกับประโยชน์ของแต่ละประเภท และส่วนที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สมุนไพรของร้าน ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยเจ้าของกิจการและวิสาหกิจชุมชนท้องถิ่น แผ่นพับได้รับการออกแบบโดยคำนึงถึงความถูกต้องของภาษาฝรั่งเศส โทนสีหลักของแผ่นพับใช้สีเขียวเข้มและน้ำตาลอ่อนเพื่อสื่อถึงความเป็นธรรมชาติและสุขภาพดี อีกทั้งยังมีการใช้ภาพประกอบที่สะท้อนถึงบรรยากาศของร้านและผลิตภัณฑ์จริงเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ลูกค้า

ภาพที่ 2 เนื้อหาภายในแผ่นพับประชาสัมพันธ์ร้านนวดพลอยสบายไทย
ที่มา: (กิตติพงศ์ ติรณะรัต, สุทธิณี เดชารัตน์, และพงศา กันทะสอน, 2567)

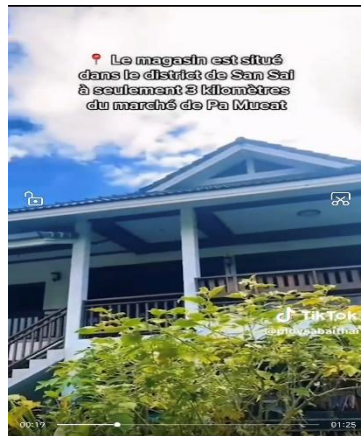
2.2 วิดีทัศน์ Tiktok ภาษาฝรั่งเศส

วิดีโอ Tiktok ภาษาฝรั่งเศสที่พัฒนาขึ้นมีความยาว 1 นาที 24 วินาที โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งเน้นการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลของกลุ่มผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศสและขยายขอบเขตทางการตลาดของสถานประกอบการ วิดีทัศน์เริ่มต้นด้วยการนำเสนอภาพบริเวณด้านหน้าสถานประกอบการ

ภาพที่ 3 บริเวณด้านหน้าของสถานประกอบการ
ที่มา: (กิตติพงศ์ ติรณะรัต, สุทธิณี เดชารัตน์, และพงศา กันทะสอน, 2567)

ตามด้วยการให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับที่ตั้งของสถานประกอบการ พร้อมคำบรรยายภาษาฝรั่งเศส

ภาพที่ 4 ที่ตั้งของสถานประกอบการ

ที่มา: (กิตติพงศ์ ตีรณะรัต, สุทธิณี เดชารัตน์, และพงศา กันทะสอน, 2567)

เนื้อหาของวิดีโอในลำดับถัดไปเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับบริการหลักของสถานประกอบการ ผ่านภาพของผู้รับบริการที่กำลังอยู่ระหว่างกระบวนการนวด โดยแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับบริการหลักสามประเภท ได้แก่ การนวดแผนไทย การนวดน้ำมัน และการนวดประคบสมุนไพร พร้อมคำบรรยายภาษาฝรั่งเศส

ภาพที่ 5 การบริการหลักของสถานประกอบการ

ที่มา: (กิตติพงศ์ ตีรณะรัต, สุทธิณี เดชารัตน์, และพงศา กันทะสอน, 2567)

ลำดับถัดมาของวิดิทัศน์เป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์สมุนไพรของสถานประกอบการ ซึ่งได้รับการพัฒนาให้เป็นองค์ประกอบสำคัญของสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อเพิ่มความสนใจในกลุ่มผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศส วิดิทัศน์นำเสนอภาพระยะใกล้ของผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายภายในสถานประกอบการ ได้แก่ ลูกประคบสมุนไพร ยาหม่อง ยาต้มสมุนไพร และแชมพูสมุนไพร

ภาพที่ 6 ผลิตภัณฑ์ของสถานประกอบการ

ที่มา: (กิตติพงศ์ ติरणะรัต, สุทธิณี เดชารัตน์, และพงศา กันทะสอน, 2567)

วิดิทัศน์ปิดท้ายด้วยการเชิญชวนให้ใช้บริการ โดยมีการแสดงภาพผู้ใช้บริการที่แสดงความพึงพอใจหลังรับบริการ

ภาพที่ 7 การเชิญชวนให้บริการ

ที่มา: (กิตติพงศ์ ติरणะรัต, สุทธิณี เดชารัตน์, และพงศา กันทะสอน, 2567)

3. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อสื่อประชาสัมพันธ์ ผู้วิจัยได้นำสื่อประชาสัมพันธ์ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศสที่เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน โดยมีผลการประเมินแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อแผ่นพับประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศส

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความ พึงพอใจ
1. เนื้อหากระชับ เข้าใจง่าย และเรียงลำดับ อย่างต่อเนื่อง	4.67	0.58	มากที่สุด
2. ภาพและการออกแบบมีความเหมาะสม กับบรรยากาศของร้าน	4.53	0.64	มาก
3. ภาษาฝรั่งเศสถูกต้องตามหลักไวยากรณ์	4.60	0.62	มากที่สุด
4. ขนาดตัวอักษรอ่านง่ายและมีการจัดวาง ที่เหมาะสม	4.55	0.67	มาก
5. QR Code ใช้งานได้สะดวก	4.73	0.52	มากที่สุด
รวม	4.62	0.61	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อแผ่นพับประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$, S.D.=0.61) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การใช้งาน QR Code ($\bar{X}=4.73$, S.D.=0.52) ความกระชับและความต่อเนื่องของเนื้อหา ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.58) และความถูกต้องของการใช้ภาษาฝรั่งเศส ($\bar{X}=4.60$, S.D.=0.62) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์ TikTok ภาษาฝรั่งเศส

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความ พึงพอใจ
1. เนื้อหากระชับ เรียงลำดับอย่างต่อเนื่อง	4.50	0.57	มาก
2. การใช้ภาพและเสียงที่เหมาะสมกับ เนื้อหา	4.43	0.73	มาก

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความ พึงพอใจ
3. ภาษาฝรั่งเศสถูกต้องและเหมาะสม	4.40	0.81	มาก
4. ขนาดตัวอักษรชัดเจนและอ่านง่าย	4.07	0.83	มาก
5. เสียงบรรยายภาษาฝรั่งเศสชัดเจน	4.13	0.68	มาก
6. ดนตรีประกอบเข้ากับเนื้อหา	4.29	0.74	มาก
7. QR Code ใช้งานได้สะดวก	4.73	0.52	มากที่สุด
8. ภาพรวมของวิดีโอเพื่อประชาสัมพันธ์	4.30	0.65	มาก
รวม	4.36	0.69	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อวิดีโอ TikTok ภาษาฝรั่งเศสในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.36, S.D.=0.69) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การใช้งาน QR Code ($\bar{X}$ =4.73, S.D.=0.52) ความกระชับและความต่อเนื่องของเนื้อหา ($\bar{X}$ =4.50, S.D.=0.57) และความเหมาะสมของการใช้ภาพและเสียง ($\bar{X}$ =4.43, S.D.=0.73) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยสามารถอภิปรายโดยเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ทั้งสองข้อได้ดังนี้

1. การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบแผ่นพับและวิดีโอ TikTok มีความสำคัญในยุคดิจิทัลที่ต้องใช้สื่อผสมผสานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและสร้างการรับรู้แบรนด์ (Brand awareness) การเลือกใช้แผ่นพับเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการให้ข้อมูลที่ชัดเจนและสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Fill (2005) และ Semenenko (2013) ที่กล่าวว่าแผ่นพับยังคงเป็นเครื่องมือการตลาดที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบริการหรือผลิตภัณฑ์

ในขณะที่ TikTok มีบทบาทสำคัญในการสร้างการรับรู้แบรนด์และกระตุ้นพฤติกรรมของผู้บริโภค โดยผ่านระบบอัลกอริทึมที่ทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งฐานผู้ติดตามจำนวนมาก (Gesmundo et al., 2022; Haenlein et al., 2020) ซึ่งทำให้ TikTok กลายเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพสูงสำหรับธุรกิจที่ต้องการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส

การเลือกใช้ทั้งแผ่นพับและวิดีโอ TikTok จึงเป็นการบูรณาการระหว่างสื่อดั้งเดิมและสื่อดิจิทัล ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลายและเสริมสร้างความน่าสนใจของสื่อประชาสัมพันธ์ โดยการใช้ QR Code เชื่อมโยงระหว่างแผ่นพับและวิดีโอ TikTok ถือเป็นกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับแนวคิด integrated marketing communication (IMC) ที่ Fill (2005) กล่าวถึงในการใช้เครื่องมือหลายช่องทางเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย

2. ความพึงพอใจด้านการใช้ภาษาฝรั่งเศสอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดในทุกแผ่นพับ ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.62) และวิดีโอ ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = 0.81) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาฝรั่งเศสมีความสำคัญในการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส สอดคล้องกับแนวคิดของ Holmqvist, Van Vaerenbergh และ Grönroos (2017) ที่ระบุว่า การใช้ภาษาของกลุ่มเป้าหมายเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการเพิ่มความเข้าใจและสร้างความไว้วางใจกับลูกค้า และเชื่อมโยงกับแนวคิด Linguistic servicescape ของ Touchstone et al. (2017) ที่กล่าวว่า การสื่อสารในภาษาของลูกค้าช่วยลดอุปสรรคทางภาษาและเสริมสร้างประสบการณ์ที่ดีในการใช้บริการ นอกจากนี้ การใช้ภาษาฝรั่งเศสในสื่อประชาสัมพันธ์ยังช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของร้านนวดพลอยสบายไทยให้เป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 300 ล้านคนทั่วโลก (Organisation Internationale de la Francophonie, 2022)

ความพึงพอใจต่อความกระชับและความต่อเนื่องของเนื้อหาในทุกแผ่นพับ ($\bar{X}$ = 4.67, S.D. = 0.58) และวิดีโอ TikTok ภาษาฝรั่งเศส ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.57) สะท้อนถึงประสิทธิภาพในการออกแบบเนื้อหาที่สามารถสื่อสารข้อมูลได้อย่างครบถ้วนและเข้าใจง่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler และ Armstrong (2018) ที่ระบุว่า การประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถสื่อสารข้อมูลได้ชัดเจนและน่าสนใจ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Semenenko (2013) ที่ชี้ให้เห็นว่า องค์ประกอบสำคัญของแผ่นพับที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วยเนื้อหาที่ชัดเจน การใช้ภาพประกอบที่ดึงดูด และการออกแบบที่สะท้อนอัตลักษณ์ของแบรนด์ ในขณะที่การใช้ TikTok เป็นช่องทางประชาสัมพันธ์ก็ช่วยเสริมสร้าง Brand Awareness และดึงดูดความสนใจของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Gesmundo et al., 2022)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ธุรกิจบริการควรพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์แบบผสมผสานระหว่างสื่อดั้งเดิม (แผ่นพับ) กับสื่อดิจิทัล (TikTok) เชื่อมโยงด้วย QR Code เพื่อตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภคที่หลากหลายในยุคปัจจุบัน

1.2 ควรให้ความสำคัญกับความถูกต้องของภาษาที่ใช้ในสื่อประชาสัมพันธ์สำหรับกลุ่มลูกค้าชาวต่างชาติ โดยเฉพาะภาษาฝรั่งเศสซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง

1.3 ธุรกิจท้องถิ่นสามารถนำรูปแบบการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาต่างประเทศนี้ไปปรับใช้เพื่อขยายฐานลูกค้าชาวต่างชาติและเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน

1.4 ควรออกแบบเนื้อหาให้กระชับและใช้งานสะดวก เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้สื่อ

1.5 ธุรกิจบริการควรพิจารณาการใช้สื่อประชาสัมพันธ์หลายภาษา เพื่อเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่ม สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาประสิทธิภาพของสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาอื่น ๆ นอกเหนือจากภาษาฝรั่งเศส เพื่อเปรียบเทียบการตอบสนองของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม

2.2 ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับแพลตฟอร์มสื่อดิจิทัลอื่น ๆ นอกเหนือจาก TikTok เช่น Instagram Facebook และ YouTube ที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

2.3 ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมการค้นหาข้อมูลและการใช้สื่อดิจิทัลของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส เพื่อการพัฒนาสื่อที่ตรงกับความต้องการมากยิ่งขึ้น

2.4 ควรศึกษาผลกระทบระยะยาวของการใช้สื่อประชาสัมพันธ์แบบผสมผสานต่อยอดขายและความภักดีของลูกค้า

2.5 ควรวิจัยรูปแบบการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น AR (Augmented reality) หรือ VR (Virtual reality) ในสื่อประชาสัมพันธ์สำหรับธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). *รายงานการท่องเที่ยวไทย 2566*. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- Curry, D. (2024). *TikTok revenue and usage statistics* (2024). <https://www.businessofapps.com/data/tik-tok-statistics/>
- Fill, C. (2005). *Marketing communications: Contexts, strategies, and applications* (4th ed.). Pearson Education.
- Gesmundo, M. A. G., Jordan, M. D. S., Meridor, W. H. D., Muyot, D. V. C., Castano, M. C. N., & Bandojo, A. J. P. (2022). TikTok as a platform for marketing campaigns: The effect of brand awareness and brand recall on the purchase intentions of millennials. *Journal of Business and Management Studies*, 4(2), 343–361. <https://doi.org/10.32996/jbms.2022.4.2.27>
- Gu, L., Gao, X., & Li, Y. (2022). What drives me to use TikTok: A latent profile analysis of users' motives. *Frontiers in Psychology*, 13, 992824. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.992824>
- Haenlein, M., Anadol, E., Farnsworth, T., Hugo, H., Hunichen, J., & Welte, D. (2020). Navigating the new era of influencer marketing: How to be successful on Instagram, TikTok, & Co. *California Management Review*, 63(1), 5–25. <https://doi.org/10.1177/0008125620958166>
- Holmqvist, J., Van Vaerenbergh, Y., & Grönroos, C. (2017). Language use in services: Recent advances and directions for future research. *Journal of Business Research*, 72, 114–118. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2016.10.005>
- Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2009.09.003>
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2018). *Principles of marketing* (17th ed.). Pearson.
- Organisation internationale de la Francophonie. (2022). *La langue française dans le monde* [The french language in the world]. <https://www.francophonie.org/>

- Semenenko, V. (2013). *Developing effective marketing brochure* [Bachelor's thesis, Haaga-Helia University of Applied Sciences, Finland]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013053112230>
- The Government Public Relations Department. (2023). *Thailand upgrades spa and massage industry to compete globally*. https://www.thailand.go.th/issue-focus-detail/001_07_034
- Touchstone, E. E., Koslow, S., Shamdasani, P. N., & D'Alessandro, S. (2017). The linguistic servicescape: Speaking their language may not be enough. *Journal of Business Research*, 72, 147-157. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2016.10.008>

หลากหลายหลายเทคนิคของจิ๊กซอว์: นานาลักษณะของการประยุกต์ เทคนิคจิ๊กซอว์เพื่อการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย

พิณพนธ์ คงวิจิตร¹ กิ่งกาญจน์ บุณสินวัฒนกุล^{2*} และ ยรรยงค์ ลิกษะฤทธิ์³

¹⁻³อาจารย์สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Received 27/02/25 Revised 12/07/25 Accepted 14/07/25

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเทคนิคจิ๊กซอว์ซึ่งเป็นเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่สามารถนำมาประยุกต์ในการสอนภาษาไทย โดยการศึกษาและวิจัยเอกสารคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับหลักการและการประยุกต์ใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ในการจัดการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า เทคนิคจิ๊กซอว์ที่ปรากฏในปัจจุบันมีหลายลักษณะ ได้แก่ เทคนิคจิ๊กซอว์ 1 เทคนิคจิ๊กซอว์ 2 เทคนิคจิ๊กซอว์ 3 เทคนิคจิ๊กซอว์ 4 เทคนิคครีเวิร์สจิ๊กซอว์ และเทคนิคซบเจดต์จิ๊กซอว์ โดยแต่ละเทคนิคมีลักษณะสำคัญร่วมกัน คือ จำแนกผู้เรียนเป็นกลุ่ม กำหนดภาระหน้าที่ และถ่ายทอดความรู้ให้สมาชิก ส่วนลักษณะที่ต่างกัน คือ เทคนิคจิ๊กซอว์ 1 เน้นการประเมินรายบุคคล เทคนิคจิ๊กซอว์ 2 เพิ่มการให้รางวัลกลุ่ม เทคนิคจิ๊กซอว์ 3 เพิ่มการประเมินกลุ่มก่อนรายบุคคล เทคนิคจิ๊กซอว์ 4 เพิ่มกระบวนการนำเข้าสู่บทเรียน การทดสอบหลายครั้ง และการสอนเสริม เทคนิคครีเวิร์สจิ๊กซอว์เน้นการอภิปรายและตีความ ส่วนเทคนิคซบเจดต์จิ๊กซอว์เน้นการสลับกลุ่มหลายครั้งเพื่อเรียนรู้บทเรียนทั้งหมด เมื่อพิจารณางานวิจัยที่ประยุกต์เทคนิคจิ๊กซอว์ในการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย ทั้งด้านวรรณคดีไทย หลักการใช้ภาษาไทย และการอ่านเชิงวิเคราะห์ พบว่า เทคนิคจิ๊กซอว์สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาการ ทักษะทางสังคม และคุณลักษณะของผู้เรียน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอตัวอย่างการประยุกต์เทคนิคจิ๊กซอว์เพื่อการสอนภาษาไทยในแต่ละด้าน ได้แก่ การอ่านวรรณคดีและวรรณกรรม การเขียน การพูด การฟังและดู และหลักการใช้ภาษาไทยเพื่อแสดงให้เห็นว่า เทคนิคดังกล่าวสามารถนำมาใช้จัดการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย

คำสำคัญ : เทคนิคจิ๊กซอว์, เทคนิคการจัดการเรียนรู้, การจัดการเรียนรู้ภาษาไทย

*Corresponding author

Various Styles and Techniques of Jigsaw: Applications of Jigsaw Techniques for Thai Language Learning Management

Pinpon Kongwijit¹ Kingkarn Buranasinvattanakul^{2*} and Yanyong Sikkharit³

¹⁻³ Thai Language Teaching, Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Silpakorn University

Received 27/02/25 Revised 12/07/25 Accepted 14/07/25

Abstract

This academic article presents the Jigsaw technique as a cooperative learning strategy for Thai language instruction, and it is grounded in a systematic review and analysis of selected scholarly literature addressing the principles and educational applications of the Jigsaw technique. The results revealed several variations of the Jigsaw technique, including Jigsaw I–IV, Reverse jigsaw, and Subject jigsaw. All variations share core features of group division, role assignment, and knowledge exchange. Key differences include an emphasis on individual assessment in Jigsaw I, the addition of group rewards in Jigsaw II, group assessment prior to individual assessment in Jigsaw III, and the integration of lesson introduction, multiple assessments, and supplementary instruction in Jigsaw IV. The Reverse jigsaw emphasizes discussion and interpretation, while the Subject jigsaw focuses on switching groups multiple times to learn the entire lesson. A review of research applying the Jigsaw technique to Thai language instruction encompassing Thai literature, language usage principles, and analytical reading indicates that the jigsaw technique can develop learners' academic knowledge and skills, social skills, and personal attributes. This article also provides practical examples of applying the Jigsaw technique across various areas of Thai language teaching, including literary reading, writing, speaking, listening and viewing and language usage principles, which demonstrates its versatile and adaptability in facilitating diverse learning experiences.

Keywords: Jigsaw Technique, Teaching Technique, Thai Language Learning Instruction

* Corresponding author

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในปัจจุบันยังประสบปัญหาหลายประการ ได้แก่ ผู้เรียนขาดความสนใจและแรงจูงใจในการเรียน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการบรรยายมากเกินไป ทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมและพัฒนาทักษะทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุปรียา ไตรระยะชั้น และรชฏ สุวรรณภู (2565) ที่พบว่า ปัญหาของผู้เรียนประการหนึ่งคือมีความสนใจในการเรียนน้อย และขาดทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้สอนจึงควรใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่เน้นปฏิสัมพันธ์

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าสามารถพัฒนาการเรียนรู้และคุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้เรียนได้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนช่วยเหลือและเรียนรู้ไปพร้อมกัน ทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ขณะเดียวกันก็มีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาที่เรียน ครูมีอาชีพส่วนใหญ่จึงนิยมจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคหนึ่งที่มีความสนใจและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายคือ เทคนิคจิ๊กซอว์ (Jigsaw technique) ดังที่ Kagan & Kagan (2009) และทิศนา ขัมมณี (2562) กล่าวว่า เป็นเทคนิคที่กำหนดให้ผู้เรียนแต่ละคนนำความรู้ในหัวข้อที่ตนได้รับมอบหมายไปศึกษา ถ่ายทอดให้สมาชิกคนอื่นในกลุ่มได้เรียนรู้ จึงเป็นการนำความรู้แต่ละส่วนมาประกอบกันจนครบ เสมือนการต่อจิ๊กซอว์ให้เป็นรูปภาพที่สมบูรณ์

ความนิยมในการนำเทคนิคจิ๊กซอว์ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ จึงทำให้เทคนิคดังกล่าวได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนมีลักษณะที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น พัฒนาการของเทคนิคจิ๊กซอว์จึงเป็นสื่อสะท้อนถึงประสิทธิภาพของเทคนิคนี้ หากครูภาษาไทยได้ประยุกต์เทคนิคจิ๊กซอว์ที่มีอย่างหลากหลายไปใช้จัดการเรียนรู้อย่างเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาความรู้ทางวิชาการ ทักษะทางสังคม และคุณลักษณะของผู้เรียนให้มีคุณภาพได้

ความหมายและความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์

การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์เป็นที่รู้จักของครูภาษาไทยโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะสถาบันด้านครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ทุกแห่ง ล้วนกล่าวถึงการนำเทคนิคจิ๊กซอว์ไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้

เทคนิคจิ๊กซอว์ได้รับการพัฒนาขึ้นเป็นครั้งแรกโดย Elliot Aronson ซึ่งเรียกกันในปัจจุบันว่า “เทคนิคจิ๊กซอว์ 1” เป็นเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เป็นที่รู้จักและนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย Mengduo และ Xiaoling (2010) ระบุว่า ลักษณะสำคัญของเทคนิคจิ๊กซอว์ คือ การจัดกลุ่มแบบละความสามารถที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พึ่งพาอาศัยกัน

ทางบวก และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษาผ่านการอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยใช้ความคิดขั้นสูง และให้ผู้เรียนที่เชี่ยวชาญเนื้อหาเฉพาะส่วนเป็นผู้รับผิดชอบถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่น

ด้วยเหตุที่เทคนิคจิ๊กซอว์เป็นที่รู้จักและมีการนำไปใช้อย่างแพร่หลาย ทำให้มีการพัฒนาลักษณะและรายละเอียดอย่างต่อเนื่อง กลายเป็นเทคนิคจิ๊กซอว์ประเภทย่อยอื่น ๆ อีกมาก แต่ยังคงมีองค์ประกอบสำคัญที่ตรงกัน 5 ลักษณะ ได้แก่ การพึ่งพาอาศัยกัน ในทางบวก การปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า ความรับผิดชอบของสมาชิก ทักษะทางสังคม และกระบวนการกลุ่ม (Johnson & Johnson, 2009; Johnson & Johnson, 2000; Devi, Musthafa, & Gustine, 2015; Slavin, 1988) องค์ประกอบแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

1. การพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก (Positive interdependence) เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เพราะสมาชิกในกลุ่มต้องพึ่งพาความรู้และความสามารถของกันและกัน จึงจะทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จร่วมกัน การสร้างการพึ่งพาในทางบวกทำได้หลายลักษณะ เช่น การกำหนดเป้าหมายร่วม การแบ่งงาน การแบ่งปันทรัพยากร การกำหนดบทบาท และการให้รางวัลกลุ่ม

2. การปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า (Face-to-face promotive interaction) เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการทำงานร่วมกัน ทั้งการอธิบาย การอภิปราย การซักถาม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการให้กำลังใจ การปฏิสัมพันธ์ลักษณะนี้ช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

3. ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน (Individual accountability) เป็นการกำหนดให้สมาชิกทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองและกลุ่ม แม้จะเรียนรู้ร่วมกัน แต่ต้องสามารถแสดงผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคลได้ การสร้างความรับผิดชอบรายบุคคลทำได้โดยการทดสอบรายบุคคล การสุ่มเลือกผู้นำเสนอ หรือการให้อธิบายสิ่งที่เรียนรู้กับเพื่อน

4. ทักษะทางสังคม (Social skills) เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้นำ การตัดสินใจ การสร้างความไว้วางใจ และการจัดการความขัดแย้ง ครูต้องสอนและฝึกฝนทักษะเหล่านี้ควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหา เพื่อให้การทำงานกลุ่มมีประสิทธิภาพ

5. กระบวนการกลุ่ม (Group processing) เป็นการให้เวลาและวิธีการแก่ผู้เรียนในการประเมินกระบวนการทำงานกลุ่ม ทั้งพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ต่อความสำเร็จของกลุ่ม เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานร่วมกัน

องค์ประกอบข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เทคนิคจิ๊กซอว์มีองค์ประกอบเช่นเดียวกับเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือมีลักษณะอื่น ทั้งนี้ Aronson และ Patnoe (1997) ได้

ระบุข้อสังเกตว่า ลักษณะเด่นของเทคนิคจิ๊กซอว์ที่แตกต่างจากเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมืออื่น คือ การให้ผู้เรียนแต่ละคนได้เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะในเนื้อหาที่ได้รับมอบหมายและได้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่น จึงอาจกล่าวได้ว่าเทคนิคจิ๊กซอว์มีการเน้นองค์ประกอบด้านการพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก และองค์ประกอบด้านความรับผิดชอบ เพราะแต่ละคนล้วนเป็นจิ๊กซอว์ตัวหนึ่งของภาพ ไม่สามารถขาดจิ๊กซอว์ตัวใดตัวหนึ่งได้

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคจิ๊กซอว์

เทคนิคจิ๊กซอว์จัดเป็นเทคนิคที่เน้นกระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้ จึงมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory)

แนวคิดนี้เชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ร่วมกัน การเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยพัฒนาทั้งด้านวิชาการและทักษะทางสังคมของผู้เรียนผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูผู้สอน นำไปสู่การสร้างความเข้าใจใหม่ร่วมกัน เทคนิคจิ๊กซอว์ได้นำหลักการนี้มาประยุกต์ใช้ผ่านการจัดกลุ่มการเรียนรู้ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มบ้าน โดยผู้เรียนแต่ละคนจะได้รับมอบหมายให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาเฉพาะส่วน และมีหน้าที่แบ่งปันความรู้ให้กับเพื่อนในกลุ่มบ้าน (Aronson & Patnoe, 1997)

2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning theory)

แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่เน้นความสำคัญของการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ โดยเชื่อว่า การร่วมมือกันจะให้ผลดีกว่าการแข่งขันระหว่างผู้เรียน (Johnson & Johnson, 2009) องค์ประกอบสำคัญของแนวคิดนี้ ได้แก่ การพึ่งพาอาศัยกันทางบวก การมีปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า ความรับผิดชอบของสมาชิก ทักษะทางสังคม และกระบวนการกลุ่ม เทคนิคจิ๊กซอว์ได้นำหลักการนี้มาใช้ผ่านการสร้างการพึ่งพาอาศัยกันทางบวกระหว่างสมาชิกกลุ่ม ทั้งในแง่ของเนื้อหาที่ต้องเรียนรู้และความสำเร็จของกลุ่ม (Slavin, 1988) การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยส่งเสริมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางสังคมของผู้เรียน (Devi, Musthafa, & Gustine, 2015)

หลากหลายเทคนิคของจิ๊กซอว์

การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ในปัจจุบันมีเทคนิคจิ๊กซอว์ปรากฏ

อย่างหลากหลาย และมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน การเรียนรู้ความหลากหลายของเทคนิคนี้ จะช่วยให้สามารถเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทการจัดการเรียนรู้ ในที่นี้จะยกตัวอย่าง เทคนิคจำนวน 6 เทคนิค ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. จิ๊กซอว์ 1 (Jigsaw I หรือ Original jigsaw) ได้รับการพัฒนาขึ้นครั้งแรกโดย Elliot Aronson จากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ซานตาครูส (University of California in Santa Cruz) ในปี ค.ศ. 1978 มีลักษณะสำคัญคือ การแบ่งเนื้อหาการเรียนรู้ออกเป็น 3–5 ส่วน และจัดกลุ่มผู้เรียนเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มบ้าน (Home groups) และ 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert groups) กลุ่มบ้านจะประกอบด้วยสมาชิกหลัก สมาชิกแต่ละคน จะได้รับมอบหมายให้ศึกษาเนื้อหาต่างกัน ส่วนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นกลุ่มที่สมาชิกจากกลุ่มบ้านแต่ละกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้ศึกษาเนื้อหาอย่างเดียวกันมารวมกลุ่มกัน เพื่อศึกษาเนื้อหานั้น ๆ เมื่อผู้เรียนศึกษาและอภิปรายในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญแล้วจึงกลับไปถ่ายทอดความรู้ให้กับเพื่อนในกลุ่มบ้าน ผู้สอนมีบทบาทในการกำกับติดตามและประเมินผล ทั้งระหว่างเรียนและหลังเรียน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจและแก้ไขความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้การประเมินผลจะเน้นการประเมินรายบุคคลเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ (Aronson & Patnoe, 1997; Mengduo & Xiaoling, 2010)

2. จิ๊กซอว์ 2 (Jigsaw II) พัฒนาขึ้นโดย Slavin (1988) จากมหาวิทยาลัย จอห์น ฮอปกินส์ (Johns Hopkins University) ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1988 มีการจัดกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มบ้านและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเช่นเดียวกับจิ๊กซอว์ 1 ส่วนที่แตกต่างคือ มีการเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ผ่านการให้รางวัลกลุ่มและการแข่งขัน เริ่มต้นจากการให้ผู้เรียนเข้ากลุ่มทดสอบความสามารถ โดยแต่ละคนจะได้รับประเด็นย่อยหรือหัวข้อที่แตกต่างกัน ก่อนแยกย้ายไปศึกษาประเด็นย่อยในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พร้อมกับมีการประเมินผลผู้เรียนแต่ละคนเป็นระยะเพื่อตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนแต่ละคน จากนั้นนำคะแนนของสมาชิกในกลุ่มแต่ละคนมารวมเป็นคะแนนกลุ่ม ส่งผลให้เกิดการช่วยเหลือและกระตุ้นกัน ภายในกลุ่มมากขึ้น (Slavin, 1988; Turkmen & Buyukaltay, 2015)

3. จิ๊กซอว์ 3 (Jigsaw III) พัฒนาขึ้นโดย Stahl และ Steinbrink (1994) ในปี ค.ศ. 1994 มีลักษณะที่แตกต่างจากจิ๊กซอว์ 1 และ 2 กล่าวคือ เพิ่มการประเมินกลุ่มก่อนการประเมินรายบุคคล การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคนี้เริ่มต้นด้วยกระบวนการแบบเดียวกับจิ๊กซอว์ 1 และ 2 โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนทดสอบความสามารถ แต่ละคนจะได้รับประเด็นหัวข้อย่อยที่แตกต่างกัน ก่อนจะแยกย้ายไปศึกษาที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ แล้วจึงกลับมาถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกในกลุ่มบ้าน เทคนิคจิ๊กซอว์ 3 นี้จะเพิ่มการประเมินความรู้ความเข้าใจ

ของกลุ่มบ้านผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การทดสอบ การประเมินการนำเสนอ เป็นต้น ก่อนที่จะประเมินผู้เรียนเป็นรายบุคคล (Stahl & Steinbrink, 1994)

4. จิ๊กซอว์ 4 (Jigsaw IV) พัฒนาขึ้นโดย Holliday (2002) จากมหาวิทยาลัยเมอร์เรย์ (Murray State University) ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1999 มีลักษณะต่างไปจากจิ๊กซอว์ 2 และจิ๊กซอว์ 3 คือ เพิ่มการนำเข้าสู่บทเรียน การทดสอบ และการสอนเสริมสิ่งที่ผู้เรียนยังไม่ได้เรียนรู้หรือยังไม่เข้าใจ การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ 4 นี้จึงเริ่มด้วยการแนะนำบทเรียนเพื่อส่งเสริมความสนใจของผู้เรียน จากนั้นให้ผู้เรียนเปลี่ยนจากกลุ่มบ้านไปเข้ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อศึกษาหาคำตอบและเรียนรู้ในประเด็นที่ได้รับ เมื่อกลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้เรียนรู้แล้ว ให้มีการทดสอบครั้งที่ 1 เพื่อพิจารณาว่าสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั้นถูกต้องหรือไม่ ก่อนที่จะให้ผู้เรียนกลับเข้ากลุ่มบ้านเพื่อถ่ายทอดสิ่งที่ได้เรียนรู้สู่สมาชิกกลุ่มบ้าน และมีการทดสอบความรู้ครั้งที่ 2 ในกลุ่มบ้านอีกครั้ง แล้วจึงจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปใช้ผ่านการเล่นเกมต่าง ๆ หากพบว่าผู้เรียนยังไม่เข้าใจในประเด็นใดหรือมีเนื้อหาใดที่ยังไม่ครอบคลุม ให้ผู้สอนเพิ่มเติมองค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียน

5. รีเวิร์สจิ๊กซอว์ (Reverse jigsaw) พัฒนาขึ้นโดย Hedeem (2003) จากมหาวิทยาลัยเคนเนซอว์ (Kennesaw State University) ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 2003 มีลักษณะสำคัญคือ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มที่เน้นการตีความผ่านมุมมองและการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม โดยเริ่มด้วยการให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มบ้าน ละครความสามารถประมาณ 3-5 คน แต่ละคนจะได้รับประเด็นหรือคำถามท้าทายที่แตกต่างกันเพื่อใช้ในการนำเสนออภิปรายภายในกลุ่มบ้าน เป็นการอภิปรายครั้งที่ 1 จากนั้นให้ผู้เรียนที่ได้รับประเด็นเดียวกันจากกลุ่มบ้านแต่ละกลุ่มมารวมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่ออภิปรายเป็นครั้งที่ 2 ให้ได้ข้อสรุป แล้วจึงให้เลือกผู้แทนผู้เรียนจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญออกมานำเสนอข้อสรุปที่ได้จากการอภิปรายครั้งที่ 2 โดยมีผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะให้ผู้เรียนได้สรุปองค์ความรู้และประเมินผลการเรียนรู้ (Hedeem, 2003)

6. ซับเจกต์จิ๊กซอว์ (Subject jigsaw) พัฒนาขึ้นโดย Doymuş (2007) จากมหาวิทยาลัยอาทาเติร์ค (Atatürk University) ประเทศตุรกีในปี ค.ศ. 2007 เทคนิคนี้จะเริ่มด้วยการแบ่งกลุ่มละครความสามารถ กลุ่มละประมาณ 2-6 คน ตามจำนวนผู้เรียนในชั้น แต่ละกลุ่มจะได้รับหัวข้อที่แตกต่างกันเพื่อศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน จากนั้นให้รวมกลุ่มย่อยเป็นกลุ่มใหญ่ อาจเป็นการรวมจาก 2-3 กลุ่ม แล้วศึกษาหัวข้อของกลุ่มที่นำมารวมกันอีกครั้ง ดังนั้นในกลุ่มใหญ่จะศึกษาหัวข้อย่อย 2-3 หัวข้อ ตามจำนวนกลุ่มที่มารวมกัน

หลังจากนั้นให้กลุ่มใหญ่สลับหัวข้อกับกลุ่มใหญ่อีกกลุ่ม ในครั้งนี้กลุ่มย่อย 2-3 กลุ่มที่เคยศึกษาหัวข้อเดิมของกลุ่มตน จะได้ศึกษาหัวข้อใหม่ของอีกกลุ่ม ต่อจากนั้นจึงให้ทุกกลุ่มรวมเป็นกลุ่มเดียวกันศึกษาหัวข้อทั้งหมดอีกครั้ง เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการนี้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้บทเรียนทั้งหมด จากนั้นให้ผู้แทนของแต่ละกลุ่มสรุปบทเรียน ในการประเมินผล ผู้เรียนจะได้รับการทดสอบด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การทำแบบทดสอบย่อยประจำบท (Module test) หรือการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Academic achievement test) หรือการทดสอบด้วยการสัมภาษณ์ (Interview test) (Doymuş, 2007)

นอกจากนี้ เทคนิคจิ๊กซอว์ยังมีอีกหลายลักษณะ เช่น เทคนิคจิ๊กซอว์ที่เผยแพร่ในหนังสือ “Kagan Cooperative Learning” (Kagan & Kagan, 2009) พบเทคนิคที่หลากหลาย ได้แก่ Within-team jigsaw, Team jigsaw, Partner expert group jigsaw, Double expert group jigsaw, Workstation jigsaw, Leapfrog jigsaw, Controversy jigsaw และ Jigsaw problem solving ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเทคนิคข้างต้น พบว่าแต่ละเทคนิคมีรายละเอียดที่แตกต่างกันเล็กน้อย เช่น Within-team jigsaw กำหนดให้ใช้กิจกรรมพุดรอบวง (Round robin) เพื่อให้ผู้เรียนได้แบ่งปันข้อมูลในระหว่างเข้ากลุ่ม Double expert group jigsaw กำหนดให้เมื่อเข้ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ให้แยกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญออกเป็น 2 กลุ่มเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึก และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนผลการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ Workstation jigsaw มุ่งเน้นให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเรียนรู้จากพื้นที่การเรียนรู้ (Workstation) แทนการเรียนรู้จากหนังสือหรือใบความรู้แบบเดิม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า เทคนิคจิ๊กซอว์มีอยู่อย่างหลากหลาย ผู้สอนสามารถเลือกนำเทคนิคต่าง ๆ ไปใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและบริบทการจัดการเรียนรู้ อันจะส่งเสริมให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จิ๊กซอว์กับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย

งานวิจัยด้านการสอนภาษาไทยหลายเรื่องได้แสดงให้เห็นการนำเทคนิคจิ๊กซอว์ไปใช้กับการสอนภาษาไทยได้อย่างน่าสนใจ อย่างไรก็ตามอาจมีข้อควรคำนึงในการนำเทคนิคนี้ไปใช้ ทั้งนี้จะได้นำเสนอตัวอย่างงานวิจัยที่น่าสนใจและข้อสังเกตจากงานวิจัยเพื่อเสนอแนวทางในการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ตัวอย่างงานวิจัยที่ใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ในการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์สามารถนำมาใช้กับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยได้หลากหลายดังพบว่า มีการนำเทคนิคจิ๊กซอว์ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยทั้งด้านวรรณคดีไทย หลักภาษา และทักษะการใช้ภาษาไทย ดังตัวอย่าง

งานวิจัยที่ใช้เทคนิคจิ๊กซอว์เพื่อพัฒนาความสามารถด้านวรรณคดีไทย เช่น จีรวรรณ สรบุญทอง, บุชบา บัวสมบุรณ์, และกิงกาญจน์ บุณสินวัฒนกุล (2564) สุกุล นาคมูลสุข และทรงภพ ขุนมธุรส (2564) และ ปณิตดา ใจสุทธิ (2559) เป็นต้น ผลการวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า เทคนิคจิ๊กซอว์ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจวรรณคดีไทยได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผ่านการวิเคราะห์ ดีความ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับเพื่อน นอกจากนี้ยังพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่มอีกด้วย

งานวิจัยที่ใช้เทคนิคจิ๊กซอว์พัฒนาความสามารถด้านหลักการใช้ภาษาไทย เช่น รัชนิกร สุดใจ และสง่า วงศ์ไชย (2564) ธัญญา เอ็มบำรุง, พิณพนธ์ คงวิจิตต์, และ กิงกาญจน์ บุณสินวัฒนกุล (2563) เป็นต้น งานวิจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจหลักภาษาที่มีความซับซ้อนได้ดีขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องที่มีเนื้อหา มาก การแบ่งเนื้อหาให้นักเรียนศึกษาแล้วนำมาแลกเปลี่ยนกันช่วยให้เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประหยัดเวลา

งานวิจัยที่ใช้เทคนิคจิ๊กซอว์เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ เช่น รัตน์สุดา วิเศษดี, สรียกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม, และปิยาภรณ์ พิษญาภิรัตน์ (2567) เป็นต้น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เทคนิคจิ๊กซอว์ช่วยฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ให้แก่ผู้เรียน ผ่านการตั้งคำถาม การแสวงหาคำตอบ และการแลกเปลี่ยนมุมมองที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนมองเห็นประเด็นในการอ่านที่กว้างขวางและลึกซึ้งมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยที่ใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ในการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย

เมื่อพิจารณางานวิจัยข้างต้นร่วมกับการวิเคราะห์ลักษณะของเทคนิคจิ๊กซอว์กับการสอนภาษาไทยพบว่า มีประเด็นที่ควรคำนึงในการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ ในที่นี้จะกล่าวถึงประเด็นที่เป็นข้อสังเกต พร้อมยกตัวอย่างสถานการณ์ในการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ ตลอดจนข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะของสถานการณ์ดังกล่าว ดังนี้

2.1 การกำหนดสาระการเรียนรู้ เนื่องจากสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีเป็นจำนวนมาก การเลือกใช้เทคนิคจิ๊กซอว์จึงควรพิจารณาว่าเหมาะกับเนื้อหาหลักสาระใด ทั้งนี้ ผู้สอนควรเลือกใช้เทคนิคนี้กับสาระการเรียนรู้ที่สามารถแบ่งกลุ่มผู้เรียนได้ไม่น้อยกว่า 2 กลุ่ม และแต่ละกลุ่มต้องมีปริมาณของเนื้อหาสาระที่ใกล้เคียงกัน รวมทั้งสามารถแยกศึกษาอย่างเป็นเอกเทศ แต่อยู่ภายใต้ประเด็นเดียวกัน ได้แก่

สถานการณ์ที่ 1

ครูอุบลวรรณ กำหนดวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนสรุปเนื้อหาวรรณคดีเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์ จึงแบ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็น 4 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1

ให้สรุปความหน้า 1-2 กลุ่มที่ 2 ให้สรุปความหน้า 3-5 กลุ่มที่ 3 ให้สรุปความหน้า 6-9 และกลุ่มที่ 4 ให้สรุปความหน้า 10-12

ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะ: สารการเรียนรู้ไม่ควรใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ เนื่องจากแต่ละกลุ่มมีภาระงานที่แตกต่างกันมาก เนื่องจากบางกลุ่มรับผิดชอบสรุปความเพียง 2 หน้า ขณะที่บางกลุ่มต้องรับผิดชอบสรุปความถึง 4 หน้า อีกทั้งเนื้อหาบทเรียนมีลักษณะเป็นเนื้อเรื่องวรรณคดีที่ยาวต่อเนื่องกัน ทำให้กลุ่มที่สรุปความส่วนต้นได้เปรียบ ในขณะที่กลุ่มที่สรุปความส่วนปลายต้องทำความเข้าใจเนื้อหาส่วนต้นด้วยจึงจะสามารถสรุปความในตอนท้ายของเรื่องได้

สถานการณ์ที่ 2

ครูอรรถพลกำหนดวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนอธิบายลักษณะของภาษาถิ่นแต่ละภูมิภาคของไทยได้ จึงแบ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มความหมายของภาษาถิ่น กลุ่มความสำคัญของภาษาถิ่น กลุ่มลักษณะของภาษาถิ่นภาคต่าง ๆ และกลุ่มลักษณะของภาษาไทยมาตรฐาน

ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะ: ครูอรรถพลไม่ควรแบ่งกลุ่มตามที่ระบุข้างต้น เพราะทำให้เกิดความไม่เท่ากันของเนื้อหา กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ศึกษาเรื่องลักษณะของภาษาถิ่นภาคต่าง ๆ มีเนื้อหามากกว่ากลุ่มอื่น ในกรณีนี้ ครูอรรถพลควรออกแบบการจัดการเรียนรู้ใหม่โดยกำหนดให้มีการแบ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญออกเป็น 1) กลุ่มลักษณะภาษาถิ่นภาคเหนือ 2) กลุ่มลักษณะภาษาถิ่นภาคกลาง 3) กลุ่มลักษณะภาษาถิ่นภาคอีสาน และ 4) กลุ่มลักษณะภาษาถิ่นภาคใต้ หากครูแบ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญลักษณะนี้ เมื่อผู้เรียนกลับเข้ากลุ่มบ้านจะได้เรียนรู้ลักษณะของภาษาถิ่นครบทุกภาค ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ครูอรรถพลกำหนด

2.2 การบูรณาการเทคนิคอื่น ๆ การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์มีหลายเทคนิคดังได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะส่วนหนึ่งเกิดจากความพยายามนำเทคนิคอื่น ๆ มาร่วมกับเทคนิคจิ๊กซอว์ เช่น การนำกิจกรรมพุดรอบวง (Round robin) มาใช้กับเทคนิค Within-team jigsaw (Kagan & Kagan, 2009) เป็นต้น จะเห็นได้ว่า การนำเทคนิคอื่นเข้ามาใช้ร่วมกับเทคนิคจิ๊กซอว์ สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น

ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างสถานการณ์การนำเทคนิคอื่น ๆ มาใช้ร่วมกับเทคนิคจิ๊กซอว์ในการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย ดังนี้

สถานการณ์ที่ 1

ครูจิราภรณ์กำหนดวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนอธิบายการสร้างคำในภาษาไทยด้วยวิธีการประสมคำ การซ้ำคำ และการซ้อนคำ จึงใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ แต่พบว่า ผู้เรียนยังไม่สามารถสร้างมโนทัศน์ที่ชัดเจนว่าการสร้างคำแต่ละวิธีมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะ : ครูจิราภรณ์อาจใช้เทคนิคผังมโนทัศน์ (Concept map) มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ เช่น เทคนิคจิ๊กซอว์ 1 อาจให้ผู้เรียนกลุ่มบ้านร่วมกันสร้างผังมโนทัศน์ ภายหลังจากที่สมาชิกในกลุ่มได้เรียนรู้จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญแล้ว หรือ เทคนิครีเวิร์สจิ๊กซอว์ อาจให้ผู้เรียนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมาร่วมกันสร้างผังมโนทัศน์ขนาดใหญ่หน้าชั้นเรียน เป็นต้น

สถานการณ์ที่ 2

ครูดวงพรกำหนดวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถอ่านจับใจความจากนิทานพื้นบ้านไทยได้ โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็น 5 กลุ่ม แต่ละกลุ่มได้นิทานพื้นบ้านเรื่องไกรทอง นางสิบสอง โสนน้อยเรือนงาม สิงห์ไกรภพ และจันทโครพ ตามลำดับ แต่บันทึกหลังสอนของภาคการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ผู้เรียนหลายกลุ่มไม่สามารถจับใจความสำคัญจากนิทานพื้นบ้านที่อ่านได้

ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะ : ครูดวงพรอาจเลือกใช้ เทคนิค 5W1H มาร่วมกับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ 2 กล่าวคือ เมื่อครูดวงพรให้ผู้เรียนเข้ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญแล้ว ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันอ่านและจับใจความโดยใช้เทคนิค 5W1H และเมื่อผู้เรียนกลับเข้ากลุ่มบ้านให้ผู้เรียนที่เป็นผู้เชี่ยวชาญนำอ่านนิทานพื้นบ้านเรื่องนั้น ๆ รวมถึงเป็นผู้นำในการสอนเพื่อนจับใจความสำคัญ ก่อนที่จะทดสอบเพื่อให้ได้คะแนนกลุ่ม

ตัวอย่างการประยุกต์เทคนิคจิ๊กซอว์เพื่อการสอนภาษาไทย

การเลือกใช้เทคนิคจิ๊กซอว์มาประยุกต์กับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย ผู้สอนควรคำนึงถึงบริบทของการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากเทคนิคจิ๊กซอว์มีอยู่หลายลักษณะ บางลักษณะอาจเหมาะกับบริบท เนื้อหา หรือสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างสถานการณ์เพื่อเป็นแนวทางประยุกต์เทคนิคจิ๊กซอว์ในการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย ดังนี้

1. สถานการณ์ที่ 1: การอ่านวิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรม

1.1 ข้อมูลเบื้องต้น

ครูติเป็นครูสอนภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผู้เรียนประสบปัญหาในการวิเคราะห์วรรณคดี เนื่องจากการตรวจสอบผลงานผู้เรียนพบว่าการวิเคราะห์ของผู้เรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับผิวเผิน ไม่สามารถเข้าถึงแก่นของเรื่องได้ ครูติจึงกำหนดวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์วรรณคดีด้วยมุมมองที่หลากหลายและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

1.2 เทคนิคจิ๊กซอว์ที่ควรเลือกใช้

จากสถานการณ์ที่ 1 ครูติควรเลือกใช้ เทคนิคจิ๊กซอว์ 3 มากที่สุด เนื่องจากเทคนิคนี้มีการเพิ่มการประเมินกลุ่มก่อนการประเมินรายบุคคล ซึ่งเหมาะกับการวิเคราะห์วรรณคดีที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมุมมองที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งก่อนที่จะประเมินความสามารถรายบุคคล

1.3 แนวทางการจัดการเรียนรู้

การประยุกต์เทคนิคจิ๊กซอว์ 3 กับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง “การอ่านวิเคราะห์วรรณคดี” มีตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลัก ดังนี้

1. ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการให้ผู้เรียนอ่านบทวรรณคดีที่กำหนด จากนั้นแบ่งกลุ่มบ้าน (Home group) คละความสามารถ กลุ่มละ 5 คน ให้แต่ละคนรับผิดชอบศึกษาประเด็นวิเคราะห์คนละ 1 ประเด็น จาก 5 ประเด็น ได้แก่ การวิเคราะห์ตัวละคร การวิเคราะห์โครงเรื่องและความขัดแย้ง การวิเคราะห์ฉากและบรรยากาศ การวิเคราะห์ภาษาและสำนวนโวหาร และการวิเคราะห์แก่นเรื่องและแนวคิดสำคัญ

2. ผู้เรียนที่รับผิดชอบประเด็นเดียวกันมารวมกันเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert group) ศึกษาเอกสารความรู้ร่วมกัน อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และบันทึกประเด็นสำคัญ

3. ผู้เรียนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญร่วมกันทำแบบฝึกวิเคราะห์วรรณคดีตามประเด็นที่รับผิดชอบ โดยผู้สอนคอยให้คำแนะนำและตรวจสอบความเข้าใจ

4. ผู้เรียนกลับเข้ากลุ่มบ้าน ผลัดกันนำเสนอความรู้จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้สมาชิกในกลุ่มฟัง

5. ผู้เรียนกลุ่มบ้านแต่ละกลุ่มร่วมกันทำแบบประเมินความเข้าใจเกี่ยวกับการวิเคราะห์วรรณคดีครบทั้ง 5 ประเด็น ผู้สอนตรวจให้คะแนนและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่กลุ่ม

6. ผู้เรียนแต่ละคนทำแบบทดสอบรายบุคคลเพื่อประเมินความเข้าใจและความสามารถในการวิเคราะห์วรรณคดี แล้วนำคะแนนของแต่ละคนมารวมเป็นคะแนนกลุ่ม โดยกลุ่มใดมีคะแนนสะสมมากที่สุดจะได้รับรางวัล

2. สถานการณ์ที่ 2: การเขียนจดหมายกิจธุระ

2.1 ข้อมูลเบื้องต้น

ครูนครเป็นครูภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เห็นว่า การจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนจดหมายกิจธุระในระดับชั้นนี้ จะมุ่งสอนเกี่ยวกับหนังสือภายนอกในชีวิตประจำวัน เช่น จดหมายเชิญวิทยากร จดหมายขอบคุณวิทยากร จดหมายขอใช้สถานที่ จดหมายขอความร่วมมือ แต่หนังสือภายนอกนั้นส่วนใหญ่มีองค์ประกอบเดียวกันต่างกันเพียงเนื้อหาเท่านั้น จึงกำหนดวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนอธิบายความแตกต่างของหนังสือภายนอกแต่ละประเภทได้ โดยให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายและลงมือเขียนส่วนเนื้อหา จากนั้นมารวมกันแบ่งปันตัวอย่างการเขียนเนื้อหาที่ต่างกัน เพื่อให้กลุ่มอื่น ๆ ได้เห็นตัวอย่าง

2.2 เทคนิคจิ๊กซอว์ที่ควรเลือกใช้

จากสถานการณ์ที่ 2 ครูนครควรเลือกใช้เทคนิคจิ๊กซอว์มากที่สุด เนื่องจากเทคนิคนี้มุ่งเน้นการอภิปรายในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ทำให้เกิดกระบวนการเขียนที่มาจากการเรียนรู้ร่วมกัน จากนั้นให้ผู้เรียนที่เป็นผู้เชี่ยวชาญออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน จะทำให้ผู้เรียนทั้งหมดเห็นความแตกต่างของเนื้อหาของจดหมายอย่างชัดเจน ตรงตามวัตถุประสงค์ของครูนคร

2.3 แนวทางการจัดการเรียนรู้

การประยุกต์เทคนิคจิ๊กซอว์กับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง “การเขียนจดหมายกิจธุระ” มีตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลัก ดังนี้

1. ผู้สอนแบ่งกลุ่มผู้เรียน โดยละความสามารถ กลุ่มละ 4 คน เรียกว่า “กลุ่มบ้าน” (Home group) ให้แต่ละคนมีบทบาทในการศึกษาเรื่องจดหมายเชิญวิทยากร จดหมายขอบคุณวิทยากร จดหมายขอใช้สถานที่ และจดหมายขอความร่วมมือ คนละ 1 ประเภท
2. ผู้เรียนแต่ละคนในกลุ่มบ้านนำอภิปรายว่า จดหมายแต่ละประเภทมีลักษณะเด่นอย่างไรที่ทำให้ต่างไปจากจดหมายประเภทอื่น โดยให้บันทึกผลการอภิปรายไว้
3. ผู้เรียนที่ได้รับผิดชอบจดหมายประเภทเดียวกันจากแต่ละกลุ่มมารวมกันเป็นกลุ่มใหม่ เรียกว่า “กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ” (Expert group) จากนั้นแต่ละกลุ่มศึกษาใบความรู้เรื่องจดหมายกิจธุระประเภทนั้น ๆ จากผู้สอน

4. ผู้เรียนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเขียนจดหมายกิจธุระตามโจทย์ที่ได้รับจากผู้สอน โดยร่วมกันอภิปรายว่า จุดเด่นที่ทำให้จดหมายนั้นต่างจากจดหมายประเภทอื่นคืออะไร

5. ผู้เรียนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คัดเลือกผู้แทนกลุ่ม เพื่อนำเสนอผลการอภิปรายหน้าชั้นเรียน โดยมีผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันประเมินและตรวจสอบความถูกต้อง

3. สถานการณ์ที่ 3: หลักการพูดในโอกาสต่าง ๆ

3.1 ข้อมูลเบื้องต้น

ครูนิติยาเป็นครูสอนภาษาไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้กำหนดวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้หลักการพูดในโอกาสต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ แต่ที่ผ่านมาตนเองไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เรื่องการพูดในโอกาสต่าง ๆ จึงพิจารณาว่าสิ่งที่ตนเองจะพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในปีการศึกษาหน้าคือ 1) พยายามให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการพูดในโอกาสต่าง ๆ มากขึ้น เพราะข้อมูลจากบันทึกหลังการสอนพบว่าผู้เรียนบางคนไม่ทราบว่าเรียนเรื่องการพูดในโอกาสต่าง ๆ ไปเพื่ออะไร 2) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักการพูดในโอกาสต่าง ๆ ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบกลุ่มสัมพันธ์มากขึ้น เนื่องจากภาคเรียนที่ผ่านมาเป็นการสอนด้วยการบรรยายหลักการและมอบหมายให้ผู้เรียนทุกคนออกมาพูดแนะนำตัวคนละ 2 นาที เท่านั้น 3) มีการทดสอบความรู้เกี่ยวกับหลักการพูดในโอกาสต่าง ๆ ก่อน แล้วจึงให้ผู้เรียนไปฝึกฝนการพูด เพราะที่ผ่านมาพบว่า ผู้เรียนหลายคนไม่สามารถพูดได้ตามหลักการที่ควรจะเป็น

3.2 เทคนิคจิ๊กซอว์ที่ควรเลือกใช้

จากสถานการณ์ที่ 3 ครูนิติยาควรเลือกใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ 4 มากที่สุด เนื่องจากลักษณะสำคัญของเทคนิคนี้ คือ การเพิ่มการนำเข้าสู่บทเรียนซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจว่า การเรียนรู้เรื่องการพูดในโอกาสต่าง ๆ มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งยังมีการทดสอบเพื่อให้มั่นใจว่า ผู้เรียนจะมีความรู้เพียงพอก่อนการปฏิบัติการฝึกพูดจริง

3.3 แนวทางการจัดการเรียนรู้

การประยุกต์เทคนิคจิ๊กซอว์ 4 กับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง “หลักการพูดในโอกาสต่าง ๆ” มีตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลัก ดังนี้

1. ผู้สอนให้ผู้เรียนดูวิดีโอทัศนขนาดใหญ่ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพูดในโอกาสต่าง ๆ ที่ไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญว่า การพูดในโอกาสต่าง ๆ ไม่ใช่เรื่องไกลตัว หากขาดการฝึกฝนจะทำให้ไม่สามารถพูดในโอกาสต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผู้สอนแบ่งกลุ่มผู้เรียน โดยละความสามารถ กลุ่มละ 5 คน เรียกว่า “กลุ่มบ้าน” (home group) ให้แต่ละคนมีบทบาทในการไปเรียนรู้หัวข้อการพูดคนละ 1 หัวข้อ จากจำนวน 5 หัวข้อ ได้แก่ การพูดอวยพร การพูดแสดงความยินดี การพูดไว้อาลัย การพูดแนะนำตัว และการพูดขอบคุณ

3. ผู้เรียนที่ได้รับหัวข้อเดียวกันจากแต่ละกลุ่มมารวมกันเป็นกลุ่มใหม่ เรียกว่า “กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ” (Expert group) จากนั้นจึงร่วมกันศึกษาใบความรู้ในหัวข้อที่ได้รับมอบหมายร่วมกัน

4. ผู้สอนให้ผู้เรียนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่มร่วมกันทำแบบทดสอบ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับหลักการพูดในโอกาสต่าง ๆ ประเภะนั้น ๆ โดยมีผู้สอนเป็นผู้ประเมินว่า ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนนั้นจริงหรือไม่

5. เมื่อผู้เรียนผ่านการประเมินจากผู้สอนแล้ว ให้ผู้เรียนกลับเข้ากลุ่มบ้าน และถ่ายทอดความรู้ให้สมาชิกกลุ่มบ้านผ่านการทำผังมโนทัศน์ (Concept map) เรื่อง “หลักการพูดในโอกาสต่าง ๆ”

6. ผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผังมโนทัศน์หน้าชั้นเรียน โดยผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันประเมินความถูกต้อง

7. ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเล่นเกมแข่งขันออนไลน์เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับการพูดในโอกาสต่าง ๆ กลุ่มใดได้คะแนนสูงสุดจะได้รับรางวัลจากผู้สอน

4. สถานการณ์ที่ 4: การฟังและการดูอย่างมีวิจารณญาณ

4.1 ข้อมูลเบื้องต้น

ครูสุภาเป็นผู้สอนภาษาไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สังเกตว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะการฟังและการดูอย่างมีวิจารณญาณ เพราะผู้เรียนมักเชื่อข้อมูลที่ ได้ฟังโดยไม่ตั้งคำถามหรือพิจารณาให้รอบด้าน ครูสุภาจึงกำหนดวัตถุประสงค์การจัด การเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้ โดยกำหนดแนวทางการ พัฒนาการจัดการเรียนรู้ในการศึกษาหน้าดังนี้ 1) เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์ข้อมูลที่ฟังร่วมกัน และ 2) เพิ่มการทดสอบรายบุคคลเพื่อให้ มั่นใจว่า ผู้เรียนสามารถใช้หลักการฟังอย่างมีวิจารณญาณในการรับสารได้อย่างแท้จริง

4.2 เทคนิคจิ๊กซอร์ที่ควรเลือกใช้

จากสถานการณ์ที่ 4 ครูสุภาควรเลือกใช้เทคนิคจิ๊กซอร์ 2 มากที่สุด เนื่องจากเทคนิคนี้มีการเพิ่มแรงจูงใจผ่านการให้รางวัลกลุ่มและการแข่งขัน ซึ่งจะกระตุ้นให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการฟังอย่างจริงจัง อีกทั้งยังมีการประเมินผลผู้เรียนเป็นระยะ ซึ่งช่วยให้ ผู้สอนสามารถติดตามพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง

4.3 แนวทางการจัดการเรียนรู้

การประยุกต์เทคนิคจิ๊กซอว์ 2 กับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง “การฟังและการดูอย่างมีวิจารณญาณ” มีตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลัก ดังนี้

1. ผู้สอนเปิดคลิปเสียงข่าวที่มีการนำเสนอข้อมูลที่มีอคติหรือไม่รอบด้าน แล้วสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนเพื่อให้เห็นว่า หากขาดการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ฟัง อาจนำไปสู่การตัดสินใจหรือการแสดงความคิดเห็นที่ผิดพลาดได้
2. ผู้สอนแบ่งกลุ่มผู้เรียนแบบละความสามารถ กลุ่มละ 4 คน เรียกว่า “กลุ่มบ้าน” (Home group) ให้แต่ละคนมีบทบาทในการไปเรียนรู้องค์ประกอบของการฟังอย่างมีวิจารณญาณคนละ 1 ประเด็น จาก 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ การฟังข่าวอย่างมีวิจารณญาณ การฟังโฆษณาอย่างมีวิจารณญาณ การฟังคำปราศรัยอย่างมีวิจารณญาณ และการฟังทอล์กโชว์อย่างมีวิจารณญาณ
3. ผู้เรียนที่ได้รับประเด็นเดียวกันจากแต่ละกลุ่มมารวมกันเป็นกลุ่มใหม่ เรียกว่า “กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ” (Expert group) จากนั้นร่วมกันศึกษาใบความรู้และฝึกวิเคราะห์ตัวอย่างตามประเด็นที่ได้รับมอบหมาย จากนั้นผู้สอนประเมินความเข้าใจของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและให้คำแนะนำเพิ่มเติม
4. ผู้เรียนกลับเข้ากลุ่มบ้านและผลิตกันอธิบายประเด็นที่ตนเชี่ยวชาญให้สมาชิกในกลุ่มฟัง โดยใช้ตัวอย่างประกอบเพื่อให้เข้าใจง่าย
5. ผู้เรียนแต่ละคนทดสอบความรู้เรื่องการฟังอย่างมีวิจารณญาณ แล้วนำคะแนนไปรวมกับกลุ่ม โดยกลุ่มใดมีคะแนนสะสมมากที่สุดจะได้รับรางวัลจากผู้สอน

5. สถานการณ์ที่ 5: ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย

5.1 ข้อมูลเบื้องต้น

ครูสิริลักษณ์เป็นครูภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เห็นว่า การจัดการเรียนรู้เรื่องภาษาต่างประเทศในภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 นั้น มีเนื้อหาบางส่วนที่ผู้เรียนเคยเรียนรู้มาแล้วในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จึงเห็นว่า ควรจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการนำความรู้ไปใช้ (Applying) จึงกำหนดวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ภาษาต่างประเทศที่พบในข่าว แล้วนำออกมารายงานหน้าชั้นเรียน เพื่อให้ได้ข้อสรุปว่า ภาษาต่างประเทศใดที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาไทยในข่าวมากที่สุด เพราะเหตุใด

5.2 เทคนิคจิ๊กซอว์ที่ควรเลือกใช้

จากสถานการณ์ที่ 5 ครูสิริลักษณ์ควรเลือกใช้เทคนิคจับเจกต์จิ๊กซอว์มากที่สุด เนื่องจากเทคนิคนี้เน้นการศึกษาหัวข้อที่แตกต่างกันในกลุ่มย่อยและการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่ม ซึ่งเหมาะกับการวิเคราะห์ภาษาต่างประเทศในข่าวประเภท

ต่าง ๆ การที่ผู้เรียนมีความรู้เรื่องภาษาต่างประเทศมาบ้างแล้ว จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์และอภิปรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการรวมกลุ่มย่อยเป็นกลุ่มใหญ่และการสลับหัวข้อระหว่างกลุ่มจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาต่างประเทศในข่าวทุกประเภทอย่างครบถ้วน

5.3 แนวทางการจัดการเรียนรู้

การประยุกต์เทคนิคจับเจดจิกซอร์กับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง “ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย” มีตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลัก ดังนี้

1. ผู้สอนแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยละความสามารถ กลุ่มละ 5 คน แต่ละกลุ่มได้รับมอบหมายให้ศึกษาข่าวประเภทที่แตกต่างกัน ได้แก่ ข่าวกีฬา ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวในพระราชสำนัก ข่าวการเมือง และข่าวบันเทิง

2. ผู้เรียนในแต่ละกลุ่มย่อยร่วมกันวิเคราะห์ภาษาต่างประเทศที่พบในข่าวประเภทที่ได้รับมอบหมาย บันทึกคำภาษาต่างประเทศที่พบ จำแนกตามภาษา พร้อมทั้งอภิปรายถึงเหตุผลที่พบคำเหล่านั้นในข่าวประเภทดังกล่าว

3. ผู้สอนให้กลุ่มย่อยรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ โดยรวม 2-3 กลุ่มย่อยเข้าด้วยกัน เช่น กลุ่มข่าวกีฬารวมกับกลุ่มข่าวเศรษฐกิจเป็นกลุ่มใหญ่ A ในกลุ่มใหญ่ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มย่อยนำเสนอผลการวิเคราะห์ของตนให้สมาชิกในกลุ่มใหญ่ฟัง และร่วมกันอภิปรายเปรียบเทียบการใช้ภาษาต่างประเทศระหว่างข่าวประเภทต่าง ๆ

4. ผู้สอนให้กลุ่มใหญ่สลับหัวข้อกัน เช่น กลุ่มใหญ่ A (ข่าวกีฬาและข่าวเศรษฐกิจ) ได้รับหัวข้อใหม่เป็นข่าวในพระราชสำนักและข่าวการเมือง แต่ละกลุ่มใหญ่ศึกษาและวิเคราะห์ข่าวประเภทใหม่ที่ได้รับ โดยผู้สอนอาจจัดเตรียมข่าวตัวอย่างเพิ่มเติมให้

5. ผู้สอนให้ทุกกลุ่มรวมกันเป็นกลุ่มเดียว ตัวแทนจากแต่ละกลุ่มใหญ่นำเสนอผลการวิเคราะห์และข้อสรุปเกี่ยวกับภาษาต่างประเทศที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาไทยในข่าวประเภทต่าง ๆ ผู้เรียนทั้งชั้นร่วมกันอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปว่าภาษาต่างประเทศใดที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาไทยในข่าวมากที่สุด เพราะเหตุใด และมีความแตกต่างกันอย่างไรในแต่ละประเภทข่าว

6. ผู้สอนประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การทำแบบทดสอบย่อยเกี่ยวกับภาษาต่างประเทศในภาษาไทย การทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ หรือการสัมภาษณ์ผู้เรียนเกี่ยวกับความเข้าใจในเรื่องอิทธิพลของภาษาต่างประเทศต่อภาษาไทย

นานาประโยชน์ของเทคนิคจิกซอร์: การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้

เทคนิคจิกซอร์มีลักษณะที่หลากหลายและมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นว่า เทคนิคนี้ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ (Aronson & Patnoe, 1997) ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์คุณลักษณะของการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับผลการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ สามารถสรุปประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ได้ดังนี้

1. ประโยชน์ด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาการ

1.1 การพัฒนาความเข้าใจในเนื้อหาวิชา ประโยชน์ที่โดดเด่นประการแรกของเทคนิคนี้คือ การเสริมสร้างความเข้าใจเนื้อหาวิชาอย่างลึกซึ้ง เนื่องจากผู้เรียนต้องทำความเข้าใจเนื้อหาที่ตนรับผิดชอบอย่างถ่องแท้เพื่ออธิบายให้เพื่อนในกลุ่มบ้านเข้าใจ กระบวนการนี้ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ดังที่ ปณิตดา ใจสุทธิ์ (2559) พบว่า การจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ 2 ร่วมกับเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับ จีรวรรณ สรบุญทอง, บุษบา บัวสมบุญ, และกิงกาญจน์ บุณสินวัฒนกุล (2564) ที่พบว่า เทคนิคจิ๊กซอว์ 3 ร่วมกับคำถามพัฒนาการคิดช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจวรรณคดีไทยและวิเคราะห์ได้ดีขึ้น ด้านหลักภาษาไทย ธัญญา เอ็มบำรุง, พิณพนธ์ คงวิจิตต์, และกิงกาญจน์ บุณสินวัฒนกุล (2563) แสดงให้เห็นว่า เทคนิครีเวิร์สจิ๊กซอว์ร่วมกับผังกราฟิกช่วยให้นักเรียนเข้าใจโครงสร้างไวยากรณ์ได้ดีขึ้น เช่นเดียวกับ รัชนิกร สุดใจ และสง่า วงศ์ไชย (2564) ที่พบว่า การเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องชนิดของคำสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ในบริบทการเรียนภาษาต่างประเทศ Mengduo และ Xiaoling (2010) ยืนยันว่า เทคนิคนี้พัฒนาความเข้าใจเนื้อหาและความสามารถทางภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง นอกจากการพัฒนาความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแล้ว เทคนิคจิ๊กซอว์ยังส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูงของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระตุ้นกระบวนการคิดหลายระดับ ทั้งการวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของเนื้อหา การสังเคราะห์ความรู้จากสมาชิกกลุ่มเป็นความเข้าใจองค์รวม การประเมินค่าข้อมูลในกระบวนการอภิปราย และการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านการตั้งคำถามโต้แย้ง และให้เหตุผล งานวิจัยของ รัตน์สุดา วิเศษดี, สรียกานต์ ยี่แก้งเอี่ยม, และปิยาภรณ์ พิษญาภิรัตน์ (2567) พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่เรียนด้วยเทคนิคนี้มีความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากได้ฝึกทักษะการคิดขั้นสูง การแยกแยะข้อเท็จจริงจากความคิดเห็น และการสืบค้นเจตนาของผู้เขียน นอกจากนี้ ผู้เรียนยังได้พัฒนาทักษะการคิดเชิงอภิปัญญา (Metacognition) ผ่านการถ่ายทอดความรู้และอธิบายความเข้าใจให้ผู้อื่น สอดคล้องกับ Johnson และ Johnson (2009) ที่พบว่า

การเรียนรู้แบบร่วมมือรูปแบบจิ๊กซอว์สามารถพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ประโยชน์ด้านการพัฒนาทักษะทางสังคมและคุณลักษณะของผู้เรียน

2.1 การพัฒนาทักษะความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม เทคนิคจิ๊กซอว์มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะทางสังคมของผู้เรียน โดยเฉพาะทักษะความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม ดังงานวิจัยของ จีรวรรณ สรบุญทอง, บุษบา บัวสมบุรณ์, และ กิ่งกาญจน์ บุณสินวัฒนกุล (2564) และ ธัญญา เอ็มบำรุง, พิณพนธ์ คงวิจิตต์, และ กิ่งกาญจน์ บุณสินวัฒนกุล (2563) พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์มีพัฒนาการด้านทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และสามารถประสานความร่วมมือเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน สอดคล้องกับ Aronson และ Patnoe (1997) ผู้พัฒนาเทคนิคนี้ที่ยืนยันว่า เทคนิคจิ๊กซอว์ช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มทักษะการทำงานร่วมกันในกลุ่มที่มีความหลากหลาย เนื่องจากโครงสร้างกิจกรรมกำหนดให้ผู้เรียนต้องพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของความแตกต่างและการทำงานร่วมกัน เช่นเดียวกับ Devi, Musthafa, และ Gustine (2015) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ลักษณะนี้ช่วยส่งเสริมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางสังคม ด้าน Doymuş (2007) ระบุว่า เทคนิคจิ๊กซอว์พัฒนาทักษะการสื่อสารและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เนื่องจากผู้เรียนต้องอาศัยการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองและกลุ่ม

2.2 การพัฒนาเจตคติและแรงจูงใจในการเรียน เทคนิคจิ๊กซอว์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเจตคติและแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียน ดังที่ Azmin (2016) พบว่า เทคนิคนี้ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวกและเพิ่มความมั่นใจให้ผู้เรียน โดยเฉพาะผู้ที่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนแบบดั้งเดิม เนื่องจากโครงสร้างกิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญในประเด็นที่ตนรับผิดชอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชนิกร สุดใจ และสง่า วงศ์ไชย (2564) ที่พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือรูปแบบจิ๊กซอว์ในระดับมาก เช่นเดียวกับ รัตน์สุดา วิเศษดี, สรียกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม, และปิยาภรณ์ พิษญาภิรัตน์ (2567) ที่แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.44) โดยเฉพาะด้านประโยชน์ที่ได้รับและบรรยากาศในชั้นเรียน ($\bar{X}$ = 4.48) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Doğru (2012) ที่พบว่า เทคนิคจิ๊กซอว์มีผลเชิงบวกต่อความวิตกกังวล และการจดจำเนื้อหา เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการสอนแบบดั้งเดิม

จากที่กล่าวมานี้ วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น เพราะได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่

รับผิดชอบอย่างชัดเจน ไม่สามารถละทิ้งหน้าที่ดังกล่าวได้ ขณะเดียวกันก็ได้เรียนรู้เนื้อหาทั้งในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบและส่วนที่เพื่อนในกลุ่มนำมาถ่ายทอด นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้น ทั้งจากการเรียนรู้ภายในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำภารกิจให้บรรลุ และภายในกลุ่มบ้านที่ต้องถ่ายทอดความรู้ให้เพื่อนภายในกลุ่มเข้าใจ เทคนิคจิ๊กซอว์จึงมีส่วนช่วยให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้และความสนใจของผู้เรียนในวิชาเพิ่มมากยิ่งขึ้น

บทสรุป

เทคนิคจิ๊กซอว์จัดเป็นเทคนิคในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือลักษณะหนึ่งที่ได้รับคามนิยมอย่างแพร่หลาย จนมีการพัฒนารายละเอียดไปอย่างหลากหลาย เทคนิคแต่ละแบบยังคงมีลักษณะสำคัญร่วมกัน นั่นคือ การจำแนกผู้เรียนเป็นกลุ่ม กำหนดภาระหน้าที่ในการรับผิดชอบ และการถ่ายทอดความรู้ให้สมาชิกในกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาทักษะทางปัญญาให้เกิดขึ้น อีกทั้งยังส่งเสริมให้มีการพึ่งพาอาศัยกันเชิงบวก ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะทางสังคมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า เทคนิคจิ๊กซอว์ยังสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย ทั้งด้านหลักภาษา วรรณคดีไทย และทักษะการใช้ภาษาไทย หากครูภาษาไทยเลือกใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ได้อย่างเหมาะสม จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถด้านภาษาไทยมากขึ้น ตลอดจนช่วยพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนได้

อย่างไรก็ตาม การเลือกใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ในการจัดการเรียนรู้ควรพิจารณาจากเป้าหมายของการเรียนรู้เป็นสำคัญ ทั้งนี้เนื้อหาหนึ่งหัวข้ออาจสามารถประยุกต์ใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ได้อย่างหลากหลาย แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่นำเสนอในบทความนี้เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นผู้สอนควรมีการวิเคราะห์ลักษณะของเนื้อหา จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ และศักยภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน เพื่อเลือกใช้หรือปรับประยุกต์เทคนิคจิ๊กซอว์ให้เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

จิรวรรณ สรบุญทอง, บุชบา บัวสมบุรณ์, และกิงกาญจน์ บุณสินวัฒนกุล. (2564).

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยและทักษะการร่วมมือของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ 3 ร่วมกับการใช้คำถามพัฒนาการคิด. วารสารจันทร์เกษมสาร, 27(1), 89–105. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/3112>

- ทิตนา แคมมณี. (2562). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 23). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญา เอมบำรุง, พิณพนธ์ คงวิจิตร, และกิงกาญจน์ บุรณสินวัฒนกุล. (2563). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักการใช้ภาษาไทยและทักษะการร่วมมือของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้เทคนิครีเวิร์สจิกซอร์ร่วมกับผังกราฟิก. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย*, 11(2), 1–15. <https://r2r.npru.ac.th/jssr/?q=node/181>
- ปนัดดา ใจสุทธิ. (2559). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกันด้วยเทคนิคจิกซอร์ 2 ร่วมกับเทคนิคการคิดแบบหวนทวน. *Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์และศิลปะ*, 9(2), 282–284. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/66942>
- รัชนิกร สุดใจ และสง่า วงศ์ไชย. (2564). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องชนิดของคำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือรูปแบบจิกซอร์. *The New Viridian Journal of Art, Humanities and Social Sciences*, 1(6), 16–26. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/The_New_Viridian/article/view/252957
- รัตน์สุตา วิเศษดี, สรียกานต์ ยี่แก้งเอี่ยม, และปิยาภรณ์ พิษญาภิรัตน์. (2567). การพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคจิกซอร์. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*, 12(4), 1341–1354. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rmuj/article/view/275008>
- สุปรียา ไตรยะพันธ์ และรชฏ สุวรรณภูมิ. (2565). สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(3), 931–944. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/261386>
- สุวกุล นาคสุขมูล และทรงภพ ขุนมธูรส. (2564). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอร์. *วารสารอักษราพิบูล*, 2(1), 29–46. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/APBJ/article/view/255258>
- Aronson, E., & Patnoe, S. (1997). *The jigsaw classroom: Building cooperation in the classroom* (2nd ed.). Longman.

- Azmin, N. H. (2016). Effect of the jigsaw-based cooperative learning method on student performance in the general certificate of education advanced-level psychology: An exploratory Brunei case study. *International Education Studies*, 9, 91–106. <https://doi.org/10.5539/ies.v9n1p91>
- Devi, A. P., Musthafa, B., & Gustine, G. G. (2015). Using cooperative learning in teaching critical thinking in reading. *English review: Journal of English Education*, 4(1), 1–14. <https://journal.uniku.ac.id/index.php/ERJEE/article/view/310/237>
- Doğru, E. (2012). Matematik öğretiminde kullanılan ayrılıp birleşme tekniğinin öğrencilerin özyeterlilik, kaygı ve kalıcılık düzeylerine etkisi. *The effect of jigsaw technique on self-efficacy, anxiety and memorability levels of students in mathematics education*. [Master's thesis]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Doymuş, K. (2007). The effect of a cooperative learning strategy in the teaching of phase and one-component phase diagrams. *Journal of Chemical Education*, 84(11), 1857–1860. <https://doi.org/10.1021/ed084p1857>
- Hedeen, T. (2003). The reverse jigsaw: A process of cooperative learning and discussion. *Teaching Sociology*, 31(3), 325–332. <https://www.jstor.org/stable/3211330>
- Holliday, D. C. (2002). *Jigsaw IV: Using student/teacher concerns to improve Jigsaw III* (Report No. ED465687). <https://eric.ed.gov/?id=ED465687>
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2000). *Cooperative learning methods: A meta-analysis*. University of Minnesota Press.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2009). An educational psychology success story: Social interdependence theory and cooperative learning. *Educational Researcher*, 38(5), 365–379. <https://doi.org/10.3102/0013189X09339057>
- Kagan, S., & Kagan, M. (2009). *Kagan Cooperative Learning*. Kagan Publishing.
- Mengduo, Q., & Xiaoling, J. (2010). Jigsaw strategy as a cooperative learning technique: Focusing on the language learners. *Chinese Journal of*

- Applied Linguistics*, 33(4), 113–125. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:64473869>
- Slavin, R. E. (1988). Cooperative learning and student achievement. *Educational Leadership*, 46(2), 31–33. https://files.ascd.org/staticfiles/ascd/pdf/journals/ed_lead/el_198810_slavin.pdf
- Steinbrink, J., & Stahl R.J. (1994). Jigsaw III = jigsaw II + cooperative test review: Application to the social studies classroom. In R. J. Stahl (Ed.), *Cooperative learning in social studies: A handbook for teachers* (pp. 131-152). Addison Wesley Publishing Company.
- Turkmen, H., & Buyukaltay, D. (2015). Which one is better? Jigsaw II Versus Jigsaw IV on the subject of the building blocks of matter and atom. *Journal of Education in Science, Environment and Health*, 1(2), 88–94. <https://jeseh.net/index.php/jeseh/article/view/9>

การศึกษาสถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาที่ปรากฏในสังคิยวงศ์

ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์

นักวิชาการอิสระ

Received 22/12/24 Revised 26/03/25 Accepted 26/03/25

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาของสังคิยวงศ์ 2) ศึกษาสถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาที่ปรากฏในสังคิยวงศ์ และ 3) วิเคราะห์สถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาที่ปรากฏในสังคิยวงศ์ ผลการศึกษาพบว่า สังคิยวงศ์เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาในกลุ่มพงศาวดารที่กล่าวถึงเหตุการณ์ทางพุทธศาสนาตั้งแต่หลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งได้กล่าวถึงสถานการณ์พุทธศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยาผ่านเรื่องราวของกษัตริย์อยุธยา แสดงให้เห็นว่ากษัตริย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการอุปถัมภ์พุทธศาสนา จนกระทั่งกษัตริย์อยุธยาพระองค์สุดท้ายสวรรคตและกรุงศรีอยุธยาล่มสลายจึงส่งผลให้พุทธศาสนาได้รับผลกระทบเพราะขาดกษัตริย์อุปถัมภ์ จากการวิเคราะห์สถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาพบว่า ภัยสงครามเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถานการณ์พุทธศาสนาไปในทิศทางที่ย่ำแย่ สังคิยวงศ์ได้กล่าวถึงสถานการณ์พุทธศาสนา ก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยาว่ามีสถานการณ์ที่ย่ำแย่เพราะเกิดสงครามในพม่า ต่อมาสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ได้สถาปนากรุงศรีอยุธยา ทำให้พุทธศาสนามีสถานการณ์ในทิศทางที่ดีขึ้น และได้รับการอุปถัมภ์จากกษัตริย์มาอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้กรุงศรีอยุธยาจะเป็นอาณาจักรที่นับถือพุทธศาสนา กษัตริย์บางพระองค์ได้ปราบดาภิเษกต้องสังหารกษัตริย์พระองค์ก่อนอันเป็นการก่ออกุศลกรรม ได้แก่ สมเด็จพระราเมศวร สมเด็จพระไชยราชาธิราช และขุนวรวงศาธิราช เป็นต้น แต่มีบางพระองค์ที่อุปถัมภ์พุทธศาสนาด้วยความศรัทธา ได้แก่ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง สมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมเด็จพระเพทราชา และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ด้วยกษัตริย์ช่วงปลายกรุงศรีอยุธยาสร้างอกุศลกรรม ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าเสือ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ และสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ ทำให้สอดคล้องว่า กรุงศรีอยุธยาล่มสลายเพราะกษัตริย์สร้างอกุศลกรรม หลังจากกรุงศรีอยุธยาแพ้สงครามประชาชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์พุทธศาสนา รวมถึงพระสงฆ์ได้ชวนกลับมาทำนุบำรุงพุทธสถาน รักษาัมภีร์และพระพุทธรูปที่มีสภาพสมบูรณ์เท่าที่รวบรวมได้ ทั้งยังแสดงธรรมโปรดประชาชนและประชาชนได้ทำบุญเพื่ออุทิศผลบุญให้กับญาติผู้ล่วงลับในสงคราม

คำสำคัญ : สังคิยวงศ์, กรุงศรีอยุธยา, สถานการณ์พุทธศาสนา

A Study of the Situation of Buddhism in Ayutthaya Kingdom as Appeared in Sangitiyavansa

Chanin Phongsawad

Independent Scholar

Received 22/12/24 Revised 26/03/25 Accepted 26/03/25

Abstract

This academic article aims to 1) study the background of *Sangitiyavansa*, 2) to investigate the situation of Buddhism in Ayutthaya Kingdom as presented in *Sangitiyavansa*, and 3) to analyze the situation of Buddhism in Ayutthaya Kingdom as depicted in *Sangitiyavansa*. The findings reveal that *Sangitiyavansa* is a Buddhist historical chronicles recounting events after the Buddha's death to the reign of King Phutthayotfa Chulalok, founder of the Rattanakosin Kingdom. The situation of Buddhism in Ayutthaya Kingdom period through the stories of kings of Ayutthaya illustrated that the kings played a crucial role in supporting Buddhism. After the fall of Ayutthaya, Buddhism declined due to the loss of royal patronage, with warfare identified as a major cause of deterioration. *Sangitiyavansa* also describes an earlier decline resulting from war in Burma, followed by a revival under King Ramathibodi I (King U-Thong) through renewed royal support. Although Ayutthaya was a Buddhist kingdom, some kings rose to power through violence, generating negative karma, such as King Ramathibodi II (Ramesuan), King Chairachathirat, and Worawongsathirat, However, some kings supported Buddhism with genuine faith, including King Mahachakrapat, King Naresuan, King Prasatthong, King Narai, King Phetracha, and King Borommakot. In the late Ayutthaya period, some kings committed evil deeds, such as King Sanphet VIII, King Thai Sa, and King Ekkathat, which aligns with the view that Ayutthaya fell due to the creation of negative karma by its kings. After the kingdom fell, the common people and monks played a crucial role in supporting Buddhism by restoring temples, preserving scriptures and Buddha image, teaching the Dharma, and performing merit-making for those who perished in the war.

Keywords: Sangitiyavansa, Ayutthaya Kingdom, the Situation of Buddhism

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งยังมีบทบาทสำคัญในหลายมิติ เช่น การเมืองการปกครอง พระมหากษัตริย์อุปถัมภ์พุทธศาสนา ปฏิบัติพระองค์เป็นพุทธราชา คือ พระราชาผู้ทรงธรรม และปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ประชาชนเชื่อและปฏิบัติตามคำสอนของพุทธศาสนา จนนำไปสู่การเกิดประเพณีและความเชื่อในสังคม การศึกษาสถานการณพุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะจะช่วยให้มองเห็นประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา และการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์พุทธศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสารโดยมีสังคิตยวงศ์เป็นเอกสารหลัก เนื่องจากเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาที่รวบรวมข้อมูลเหตุการณ์สำคัญทางพุทธศาสนาและสถานการณ์พุทธศาสนาในสมัยต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมเหตุการณ์สำคัญทางพุทธศาสนาและสถานการณ์ทางพุทธศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยาด้วย โดยเริ่มจากหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานจนถึงเหตุการณ์การสังคายนาพระไตรปิฎกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 จึงทำให้เห็นภาพรวมของสถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้มีดังนี้ 1) ศึกษาความเป็นมาของสังคิตยวงศ์ เพื่อเข้าใจวรรณกรรมพุทธศาสนาสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 เรื่องนี้ยิ่งขึ้น 2) ศึกษาสถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยา และ 3) วิเคราะห์สถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาที่ปรากฏในสังคิตยวงศ์ เพื่อทำความเข้าใจถึงสถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาผ่านมุมมองของสมเด็จพระวันรัต ผู้รจนาวรรณกรรมพุทธศาสนาเรื่องนี้

ความเป็นมาของสังคิตยวงศ์

“สังคิตยวงศ์” เป็นวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ ประพันธ์โดยสมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์เป็นพระพิมลธรรมได้รจนาขึ้นไว้เป็นภาษามคร (ภาษาบาลี) จารลงบนใบลานจำนวน 7 ผูก เมื่อ พ.ศ. 2336 เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช หลังจากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คณะสงฆ์ทำสังคายนาพระธรรมวินัยจนแล้วเสร็จ ต่อมา พ.ศ. 2466 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้คณะกรรมการหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครจัดพิมพ์หนังสือสังคิตยวงศ์เป็นครั้งแรก เพื่อเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย

โดยมีทั้งภาษามคธและภาษาไทยที่พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาลลักษณณ์ เปரியุ) เป็นผู้แปลไว้ครบบริบูรณ์

หนังสือเรื่องสังคีตยวงค์นี้ ส่วนใหญ่แต่งเป็นร้อยแก้ว มีคำประพันธ์ร้อยกรองเป็นปัญาฉันท์แทรกอยู่บ้าง ผู้รจนาได้ข้อมูลที่เป็นหลักฐานมาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสสและพงศาวดาร นำมารจนาเป็นตำนานพงศาวดารภาษามคธ โดยได้แบ่งออกเป็น 9 ประเภท มีเนื้อความย่อ กล่าวถึงการทำสังคายนาในชมพูทวีป 3 ครั้ง การทำสังคายนาในลังกาทวีป 4 ครั้ง และการจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลาน มีประวัติและงานนิพนธ์แปลอรรถกถาของพระพุทธโฆษาจารย์ จนกระทั่งพระพุทธศาสนานั่นคงในลังกาทวีป ประวัติพุทธศาสนาและเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ในอาณาจักรล้านนาและประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ 1 จนได้มีการทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 9 เมื่อ พ.ศ. 2336 ในประเภสุดท้ายกล่าวถึงอันิสงส์ต่าง ๆ พระเจดีย์ต่าง ๆ และปัญจอันตรธาน จบลงด้วยความปรารถนาของผู้รจนาสังคีตยวงค์นี้ (กรมศิลปากร, 2544)

สุภาพรรณ ณ บางช้าง (2529) กล่าวถึงผลของเป้าหมายและแนวคิดของการแต่งสังคีตยวงค์ไว้ว่า ผลของเป้าหมายและแนวคิดของการแต่งในสังคีตยวงค์ได้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายและแนวคิดในผลงานบาลีต่อมาให้เกิดผลงานบาลีกลุ่มพงศาวดาร เริ่มจากจุลยุทธการวงศ์ ซึ่งเป็นผลงานของสมเด็จพระวันรัต ทั้งนี้ พระมหาบุญเทียม ญาณินโท และสุพิมล ศรศักดิ์ดา (2555) กล่าวถึงแรงบันดาลใจที่ทำให้สมเด็จพระวันรัตรจนาสังคีตยวงค์ว่า พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี ศรีสินทรมหาจักรีบรมนารถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพิจารณาเห็นว่า แต่ครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่ข้าศึก พระพุทธศาสนาเกิดความเศร้าหมองมาก อีกทั้งในสมัยกรุงธนบุรีเกิดจลาจลขึ้นอีก จึงทรงมีพระราชดำริจะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้กลับรุ่งเรืองขึ้นอีกครั้ง คงด้วยพระราชกรณียกิจนี้ของรัชกาลที่ 1 จึงทำให้สมเด็จพระวันรัตมีแรงบันดาลใจในการประพันธ์สังคีตยวงค์ เพราะการสังคายนาและชำระพระไตรปิฎกจนถึงการมีจารึกเป็นลายลักษณ์อักษร ย่อมเกิดประโยชน์แก่คนหมู่มากที่จะได้ศึกษาและยึดเป็นแนวทางที่ถูกต้อง และทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองเป็นปึกแผ่นได้อีกส่วนหนึ่ง การมีพระไตรปิฎกที่สมบูรณ์และถูกต้องบริสุทธิ์นั้น เป็นมงคลต่อพระศาสนาเป็นอย่างมาก

พระมหาประเสริฐ รุณรา (2547) ได้กล่าวถึงความสำคัญด้านวรรณคดีบาลีของสังคีตยวงค์ไว้ว่า หนังสือสังคีตยวงค์เป็นวรรณคดีบาลีเล่มแรกที่แต่งขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ มีความสำคัญในแง่ของวรรณคดีบาลีก็คือเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงลำดับสายการประพันธ์วรรณคดีบาลี ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการการประพันธ์วรรณคดีในสมัยอยุธยา เชื่อมต่อมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยมีคัมภีร์สังคีตยวงค์เป็นตัวเชื่อมต่อสายวรรณคดี คัมภีร์สังคีตยวงค์เป็น

วรรณคดีที่มีความพิเศษทางด้านภาษา และวิธีการนำเสนอในรูปแบบคำภีร์ประเภท ว่างสปรณ ซึ่งกล่าวถึงการสังคายนาโดยตรง เห็นได้จากการที่ยกเอาการสังคายนามาเป็น ชื่อคำภีร์คือชื่อว่าสังคีตยวงค์

นับว่าสังคีตยวงค์เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาประเภทว่างสปรณที่มีคุณค่าด้านภาษา พุทธศาสนา และประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ที่กล่าวถึงกรุงศรีอยุธยาคือหลักฐานที่ทำให้เห็น อย่างชัดเจนว่า อาณาจักรแห่งนี้ตั้งแต่เริ่มสถาปนาจนถึงคราวล่มสลายได้มีเหตุการณ์อะไร เกิดขึ้นบ้างในแต่ละรัชสมัย สถานการณ์พุทธศาสนามีความมั่นคง รุ่งเรือง และย่ำแย่อย่างไร ด้วยเหตุนี้สังคีตยวงค์จึงจัดเป็นพงศาวดารอีกรูปแบบหนึ่ง โดยมีข้อสังเกตที่วรรณคดี พุทธศาสนาในไทยที่ลงท้ายด้วยคำว่า “วงค์” มักมีการกล่าวถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เช่น จามเทวีวงค์ อันเป็นเรื่องการสถาปนากรุงศรีอยุธยา เป็นต้น

สถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาที่ปรากฏในสังคีตยวงค์

สังคีตยวงค์เป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่บอกเล่าเหตุการณ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ว่าด้วยเรื่องการสืบสันตติวงศ์และการปราบดาภิเษกของกษัตริย์อยุธยา รวมถึงการประกอบ กุศลกรรมและอกุศลกรรมของกษัตริย์ ทั้งการอุปถัมภ์กพุทธศาสนาของกษัตริย์ด้วย การศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งสถานการณ์พุทธศาสนาเป็น 4 ช่วง โดยในแต่ละช่วงได้แสดงให้เห็น สถานการณ์ทางพุทธศาสนา ดังนี้

1. สถานการณ์พุทธศาสนา ก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยาจนถึงรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีราชบุตรของพระอินทร์ราชา (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2)

สถานการณ์พุทธศาสนา ก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยาจนถึงรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีราชบุตรของพระอินทร์ราชา (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2) ที่ปรากฏในปริเฉท 7 ว่าด้วยเรื่องทศราชวงศ์ทั้งหลายที่ 1 ที่ 2 และที่ 3 ได้เริ่มเกริ่นถึงสถานการณ์พุทธศาสนา ก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยาไว้ในเรื่องทศราชวงศ์ครั้งที่ 1 ขอยกมาพอเป็นสังเขปดังนี้

พระไตรปิฎกแต่เดิมเคยเผยแผ่ไปทั่วชมพูทวีป ได้รับการบันทึกด้วยอักษรและ ภาษาต่าง ๆ ต่อมาคนทั่วไปไม่สามารถพิจารณาอักษร บท และพยัญชนะได้ ทั้งยังไม่ตั้งใจ ศึกษา จึงทำให้พระไตรปิฎกเสื่อม ทว่าพระไตรปิฎกได้เผยแผ่ไปสู่ประเทศในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ที่นับถือพุทธศาสนา ครั้นถึงพุทธศักราช 2000 พุทธศาสนาได้เสื่อมลง จิตใจของผู้คนก็เสื่อมทราม เกิดจิตริษยาในอิสราภาพของกันและกันจึงนำไปสู่การทำ สงคราม สงครามได้เกิดขึ้นที่เมืองหงสาวดี (หงสาวดี) และอวฏฏากม (พุกาม) พม่า เป็น ประเทศที่เกิดสงครามภายในมีการฆ่าฟันกันเอง พระเจ้าแผ่นดินบางเมืองพ่ายแพ้ ถูกชิงราชสมบัติ เช่น ฝ่ายพระเจ้าอวราชพ่ายแพ้ต่อพระเจ้าหงสาวดี แสดงให้เห็นว่า

พม่าได้พ่ายแพ้มอญ เพราะกรุงหงสาวดีเป็นเมืองของมอญมาก่อนที่พระเจ้าบุเรงนองจะยึดมาเป็นของพม่า

ผลแห่งการทำสงครามทำให้พระไตรปิฎกเสียหาย ผู้คนต่างเอาตัวรอด ทอดทิ้งครอบครัวไปคนละทิศคนละทาง บางกลุ่มรวมตัวเป็นข้าศึก หรือเป็นโจร เบียดเบียน เช่นฆ่าปล้นชิงทรัพย์ ฝ่ายคนที่ไม่สามารถปกป้องตัวเองได้ก็ตกเป็นเชลยสงคราม อดอาหารอดน้ำ รวมถึงบ้านเรือนของคฤหัสถ์ถูกข้าศึกทำลาย ทำให้พระสงฆ์และคฤหัสถ์ไม่มีที่อยู่ ต้องตกกระกำลำบาก พระไตรปิฎกถูกเผาทำลาย พระไตรปิฎกบางส่วนที่รอดมาได้ก็ไม่มีคนดูแล จึงถึงความพินาศเช่นกัน โดยอาจเสื่อมหรือพังไปตามสภาพอากาศ เพราะพระไตรปิฎกนิยมนำใบลานมาเขียน นอกจากความเสื่อมและสูญหายเพราะภัยสงครามแล้ว ผู้คนไม่ศรัทธาในพุทธศาสนาเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง เพราะเมื่อมีศรัทธาน้อยจึงไม่เห็นคุณค่าของพุทธศาสนา รวมถึงไม่เคารพและอุปถัมภ์พระสงฆ์ จึงทำให้พุทธศาสนาในเมืองหงสาวดี (หงสาวดี) และอวฏฏากาม (พุกาม) พม่า สูญหายไปตามกาลเวลา

ต่อมา พุทธศักราช 1892 ปีชาล สมเด็จพระรามาธิบดีสุวรนโกล (พระเจ้าอู่ทอง) เสวยราชสมบัติในกรุงอโยธยาธนบุรีรมย์ (อโยธยา หรือกรุงศรีอยุธยา) ตอนมีพระชนมายุได้ 70 พรรษา เป็นผู้มั่งคั่งมีทั้งยังอุปถัมภ์พุทธศาสนามาแต่อดีตชาติ นอกจากสถาปนาบ้านเมืองแล้ว ยังสร้างวัดอีกด้วย พระองค์ครองราชย์โดยธรรมมาตลอด 19 ปี ได้บำเพ็ญกุศลโดยมีทาน เป็นต้น แล้วสวรรคต

พระราชบุตรของสมเด็จพระรามาธิบดีสุวรนโกล (พระเจ้าอู่ทอง) นามว่า “สมเด็จพระรามเมสสร” (สมเด็จพระรามเศรษฐ) ได้ขึ้นครองราชสมบัติตอนพระชนมายุได้ 30 พรรษา ปกครองเป็นเวลา 3 ปี พระมาตุลา คือ “คุณลุมพุง” (สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 หรือขุนหลวงพะงั่ว) ได้ขับสมเด็จพระรามเมสสรลงจากราชบัลลังก์แล้วขึ้นครองราชย์แทน คุณลุมพุงครองราชย์ได้ 19 ปี ตลอดพระชนม์ชีพได้บำเพ็ญกุศลโดยมีทาน เป็นต้น หลังจากคุณลุมพุงสวรรคต พระราชบุตรนามว่า “สุวรนจันโกละ” (สมเด็จพระเจ้าทองลั่น) ได้ขึ้นเป็นยุวกษัตริย์ ครองราชย์ได้ 7 วัน สมเด็จพระรามเมสสรกลับมาชิงราชสมบัติและประหารยุวกษัตริย์พระองค์นี้ พระองค์ครองราชย์ได้ 9 ปีก็สวรรคต พระราชบุตรของสมเด็จพระรามเมสสร (สันนิษฐานว่าเป็นสมเด็จพระเจ้ารามราชา) ขึ้นครองราชย์ต่อจากพระบิดาเป็นเวลา 3 ปี ได้ถูกพระมาตุลา คือ สมเด็จพระนครินทร์ (สมเด็จพระอินทราชา) เป็นพระญาติกับคุณลุมพุงแย่งชิงราชสมบัติและสำเร็จโทษ สมเด็จพระนครินทร์ปกครองเป็นเวลา 20 ปี ต่อมาพระราชบุตรของสมเด็จพระนครินทร์มีนามว่า สมเด็จพระสามภายหลังมีพระนามว่า “สมเด็จพระบรมราชา” (สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 หรือเจ้าสามพระยา) ครองราชย์ได้ 20 ปี พระราชบุตรมีนามว่า “สมเด็จพระอินทราชา” (สันนิษฐานว่าเป็นสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 หรือพระบรมราชา) เป็นผู้มั่งคั่งมีบุญญาธิการ

มาก ครองราชย์ตลอด 37 ปี ต่อมาพระราชบุตรของพระอินทราขามีนามว่า “สมเด็จพระรามธิบดี” (สมเด็จพระรามธิบดีที่ 2) ครองราชย์สืบจากพระบิดาได้ 38 ปี

ในรัชสมัยของกษัตริย์ทั้ง 10 พระองค์แรกของกรุงศรีอยุธยา ต่างมีพระราชศรัทธาบำเพ็ญกุศลโดยมิทาน เป็นต้น สร้างวัดในพุทธศาสนา บางพระองค์ก่ออุทิศกรรมบ้าง กุศลกรรมบ้าง ทั้งทรงงานราชกิจให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยพระสติกำลัง เมื่อสิ้นพระชนม์ก็ไปตามยถากรรมของแต่ละพระองค์ (กรมศิลปากร, 2544)

2. สถานการณ์พุทธศาสนาในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธทาส (พระบรมราชาหน่อพุทธางกูร) ถึงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (สมเด็จพระอินทราชา)

สถานการณ์พุทธศาสนาในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธทาส (พระบรมราชาหน่อพุทธางกูร) ถึงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (สมเด็จพระอินทราชา) ได้ปรากฏในเรื่องทศราชวงศ์ครั้งที่ 2 ซึ่งขอยกมาพอเป็นสังเขปดังนี้

พุทธศักราชที่ 2072 พระราชบุตรของสมเด็จพระรามธิบดี (สมเด็จพระรามธิบดีที่ 2) นามว่า “สมเด็จพระพุทธทาส” (พระบรมราชาหน่อพุทธางกูร) ครองราชย์ต่อจากพระบิดาได้ 5 ปี สวรรคตด้วยโรคอหิวาต ต่อมาพระราชบุตรนามว่า “อัญญาธิราชกุมาร” (พระอัญญาธิราชกุมาร) ขึ้นเป็นยุวกษัตริย์ ได้เพียง 5 เดือน สมเด็จพระชัยราชาสี (สมเด็จพระไชยราชาธิราช) มีศักดิ์เป็นพระภาคิไนยของสมเด็จพระรามธิบดี (สมเด็จพระรามธิบดีที่ 2) ได้สำเร็จโทษพระอัญญาธิราชกุมาร แล้วครองราชย์ได้ 13 ปี พระราชบุตรนามว่า “สมเด็จพระโยตต” (สมเด็จพระยอดฟ้า) ขึ้นเป็นยุวกษัตริย์ ครองราชย์ได้ 3 ปี พระอัครมเหสีแห่งสมเด็จพระชัยราชาสี (ท้าวศรีสุดาจันทร์) ได้สำเร็จโทษแล้วกราชสมบัติให้ขุนชินราช (ขุนวรวงศาธิราช) ส่วนพระนางขึ้นเป็นพระอัครมเหสีแห่งขุนชินราช พระองค์ครองราชย์ได้ 40 ปี พระท่ายน้ำแลกลุงขมิยส (ศรียศ บ้านกลุงเหล็ก) ได้สังหารขุนชินราชและนางพระยาสุดาจันทร์ (ท้าวศรีสุดาจันทร์)

ต่อมาพระภาคิไนยของสมเด็จพระชัยราชาสี (สมเด็จพระไชยราชาธิราช) นามว่า “สมเด็จพระเทวราชา” (สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ หรือพระเทยราชา) เป็นผู้มียุทธาธิการ มีช้างเผือก 7 ช้าง คงด้วยเหตุนี้พระองค์จึงมีอีกพระนามว่า “พระเจ้าช้างเผือก” ในขณะนั้นมีพระเจ้าเอกราช (พระเจ้าบุเรงนอง) ครองหงสาวดี (หงสาวดี) ได้ทำสงครามเพื่อแย่งชิงกรุงศรีอยุธยา แต่รบกันแล้วไม่รู้ผลแพ้ชนะ พระเจ้าเอกราชได้ขอช้างเผือก 4 ช้างจากสมเด็จพระเทวราชา เหตุการณ์นี้เรียกว่า “สงครามช้างเผือก” จากเหตุการณ์นี้ทำให้สมเด็จพระเทวราชาเสียดินแดนราชสมบัติให้สมเด็จพระมหาหมื่น (สมเด็จพระมหาหมื่นทราธิราช) ผู้เป็นพระราชบุตรขึ้นครองราชย์แทน ส่วนพระองค์ได้ผนวชในพุทธศาสนา หลังจากครองราชย์ได้ 6 ปี พระเจ้าหงสาวดี (พระเจ้าบุเรงนอง) มารบชิงกรุงศรีอยุธยาแล้วสังหาร

สมเด็จพระมหามหัทธินท์ พระเจ้าหงสาวดีได้สถาปนาพระมหाराชเจ้านครพิษณุโลก (สมเด็จพระมหาธรรมราชา) ขึ้นปกครองกรุงศรีอยุธยา ครองราชย์ได้ 22 ปี พระราชบุตรนามว่า “สมเด็จพระนริศรราช” (สมเด็จพระนเรศวรมหาราช) ซึ่งพระบิดาได้ถวายให้พระเจ้าหงสาวดี พร้อมด้วยพระธิดา (สมเด็จพระพี่นางพระสุพรรณกัลยา) นำไปยังหงสาวดี พระองค์ประทับอยู่ที่นั่นหลายปีแล้วกลับมากรุงศรีอยุธยา พระอุปราช ราชบุตร (พระมหาอุปราชามังสามเกียด หรือมังยกยอชวา) ของพระเจ้าหงสาวดี (พระเจ้าันทบุเรง) ได้ติดตามมาทำสงคราม พระองค์ได้ชนช้างกับพระมหาอุปราช (สงครามยุทธหัตถี) และฟันพระเศียรของพระมหาอุปราชขาดด้วยขวาน พระองค์จึงมีชัยเหนือคอช้าง สมเด็จพระนริศรราชขึ้นครองราชย์เมื่อพุทธศักราช 2134 พระองค์กัมพูชาธิบดี (พระยาละแวก) เป็นข้าศึกเข้ารบกับกรุงศรีอยุธยาแล้วลงเรือหนี สมเด็จพระนริศรราชได้ลงเรือติดตาม พระองค์ใช้ปืนใหญ่ยิงเสากระโดงเรือ ทำให้สามารถจับกุมพระเจ้ากัมพูชาธิบดีได้แล้วสำเร็จโทษ ตลอดรัชสมัยของสมเด็จพระนริศรราชได้ทำสงครามยึดเมืองในแคว้นของหงสาวดี นอกจากนี้ยังยึดเมืองทางนครและเมืองลุ่มกลางนคร พระองค์ครองราชย์ได้ 15 ปี ได้บำเพ็ญพระกุศล ได้แก่การปฏิสังขรณ์มณฑปครอบรอยพระพุทธรูป และสร้างวัดพุทธไสยาสน์คาราม

ปีมะเส็ง พระอนุชาของสมเด็จพระนริศรราช นามว่า “สมเด็จพระรามเสสร” (สมเด็จพระเอกาทศรถ) ครองราชย์ 6 ปี ได้บำเพ็ญพระกุศลโดยมีทาน เป็นต้น ปิจอพระราชบุตรแห่งสมเด็จพระรามเสสรมีนามว่า “สมเด็จพระอินทราชา” (สันนิษฐานว่าเป็นพระเจ้าทรงธรรม) ครองราชย์ได้ 19 ปี พระองค์เป็นที่ยำเกรงต่อปัจจามิตร และเป็นกษัตริย์ที่มีบุญญาธิการ พระองค์มีช้างเผือก 3 ช้าง ทั้งยังบำเพ็ญพระกุศลโดยมีทานเป็นต้น กษัตริย์ทั้ง 11 พระองค์ที่สมเด็จพระวันรัตกล่าวถึงในเรื่องทศราชวงศ์ครั้งที่ 2 ได้กระทำความทั้งกุศลและอกุศลโดยมีการปาณาติบาต เป็นต้น มีพระศรัทธาอ่อนโยม ได้บำเพ็ญพระกุศลต่าง ๆ ในพุทธศาสนา แต่มิได้ข่มขู่สงฆ์ผู้เป็นพหูสูตที่ชำนาญในพระธรรมวินัยเพื่อทำวิธีสังคิตพระธรรมและพระวินัย (สังคายนาพระไตรปิฎก) (กรมศิลปากร, 2544)

3. สถานการณ์พุทธศาสนาในรัชสมัยสมเด็จพระเชษฐาธิราช (สมเด็จพระเชษฐาธิราช) ถึงรัชสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ)

สถานการณ์พุทธศาสนาในรัชสมัยสมเด็จพระเชษฐาธิราช (สมเด็จพระเชษฐาธิราช) ถึงรัชสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ) ได้ปรากฏในเรื่องทศราชวงศ์ครั้งที่ 3 และเรื่องพระนครถึงความพินาศใหญ่ ซึ่งขอยกมาพอเป็นสังเขปดังนี้

พุทธศักราช 1071 ปีมะโรง พระราชบุตรของพระอินทราชา (พระเจ้าทรงธรรม) นามว่า “สมเด็จพระเชษฐาธิราช” (สมเด็จพระเชษฐาธิราช) เป็นผู้มียุญญาอายุ ประพฤติตน พุจริต ขนทั้งหลายประกอบด้วยเสนาบดีจึงจับสมเด็จพระเชษฐาธิราชสำเร็จโทษ แล้วสถาปนา พระราชบุตรต่างพระมารดา มีนามว่า “พระอาทิตย์วงศ์” (สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์) เป็น ยุวกษัตริย์ แต่ครองราชย์ได้ 1 เดือน 8 วัน ก็ถูกปลดจากราชบัลลังก์แล้วสำเร็จโทษ และ สถาปนาพระราชบุตรต่างพระมารดาอีกพระองค์มีนามว่า “ศรีสุธรรมราชา” (สมเด็จพระ ศรีสุธรรมราชา) เป็นกษัตริย์พระองค์ใหม่ ณ ปีมะเมีย พระองค์ครองราชย์ได้ 18 ปี เป็นผู้ศรัทธาในพุทธศาสนา และบริหารราชกิจโดยธรรม พระราชบุตรของพระศรีสุธรรม ราชนามว่า “สมเด็จพระทิพย์” (ไม่มีหลักฐานปรากฏ) ได้ขึ้นครองราชย์เป็นยุวกษัตริย์ได้ 1 ปี ก็ถูกปลงพระชนม์ เสนาบดีได้กษัตริย์พระองค์ใหม่คือ “สมเด็จพระเจ้าสุวรรณาปราสาท” (สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง) เหตุที่ชื่อนี้เพราะได้ปราสาทในจอมปลวก และได้ขึ้น ครองราชย์เพราะสังหารเชื้อพระวงศ์นามว่า “สุธรรม” หลังจากนั้นได้สร้างวัดชนธาราม และปฏิสังขรณ์มณฑลนครบรอยพระพุทบาท พระองค์ครองราชย์ได้ 15 ปี ได้บำเพ็ญ พระกุศลอันมีทาน เป็นต้น ต่อมาพระอนุชาของสมเด็จพระเจ้าสุวรรณาปราสาท (สันนิษฐาน ว่าเป็นสมเด็จพระศรีสุธรรมราชา) ได้ครองราชย์ 4 ปี พระราชบุตรของสมเด็จพระเจ้า สุวรรณาปราสาท นามว่า “สมเด็จพระนารายณ์” (สมเด็จพระนารายณ์มหาราช) ซึ่งดำรง ตำแหน่งเป็นพระอุปราช และมีพระภคินี (พระราชกัลยาณี หรือกรมหลวงโยธาเทพ) ทั้งสอง พระองค์ได้สร้างวัดขึ้น 3 แห่ง คือ วัดขัตติยาราม วัดโลกจุฬามณาราม และวัดบรมขัตติยาราม ด้วยกษัตริย์ผู้เป็นพระเจ้าอาได้ส่งวสากับพระภคินีของพระอุปราช สุดท้ายพระอุปราช ไม่พอใจจึงสังหารพระเจ้าอาแล้วขึ้นครองราชย์แทน พระองค์ยกทัพไปตีขิมนัยนคร (เชียงใหม่) และหริปัญชัย (ลำพูน) นอกจากพระองค์จะครองกรุงศรีอยุธยาแล้วยังประทับที่ กรุงลพบุรี (ลพบุรี) ด้วย พระองค์ปฏิสังขรณ์มณฑลนครบรอยพระพุทบาท พระองค์มีชัย เหนือข้าศึกศัตรู กรุงศรีอยุธยามีความรุ่งเรืองเพราะมีนานาประเทศเข้ามาเจริญสัมพันธ์ไมตรี

ต่อมา พระพิชชราชวงศ์ (ราชวงศ์บ้านพลูหลวง) มีกษัตริย์ขึ้นครองกรุงศรี อยุธยา นามว่า “มหาอุบาท” (สมเด็จพระเพทราชา) มีความหมายว่า “เกิดใหญ่” ครองราชย์ได้ 10 ปี บำเพ็ญพระกุศลโดยมีปฏิสังขรณ์มณฑลนครบรอยพระพุทบาท ทั้งการพระกุศลต่าง ๆ อันมีศีลและทาน เป็นต้น ปกครองพสกนิกรให้ร่มเย็น พระราชบุตร ของพระมหาอุบาท นามว่า “มหาโลน” (สมเด็จพระเจ้าสุริเยนทราธิบดี หรือพระเจ้าเสือ) ได้ครองราชย์ 7 ปี ได้ก่อบาปไว้มาก เช่น ปาณาติบาต การกุศลทำน้อย พระมหาโลน มีพระราชบุตร 2 พระองค์ พระราชบุตรพระองค์โตได้สืบราชสมบัติต่อมีนามว่า “มหาโจร” (สมเด็จพระที่นั่งท้ายสระ) เป็นผู้ทำบาปมากมีปาณาติบาต เป็นต้น ทำกุศลน้อย ครองราชย์ ได้ 26 ปี และบำรุงสุขให้พสกนิกร

พุทธศักราช 2275 พระราชบุตรพระองค์เล็กมีนามว่า “มหากาล” (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ) มีพระทัยเป็นกุศลประกอบด้วยศรัทธา ปราศจากปัจจามิตร มีคุณรุ่งเรือง บำเพ็ญกุศลอันมีศีลและทาน เป็นต้น พระองค์ได้ปฏิสังขรณ์มณฑปครอบรอบพระพุทธรูปด้วยแผ่นทอง งดงามคล้ายวิมาน ทั้งสร้างพระพุทธรูปพระพุทธรูปทั้งหลาย (ปิฎก) และกิตติคุณปรากฏในศรีลังกา เมื่อพระเจ้าลังกีสสร (พระเจ้าศรีวิชัยราชสิงหะ) ประราธนาพระธรรมและพระสงฆ์ ทราบว่ากรุงศรีอยุธยายังมีพุทธศาสนานั้นคง จึงส่งราชทูตมาขอพระไตรปิฎกและพระสงฆ์ไปสืบพุทธศาสนาที่ศรีลังกา พระมหากาลได้ส่งพระไตรปิฎกและพระสงฆ์ไปตามที่กษัตริย์ศรีลังกาขอ พระราชบุตรพระองค์โตมีนามว่า “ธิเบศวร” (เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศวร หรือเจ้าฟ้ากุ้ง) เป็นพระอนุปราช ทำมิถนาจารกับพระอนุมเหสี (เจ้าฟ้าสังวาล) และทำบาปอื่น มีโทษมาก ถูกปลงพระชนม์ พระองค์จึงยกพระราชบุตรนามว่า “พระอุทุมพรบุปผะ” (เจ้าฟ้าอุทุมพร หรือสมเด็จพระเจ้าอุทุมพร) เป็นพระอนุปราช พระมหากาลครองราชย์ได้ 27 ปีแล้วสวรรคต

พุทธศักราช 2301 ปีชาล พระเจ้าอุทุมพรบุปผะ (สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร) ขึ้นครองกรุงศรีอยุธยา พระเชษฐาธิราช หรือสมเด็จพระเอกทต (สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ หรือสมเด็จพระเจ้าเอกทต) ให้พระองค์ปลงพระราชบุตรทั้ง 3 (เจ้าสามกรม) พระองค์ครองราชย์ 2 เดือนเศษ ได้ยกราชสมบัติให้สมเด็จพระเอกทตแล้วออกผนวช เมื่อสมเด็จพระเอกทตครองราชย์ มีปรีชาน้อย มักหลงใหล ไม่สนราชกิจ พสกนิกรบางกลุ่มหลงผิดประพฤติเป็นคนชั่ว ทำให้พสกนิกรบางส่วนเดือดร้อน นอกจากนี้ก็มีโรคระบาดธรรมชาติวิปริต ผลไม้มีรสวิปริต น้ำเป็นสีแดงเลือดนก ฤดูกาลก็วิปริต ฤดูหนาวกลับมีอากาศร้อน ฤดูร้อนกลับมีอากาศหนาว อมนุษย์ ภูตผีปีศาจกำเริบ เทวดาไม่บันดาลฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล เกิดนิมิตไม่มงคล เช่น พระเจดีย์แตกแยก ภูเขาใหญ่ก็แตกแยก เสียงร้องให้ดังเหมือนเสียงสรรเสริญ ภูตผีปีศาจพากันหัวเราะ ผู้คนรำไห้เพราะความทุกข์ระทม

พุทธศักราช 2302 ปีเถาะ กษัตริย์พม่า “มังลังค” (พระเจ้าอลองพญา) ได้ยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา แต่กลับสิ้นพระชนม์ด้วยโรคอุทราพาธ (โรคเกี่ยวกับท้อง) เพราะฝ่ายกรุงศรีอยุธยายิงปืนใหญ่ใส่ทัพพม่า ทำให้พระเจ้ามังลังคต้องลุกป็นจึงต้องกลับไปรักษาพระอาการที่ค่าย และสิ้นพระชนม์ลงในที่สุด ด้วยการสิ้นพระชนม์ของกษัตริย์พม่า ทำให้พระราชบุตรที่ขึ้นครองราชย์ต่อยกทัพมาทำศึกกับกรุงศรีอยุธยา ทัพพม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาไว้ 2 ปี ทำให้เสบียงในเมืองขาดแคลน ส่งผลให้กรุงศรีอยุธยาพ่ายแพ้ต่อพม่า เชื้อพระวงศ์และพสกนิกรกลายเป็นเชลย สมเด็จพระเอกทตหนีจากพระนครไปซ่อนอยู่ในป่า ทำให้พระองค์ต้องอดอยากไม่มีเรี่ยวแรง เข้าศึกจึงสามารถจับกุมพระองค์ได้ หลังจากนั้นพระองค์ได้สิ้นพระชนม์ลงในที่สุด (กรมศิลปากร, 2544)

4. สถานการณ์พุทธศาสนาหลังเสียกรุงครั้งที่ 2

สถานการณ์พุทธศาสนาหลังเสียกรุงครั้งที่ 2 ได้ปรากฏในเรื่องพระนครถึงความพินาศใหญ่ ซึ่งขอยกมาพอเป็นสังเขปดังนี้ หลังจากสมเด็จพระเอกาทศวรรรศต พสกนิกรเต็มไปด้วยความทุกข์ หิวโหย มีการพลัดพรากไปคนละทิศคนละทาง ต้องสัญจรซัดเซไปในที่ต่าง ๆ แม้จะมีทรัพย์สินก็หาประโยชน์ไม่ได้ บางคนเป็นกำพร้า ไม่มีเสื้อผ้าแพรพรรณและอาหาร ต้องหาพืชผักพรรณไม้กินเป็นอาหารเพื่อประทังชีวิต บางกลุ่มรวมตัวเป็นโจรปล้นข้าว แต่หากหาอาหารไม่ได้ต้องอดตายจึงทำให้กลายเป็นคนไร้ความเมตตา เพราะความหิวโหยบีบบังคับให้ต้องเอาตัวรอด ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีใครใส่บาตรพระสงฆ์

เมื่อพระสงฆ์หาอาหารไม่ได้ เพราะขาดอุปาสกอุปาสิกากุศลอุปัชฌาย์ พระสงฆ์ที่มีศิษย์ (เด็กวัด) ใช้ให้ไปหาอาหาร หาได้บ้าง หาไม่ได้บ้าง ทำให้พระสงฆ์ต้องสึกเป็นฆราวาสเพื่อเอาตัวรอด พระสงฆ์บางรูปไม่ยอมสึก แต่ต้องมีร่างกายซูบผอมเพราะหาอาหารไม่ได้ บางวัดไม่มีพระสงฆ์จำวัดอยู่ พระพุทธรูปและคัมภีร์ไม่มีคนดูแล ผู้มีมีจิตปฏิภาณทำลายพระพุทธรูปและคัมภีร์ เกิดการขโมยผ้าห่อคัมภีร์ ทำให้คัมภีร์เสียหายถูกปลวกกัดกิน หรือคัมภีร์ตกดินที่เปียกก็ทำให้คัมภีร์เสียหายเช่นกัน พระสงฆ์ที่ยังดำรงอยู่ในพระธรรมวินัยได้รวบรวมคัมภีร์เท่าที่หาได้ ทำให้คัมภีร์บางเล่มยังคงสมบูรณ์ บางคัมภีร์อาจมีบางส่วนที่ขาดหาย

ฝ่ายอุปาสกและอุปาสิกาที่รอดจากภัยสงคราม พอมีทรัพย์สินติดตัวจึงใช้แลกเปลี่ยนอาหาร ทายกเหล่านี้ยังมีกำลังพอที่จะอุปถัมภ์พระสงฆ์ได้ เพราะต้องการสืบอายุพุทธศาสนา ทั้งยังสามารถปฏิบัติกุศลกรรมเหมือนครั้งกรุงศรีอยุธยายังไม่ล่มสลาย ฟังเทศนาจากพระสงฆ์ พระสงฆ์ได้แสดงธรรมเพื่อเป็นการตอบแทน หรือบางพุทธศาสนิกชนขอร้องให้พระสงฆ์แสดงธรรมให้ฟัง พระสงฆ์เลือกแสดงธรรมเท่าที่รู้ หรือแสดงธรรมตามคัมภีร์ที่รักษาเอาไว้ได้ พุทธศาสนิกชนที่พลัดพรากจากครอบครัว เมื่อหายเศร้าโศกจึงเริ่มรักษาพระพุทธรูปและคัมภีร์ แล้วอุทิศบุญนี้ให้ญาติผู้ล่วงลับ บางกลุ่มให้ลูกหลานบวชในพุทธศาสนา

พระสงฆ์ได้รับการอุปถัมภ์จากผู้ที่รอดจากภัยสงคราม ทำให้มีกำลังที่จะรักษาพระพุทธรูปและคัมภีร์ จึงพากันไปยังวัดบางแห่งก็พบว่าพระเจดีย์ พระวิหาร และกุฏิได้รับความเสียหาย ทำให้เกิดความสลดใจจนหลั่งน้ำตา พระสงฆ์พากันรวบรวมพระพุทธรูปเท่าที่รวบรวมได้ไว้ในที่อันควร ผู้คนที่รอดจากสงครามก็พากันซ่อมแซมและสร้างบ้านขึ้นในที่ดั้งเดิม พระสงฆ์จึงเริ่มออกบิณฑบาต และสร้างกุฏิขึ้นใหม่เป็นกระท่อมเพิงในวัดเดิม

หลังจากกรุงศรีอยุธยาล่มสลาย แคว้นที่เคยอยู่ภายใต้กรุงศรีอยุธยาได้แยกเป็นอิสระ ได้แก่ พระยาพิชัยโลก (พิชัยโลก) พระราชานครสิริธรรมราช (นครศรีธรรมราช)

พระราชทานพระราชสีมาราช (นครราชสีมา) และวรรณายาசி ในขณะนั้นมีพระสงฆ์ลามก ละเมิดพระวินัย คือ “ภิกษุรสวิวงศ์” (พระพากุลเถระ หรือเรียกว่าเจ้าพระฝาง เพราะเป็น พระสังฆราชาแห่งเมืองสวางคบุรี หรือฝาง จังหวัดอุตรดิตถ์ในปัจจุบัน) ได้รับกับพระยา พิษณุโลกไม่รู้ผลแพ้ชนะ พระราชวชิรปราการ (สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) ได้ปราบ พระยาและเจ้าเมืองทั้ง 3 รวมถึงภิกษุรสวิวงศ์ด้วย พระราชบุตรของกษัตริย์อยุธยาชื่อว่า “เทพวินิจ”(กรมหมื่นเทพพิพิธ) ได้พานักที่นครราชสีมา พระราชวชิรปราการได้นำมายัง กรุงธนบุรีแล้วสำเร็จโทษ (กรมศิลปากร, 2544)

วิเคราะห์สถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาที่ปรากฏในสังคิตยวงศ์

การศึกษาสถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาที่ปรากฏในสังคิตยวงศ์ได้แบ่ง สถานการณ์เป็น 4 ช่วง คือ

- 1) สถานการณ์พุทธศาสนา ก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยาจนถึงรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีราชบุตรของพระอินทร์ราชา (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2)
- 2) สถานการณ์พุทธศาสนาในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธทศนรินทร์ (พระบรมราชาหน่อพุทธางกูร) ถึงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (สมเด็จพระอินทราชา)
- 3) สถานการณ์พุทธศาสนาในรัชสมัยสมเด็จพระเชษฐาธิราช (สมเด็จพระเชษฐาธิราช) ถึงรัชสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ)
- 4) สถานการณ์พุทธศาสนาหลังเสียกรุงครั้งที่ 2

สถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาในแต่ละช่วงก็มีความแตกต่างกันออกไป ดังนี้

1. สถานการณ์พุทธศาสนา ก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยาจนถึงรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีราชบุตรของพระอินทร์ราชา (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2)

ช่วงก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยาในสังคิตยวงศ์ระบุว่า พุทธศาสนาในพม่าได้เสื่อม และย่ำแย่เพราะภัยสงคราม แต่เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่สุวรรณหอล (พระเจ้าอยู่หัว) เสวยราชสมบัติในกรุงอโยธยานิบุรีรมย์ (กรุงอโยธยา หรือกรุงศรีอยุธยา) พระองค์ได้ อุปถัมภ์พุทธศาสนา สร้างวัดและบำเพ็ญกุศลโดยมีทาน เป็นต้น ซึ่งกษัตริย์อยุธยาหลาย พระองค์ต่อมาได้ปฏิบัติเช่นนี้มาอย่างต่อเนื่องจนถึงรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีราชบุตร ของพระอินทร์ราชา (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2) (กรมศิลปากร, 2544)

สมเด็จพระวันรัตผู้รจนาสังคิตยวงศ์ได้กล่าวถึงสถานการณ์พุทธศาสนาในพม่า ที่ย่ำแย่และพระไตรปิฎกเสียหายจากภัยสงคราม ประสมกับความมีศรัทธาอ่อนของผู้คน ในช่วงเวลานั้นจึงทำให้พุทธศาสนาปราศจากการดูแลจากอุบาสกและอุบาสิกา ผิดกับ อาณาจักรแห่งใหม่อย่างกรุงศรีอยุธยาที่พุทธศาสนาได้รับการดูแลอุปถัมภ์จากกษัตริย์

2544) อีกด้วย ถือว่าเป็นการสืบทอดอายุพุทธศาสนาให้คงอยู่ สมบูรณ์ บุญฤทธิ์ (2557) ได้กล่าวถึง สาเหตุที่พระเจ้าศรีวิชัยราชสิงหะส่งราชทูตมานิมนต์พระสงฆ์จากกรุงศรีอยุธยาไปฟื้นฟูพุทธศาสนาในศรีลังกาว่า ในขณะเดียวกันที่ศรีลังกาค้นตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าศรีวิชัยราชสิงหะ พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ได้เข้าสู่ภาวะเสื่อมถอยจนถึงขั้นวิกฤติจากการคุกคามจากพวกพหิมิพและชนชาติตะวันตก จนถึงกับขาดแคลนพระภิกษุสงฆ์ พระเจ้าศรีวิชัยราชสิงหะจึงโปรดให้ส่งราชทูตพร้อมพระราชาสำนักมายังกรุงศรีอยุธยาเพื่อนิมนต์พระภิกษุสงฆ์จากสยามไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในศรีลังกา พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศจึงโปรดให้พระอุปบาลีเถระและคณะสงฆ์เดินทางไปยังศรีลังกา เพื่อช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนา โดยการเป็นพระอุปฌาย์บวชสามเณรศรีลังกาเป็นพระภิกษุ ทำให้เกิดพระภิกษุสยามวงศ์ขึ้นในศรีลังกา

ถึงแม้ว่าสถานการณ์พุทธศาสนาในช่วงนี้จะรุ่งเรือง แต่มีกษัตริย์อยุธยาที่กระทำอกุศลกรรม ได้แก่ พระเจ้ามหาโลน (พระเจ้าเสือ) พระเจ้ามหาโจร (สมเด็จพระเจ้าท้ายสระ) และสมเด็จพระเอกทัศ (สมเด็จพระเอกทัศ) (กรมศิลปากร, 2544) ซึ่งเป็นกษัตริย์อยุธยาองค์สุดท้าย เหมือนเป็นการบ่งบอกว่า ด้วยอกุศลกรรมของบรรดากษัตริย์สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายนี้ อาจเป็นปัจจัยที่ทำให้กรุงศรีอยุธยาล่มสลาย

4. สถานการณ์พุทธศาสนาหลังเสียกรุงครั้งที่ 2

สถานการณ์พุทธศาสนาในช่วงนี้ สมเด็จพระวันรัต (กรมศิลปากร, 2544) ได้บอกเล่าถึงความตกระกำลำบากของพระสงฆ์ที่ต้องอดอยาก ไม่สามารถหาอาหารมาประทังชีวิตได้ ด้วยปัญหานี้ทำให้มีพระสงฆ์บางรูปต้องสึกเป็นฆราวาส ส่วนพระสงฆ์ที่ยังดำรงอยู่ในสมณเพศ ต้องอดทนจนกระทั่งสถานการณ์ค่อย ๆ ดีขึ้น คนอยุธยาที่รอดจากภัยสงครามยังอุปถัมภ์พระสงฆ์ เพื่ออุทิศบุญให้กับญาติผู้ล่วงลับ ทั้งยังให้ทายาทบวชเพื่อสืบอายุพุทธศาสนา พระสงฆ์ในช่วงเวลานั้นพากันรวบรวมพระพุทธรูปและคัมภีร์เท่าที่หาได้ ทั้งยังมีการแสดงธรรมโปรดอุบาสกและอุบาสิกาที่หลงเหลือเพื่อเป็นการตอบแทน

ดังจะเห็นได้ว่า สถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาได้มาถึงจุดตกต่ำ เพราะภัยสงครามส่งผลให้พระสงฆ์ได้รับความเดือดร้อนจนต้องสึกจากเพศบรรพชิตเพื่อเอาตัวรอด พุทธสถานได้รับการทำลาย ฆราวาสที่รอดจากภัยสงครามเป็นผู้เข้ามาสืบบทบาทในการอุปถัมภ์พุทธศาสนาโดยการดูแลและใส่บาตรพระสงฆ์ที่หลงเหลือ ทั้งยังให้บุตรหลานบวชเพื่อสืบอายุพุทธศาสนาอีกด้วย พระสงฆ์ที่ยังครองสมณเพศก็ไม่ทอดทิ้งหน้าที่ของตน ได้แก่ การบำรุงพุทธสถาน โดยการหวนกลับไปทำนุบำรุงวัดเท่าที่ทำได้ แล้วรวบรวมพระพุทธรูปกับคัมภีร์ที่ยังมีสภาพดี คงด้วยเหตุนี้ทำให้พระพุทธรูปและคัมภีร์บางอย่างยังคงหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน และแสดงธรรมโปรดอุบาสกและอุบาสิกา

ที่หลงเหลือ ถึงแม้ว่าในสังคดียวงศ์จะระบุว่าพระสงฆ์แสดงธรรมเพื่อเป็นการตอบแทน แต่ทว่าคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นเป็นเครื่องดับทุกข์ได้ ดังที่ พระมหายุทธนา นรเชษฐ (2558) เสนอว่า ยิ่งถ้าสมัยใดเกิดภัยพิบัติในพระราชอาณาจักร พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการเข้าไปช่วยเหลือ เพื่อบรรเทาความทุกข์ ความเดือดร้อนของประเทศชาติ และประชาชน อัจฉรา กาญจนมัย (2523) ได้กล่าวถึงเหตุการณ์เสียกรุงครั้งที่ 2 อิงตามสังคดียวงศ์ไว้ว่า กรุงศรีอยุธยาเป็นแหล่งที่ประสบความเสียหายมากที่สุด ขณะที่พม่าล้อมกรุง ประชาชนต่างหมดเสบียงเลี้ยงตัว ยิ่งเมื่อพม่าเข้าเมืองได้ ได้เผาพระนคร ทั้งปราสาท วัดวาอาราม ตลอดจนพระไตรปิฎก แสดงให้เห็นว่า พุทธสถานและพระไตรปิฎกได้รับความเสียหายจากสงคราม ด้วยเหตุนี้คงทำให้สมเด็จพระวันรัตกล่าวถึงการสังคายนาพระไตรปิฎกว่าเป็นสิ่งสำคัญ

หลังการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ช่วงทิพย์ สิงห์มอ และโสภณ คงแสง (2558) ได้กล่าวถึงการสังคายนาพระไตรปิฎกในขณะนั้นว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 พ้นพุทธศาสนาโดยโปรดให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้น ซึ่งสมเด็จพระวันรัตในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นพระพิมลธรรมได้มีส่วนร่วมในการสังคายนาด้วย โดยได้รับมอบหมายให้เป็นแม่กองชำระพระอภิธรรม

บทสรุป

การศึกษาสถานการณ์พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาที่ปรากฏในสังคดียวงศ์พบว่า มีการกล่าวถึงสถานการณ์พุทธศาสนาที่ได้รับการอุปถัมภ์จากกษัตริย์อยุธยา ทั้งการปฏิบัติบำเพ็ญกุศลตามหลักพุทธศาสนา เช่น ทาน และ ศีล เป็นต้น การสร้างและปฏิสังขรณ์พุทธสถานของกษัตริย์อยุธยาซึ่งมีการกล่าวถึงไม่กี่พระองค์ กษัตริย์ที่สร้างพุทธสถานมักเป็นกษัตริย์ที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ หรือรัชสมัยของพระองค์เป็นยุครุ่งเรืองของกรุงศรีอยุธยา เช่น สมเด็จพระนริศรราช (สมเด็จพระนเรศวรมหาราช) สมเด็จพระเจ้าสุวรรณาปราสาท (สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง) สมเด็จพระนารายณ์ (สมเด็จพระนารายณ์มหาราช) พระมหาอุปราชา (สมเด็จพระเพทราชา) และพระมหากาล (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ) โอรส รัตนภักดี (2549) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในกรุงศรีอยุธยาว่า อาจเนื่องมาจากปัจจัยหลัก 2 ประการ ได้แก่ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและองค์เอกอัครศาสนูปถัมภ์ผู้ประเสริฐประการหนึ่ง รวมทั้งประชาชนมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่งยวดอีกประการหนึ่ง จึงทำให้มีการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ กระทั่งพระพุทธศาสนาได้จำเริญและประดิษฐานมั่นคงสืบมา ด้วยสังคดียวงศ์ระบุถึงการสร้างและปฏิสังขรณ์พุทธสถานรวมถึงการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ของกษัตริย์อยุธยา

และการอุปถัมภ์พุทธศาสนาของพสกนิกรหลังเสียกรุง วรรณคดี พุทธศาสนาเรื่องนี้จึงเป็นสิ่งยืนยันความเห็นของโอฬาร รัตนภักดีได้เป็นอย่างดี

สิ่งที่น่าสนใจที่สังคิตยวงศ์ได้นำเสนอคือการกล่าวถึงการสร้างกุศลและอกุศลของกษัตริย์ ซึ่งกษัตริย์ช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนปลายมักสร้างอกุศลกรรม ทำให้สอดคล้องว่าอาจเป็นอีกสาเหตุที่ทำให้กรุงศรีอยุธยาล่มสลาย หลังจากสมเด็จพระเอกาทศวรรคต บทบาทของผู้อุปถัมภ์พุทธศาสนากลายเป็นประชาชนที่รอดตายจากภัยสงคราม เช่น การใส่บาตรพระสงฆ์ การให้ลูกหลานบวชเพื่อสืบอายุพุทธศาสนา มีข้อสังเกตว่า เหตุการณ์การตระกำลำบากของพระสงฆ์หลังเสียกรุงครั้งที่ 2 ที่ปรากฏในสังคิตยวงศ์ ผู้ประพันธ์ได้บรรยายให้เห็นภาพและทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกร่วม จนสามารถสัมผัสได้ถึงความอาลัยต่อความเสียหายของพระพุทธรูปและคัมภีร์ แสดงให้เห็นว่าสมเด็จพระวันรัตอาจได้อยู่ร่วมเหตุการณ์ หรือได้รับฟังเหตุการณ์อันเลวร้ายนี้มาก็เป็นได้

ประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยาที่ปรากฏในสังคิตยวงศ์แสดงให้เห็นว่า กษัตริย์มีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์พุทธศาสนา จนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาล่มสลาย สังคิตยวงศ์ได้กล่าวถึงบทบาทของประชาชนในการอุปถัมภ์พุทธศาสนา หากย้อนกลับไปที่สถานการณ์พุทธศาสนาที่ปรากฏในช่วงก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยาจะพบว่า อาณาจักรพุกามของพม่าเกิดสงครามทำให้พุทธศาสนาย่ำแย่ หลังกรุงศรีอยุธยาล่มสลายด้วยภัยสงคราม พุทธศาสนาในกรุงศรีอยุธยาก็ย่ำแย่เช่นกัน แสดงว่าสงครามมีผลกระทบต่อพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับความเห็นของ ธนู ศรีทอง, บรรจง โสดาดี และ บุรกรณ บริบูรณ์ (2559) ว่าพระพุทธศาสนาในสมัยอยุธยาไม่ทั้งความเจริญรุ่งเรืองและการเสื่อมถอย ซึ่งมีปัจจัยมาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เช่น การอยู่ในช่วงของภาวะสงครามกับพม่า จนเกิดภาวะวิกฤตทางศาสนาหลายครั้ง

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2544). *สังคิตยวงศ์ ใน วรรณกรรมรัตนโกสินทร์ เล่ม 3* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์ดอกเปื้อน.
- ช่วงทิพย์ สิงห์มอ และโสภณ คงแสง ใน คณะจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2558). *พระไตรปิฎกศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 6). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. <http://pbs.mcu.ac.th/wp-content/uploads/2016/03/พระไตรปิฎกศึกษา.pdf>
- ธนู ศรีทอง บรรจง โสดาดี และ บุรกรณ บริบูรณ์. (2559). *ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม: ประวัติศาสตร์เส้นทางการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรมในสมัย*

- อยุธยา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตสุรินทร์.
<http://mcuir.mcu.ac.th:8080/jspui/handle/123456789/> 810
- พระมหาบุญเทียม ญาณินโท และ สุพิมล ศรศักดิ์. (2555). *วรรณกรรมพระพุทธศาสนา สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ใน งานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาประเสริฐ รุณรา. (2547). *สังคีตยวงค์: ลักษณะภาษาและการประพันธ์*. [วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/CU.the.2004.155
- พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ (2558). *พระสงฆ์กับสังคมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2558*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. <https://acd.mcu.ac.th/?p=1332>
- พัฒน์ เพ็งผลา. (2549). *ประวัติวรรณคดีบาลี* (พิมพ์ครั้งที่ 6). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมบูรณ์ บุญฤทธิ์. (2557). *ลัทธิวาทศาสตร์ในสยามและสยามวงศ์ในศรีลังกา*. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 1(2). 35-53. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JMA/article/view/141202>
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง. (2529). *วิวัฒนาการงานเขียนภาษาบาลีในประเทศไทย: จารึกตำนาน พงศาวดาร สาส์น ประกาศ. มุณิธิมามกุฏราชวิทยาลัย*.
- อัจฉรา กาญจนมัย. (2523). *การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325-2395)*. [วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- โอฬาร รัตนภักดี (2549). “อยุธยา” ในวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 27(3). 57-94. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jasu/article/view/250203>

แนะนำสำหรับผู้เขียน

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความทางวิชาการ และบทความทวิการณหนังสือทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์โดยตีพิมพ์ทั้งแบบรูปเล่มและวารสารอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อค้นพบ ข้อคิดเห็นทางวิชาการและวิจัย แก่นักวิชาการ อาจารย์ นักศึกษา นักวิจัย ตลอดจนบุคคลทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ที่มีความสนใจทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

กำหนดออก (Publication Frequency)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีกำหนดออกปีละ 2 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม

กระบวนการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review Process)

บทความทุกบทความต้องผ่านการพิจารณาโดยกองบรรณาธิการของวารสาร และได้รับการตรวจอ่านจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน/บทความ (Double blind) ทั้งนี้ ผู้เขียนต้องปรับปรุง แก้ไขบทความตามให้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะก่อนตีพิมพ์ หากบทความไม่ผ่านการพิจารณา กองบรรณาธิการจะแจ้งผลให้ทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนให้แก่ผู้เขียน

หมายเหตุ

* กองบรรณาธิการทรงไว้ซึ่งสิทธิในการพิจารณาและตัดสินใจตีพิมพ์ในวารสาร

** ทศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความต่าง ๆ ของวารสารเป็นของผู้เขียน มิใช่ความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ และมิใช่ความรับผิดชอบของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ข้อกำหนดในการส่งต้นฉบับบทความเพื่อตีพิมพ์ (Author Guidelines)

บทความที่รับตีพิมพ์ต้องเป็นบทความวิจัย บทความทางวิชาการ หรือบทความทวิการณหนังสือทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องเป็นบทความที่ไม่เคยเผยแพร่ หรือตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์

การเตรียมต้นฉบับ

ตั้งค่านำกระดาษ B5

บทความต้องมีจำนวนไม่เกิน 24 หน้า (รวมตาราง ภาพ และบรรณานุกรม)

โดยเว้นระยะจากขอบทุกด้าน ๆ ละ 1 นิ้ว กระจายตัวอักษรเต็มคอลัมน์ ใช้การกระจายแบบไทย

ชื่อเรื่องภาษาไทย

(TH SarabunPSK ขนาด 16 point ตัวหนาตรง จัดกึ่งกลาง)

ชื่อผู้แต่ง นามสกุล¹ ชื่อผู้แต่งร่วม นามสกุล^{2*}

และ ชื่อผู้แต่งร่วม นามสกุล³

(TH SarabunPSK ขนาด 16 point ตัวหนาตรง ไม่ต้องระบุค่านำหน้าชื่อ จัดกึ่งกลาง)

^{1,2,3}อาจารย์/นักศึกษา ภาควิชา..... คณะ.....มหาวิทยาลัย.....

(ตำแหน่ง และหน่วยงานที่สังกัด TH SarabunPSK ขนาด 14 point ตัวตรง จัดกึ่งกลาง)

บทคัดย่อ

(หัวข้อ TH SarabunPSK ขนาด 16 point ตัวหนาตรง จัดกึ่งกลาง)

บทคัดย่อภาษาไทยของบทความต้องมีเพียงย่อหน้าเดียว ความยาวไม่เกิน 250 คำ พิมพ์ด้วย TH SarabunPSK ขนาด 14 ตัวตรง ไม่หนา กำหนด Line spacing 1.0 กรณีบทความเป็นบทความภาษาไทย ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและอังกฤษ และกรณีบทความเป็นบทความภาษาอังกฤษ ให้มีเฉพาะบทคัดย่อภาษาอังกฤษเท่านั้น

(เนื้อความบทคัดย่อใช้ TH SarabunPSK ขนาด 14 point ตัวตรงปกติ)

คำสำคัญ : 3-5 คำ คั่นด้วยจุลภาค (,) เช่น รูปแบบบทความ, ขนาดตัวอักษร, รูปแบบตัวอักษร, ข้อมูลสำหรับผู้แต่ง, ชนิดบทความที่รับพิจารณาลงพิมพ์

(คำสำคัญ TH SarabunPSK ขนาด 14 point ตัวตรงปกติ, จัดชิดซ้าย)

* Corresponding author (TH SarabunPSK, 14 pt, ตัวตรงปกติ)

Article title

**(TH SarabunPSK, 16 point, Bold, Capitalized each word,
Center Alignment)**

**Author name¹ Author name^{2*}
and Author name³**

(TH SarabunPSK, 16 point, Bold, Center Alignment)

^{1,2,3}Lecturers in....., Faculty of....., University.....
(Affiliation TH SarabunPSK, 14 point, Normal, Center Alignment)

Abstract

(TH SarabunPSK, 16 point, Bold, Center Alignment)

The abstract of the article must be only one paragraph, not exceeding 250 words in length, typed in TH SarabunPSK font, size 14, regular, with line spacing set to 1.0. For Thai language articles, both Thai and English abstracts are required. For English language articles, only an English abstract is required.

Keywords: 3-5 words separated by commas (,)

* Corresponding author (TH SarabunPSK, 14 pt, Normal, Left Alignment)

1. เนื้อเรื่อง

ต้นฉบับภาษาไทยใช้อักษร TH SarabunPSK 16 พอยท์ ต้นฉบับภาษาอังกฤษใช้ Time New Roman ขนาด 12 พอยท์

2. หัวข้อหลัก

หัวข้อหลักไม่ต้องระบุเลขหัวข้อ เช่น **บทนำ** ต้องพิมพ์ด้วยอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ แบบตัวหนา จัดให้อยู่ชิดขอบซ้ายของบรรทัด และทำตามรูปแบบมาตรฐานของวารสาร ดังนี้

- **บทความวิชาการ (ไทย - อังกฤษ)** ประกอบด้วยหัวข้อ ดังนี้

บทนำ

เนื้อเรื่อง (แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ)

บทสรุป

เอกสารอ้างอิง (APA 7th edition format)

- **บทความวิจัย (ไทย - อังกฤษ)** ประกอบด้วยหัวข้อ ดังนี้

บทนำ

วัตถุประสงค์

การทบทวนวรรณกรรม

กรอบแนวคิด

วิธีการวิจัย

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (ถ้ามี)

ผลการวิจัย

สรุปและอภิปรายผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง (APA 7th edition format)

โดยรูปแบบและขนาดอักษรในการพิมพ์บทความภาษาไทย ในส่วนของเนื้อหาหลักใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ ย่อหน้าทุกย่อหน้าเว้นระยะหนึ่งแท็บจากขอบซ้ายของคอลัมน์

3. รูปภาพและตาราง

จัดรูปภาพไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ และระบุลำดับภาพ พร้อมคำบรรยายใต้ภาพ ภาพต้องมีความคมชัด พิมพ์คำว่า **ภาพที่** ด้วยตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ แบบตัวหนา (จัดกึ่งกลาง) ส่วนคำอธิบายภาพเป็นตัวปกติ หากเป็นภาพเป็นลิขสิทธิ์ของผู้อื่นให้ทำการอ้างอิงระบบนาม-ปี รูปแบบ APA 7th edition format โดยขึ้นบรรทัดใหม่ ถัดจากชื่อรูปภาพ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างการจัดวางรูปภาพ

ภาพที่ 1 คำบรรยายภาพต้องอยู่ใต้ภาพ

ที่มา: (ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์, น. เลขหน้า)

หมายเหตุ ไม่ต้องระบุเลขหน้า กรณีที่เป็นแหล่งข้อมูลออนไลน์ เช่น ที่มา: (ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์)

ตารางจัดชิดซ้าย และระบุลำดับตาราง พร้อมคำบรรยายเหนือตาราง พิมพ์คำว่า **ตารางที่** ด้วยตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ แบบตัวหนา (จัดชิดซ้าย) ส่วนคำบรรยายตารางเป็นตัวปกติ หากตารางเป็นลิขสิทธิ์ของผู้อื่นให้ทำการอ้างอิงระบบนาม-ปี รูปแบบ APA 7th edition format บรรทัดด้านล่างตาราง ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 1 คำบรรยายตารางอยู่เหนือตาราง

ชั้นปี	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
1	15	30	45
2	21	28	49
3	18	20	38

ที่มา: (ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์, น. เลขหน้า)

หมายเหตุ ไม่ต้องระบุเลขหน้า กรณีที่เป็นแหล่งข้อมูลออนไลน์ เช่น ที่มา: (ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์)

4. เชิงอรรถ

ผู้แต่ร่วม ให้ใส่ *Corresponding author เชิงอรรถไว้ที่ส่วนท้ายของหน้าแรก ด้วยคำสั่ง “แทรกเชิงอรรถ” (Insert footnote) ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยท์ ในการพิมพ์เชิงอรรถ

5. รูปแบบการอ้างอิง

ทุกบทความไม่ว่าจะเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษใช้การอ้างอิงตามรูปแบบ APA 7th edition format ทั้งการอ้างอิงในเนื้อหา และรายการบรรณานุกรมท้ายบทความ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ ตัวปกติ จัดชิดซ้าย

การอ้างอิงในเนื้อหา ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม-ปี โดยระบุชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์ไว้ ด้านหน้าหรือหลังของข้อความที่อ้างอิง คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) หากเป็นการอ้างอิงแบบคัดลอกความต้องระบุเลขหน้าด้วย

รายการเอกสารอ้างอิง ให้รวบรวมรายการอ้างอิงทั้งหมดไว้ท้ายบทความ โดยเรียงลำดับตามตัวอักษรของชื่อผู้แต่ง โดยเรียงชื่อผู้แต่งชาวไทยไว้ก่อนชาวต่างชาติ ตัวอย่างเช่น หัวข้อ “เอกสารอ้างอิง” ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ ตัวหนา จัดชิดซ้าย

ตัวอย่าง การอ้างอิงตามรูปแบบ APA 7th edition

หนังสือ

อ้างอิงในเนื้อหา	(ชื่อ-นามสกุล, ปีที่พิมพ์)
ตัวอย่าง	(ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2567).
อ้างอิงท้ายบทความ	ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ/ (พิมพ์ครั้งที่)./ สำนักพิมพ์.
ตัวอย่าง	ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2567). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (พิมพ์ครั้งที่ 16). วิญญูชน.

Book

In-text citation	(Last Name,/Year)
Example	(Mattila & Silander, 2015)
Reference	Last Name,/First Initial./Middle Initial./ (Year)./ Title/ (Edition)./ Publisher.

Example	Mattila P., & Silander, P. (2015). <i>How to create the school of the future: Revolutionary thinking and design from Finland</i> . Multprint.
---------	---

วารสาร

อ้างอิงในเนื้อหา	(ชื่อ-นามสกุล,/ปีที่พิมพ์)
ตัวอย่าง	(เบญจพร ทองมาก และวรวิทย์ มิตรทอง, 2564)
อ้างอิงท้ายบทความ	ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่),/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย./URL (หากเป็นเลข DOI ให้ใช้ https://doi.org/xxxx)
ตัวอย่าง	เบญจพร ทองมาก และวรวิทย์ มิตรทอง. (2564). การรับรู้สิทธิประโยชน์ของบัตรประกันสุขภาพและบัตรประกันสังคมในกลุ่มแรงงานต่างด้าวและบุคลากร ณ โรงพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร. <i>วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา</i> , 16(1), 53-64. https://he02.tci-thaijo.org/index.php/phjbuu/article/view/248060/171247

Journal

In-text citation	(Last Name,/Year)
Example	(Lixinski, 2023)
Reference	Last Name,/First Initial./Middle Initial./ (Year)./Article title./ <i>Journal title</i> ,/Volume(Issue),/Pages./URL/DOI
Example	Lixinski, L. (2023). Cultural heritage and interculturality: A call to action. <i>International Journal of Heritage Studies</i> , 29(12), 1361-1373. https://doi.org/10.1080/13527258.2023.2252790

รายงานการประชุม

อ้างอิงในเนื้อหา	(ชื่อ-นามสกุล,/ปีที่พิมพ์)
------------------	----------------------------

ตัวอย่าง	<u>ประชุมเชิงวิชาการที่มี Proceeding รูปแบบ Book chapter</u> (จุฬารัตน มลาวิลาศ, นกสินธุ งามการ, รุจิรา ชุมแก้ว, สายกัญญา แสนโคตร, และ ภัทรวรรณ สิริวัฒน์, 2564) <u>ประชุมเชิงวิชาการที่มี Proceeding ในรูปแบบวารสาร</u> (เจตชรินทร์ จิรสันติธรรม, 2568)
อ้างอิงท้ายบทความ	<u>ประชุมเชิงวิชาการที่มี Proceeding รูปแบบ Book chapter</u> ชื่อ นามสกุล./(ปี)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ/(บ.ก.)/ชื่อการประชุม./(น./เลขหน้า)./สถานที่ หรือ ชื่อฐานข้อมูล หรือ repository./URL <u>ประชุมเชิงวิชาการที่มี Proceeding ในรูปแบบวารสาร</u> ชื่อ นามสกุล./(ปี)./ชื่อเรื่อง./ชื่อวารสาร./เลขของปีที่(เลขของฉบับที่)./เลขหน้า./URL
ตัวอย่าง	<u>ประชุมเชิงวิชาการที่มี Proceeding รูปแบบ Book chapter</u> จุฬารัตน มลาวิลาศ, นกสินธุ งามการ, รุจิรา ชุมแก้ว, สายกัญญา แสน โคตร, และ ภัทรวรรณ สิริวัฒน์. (2564). ระบบออนไลน์งานแสดงหนังสือ ศูนย์ บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง: ความปกติในรูปแบบใหม่ (MFU Online Book Fair System : New Normal). <i>ในการประชุมวิชาการระดับชาติ PULINET ครั้งที่ 11 New Normal for Libraries: Opportunities & Challenges</i> (น.82-92). https://pulinet2021.pulinet.org/submission/Proceedings_Complete.pdf <u>ประชุมเชิงวิชาการที่มี Proceeding ในรูปแบบวารสาร</u> เจตชรินทร์ จิรสันติธรรม. (2568). นวัตกรรมสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมสู่ระดับนานาชาติ: ดนตรีและคีตศิลป์สร้างสรรค์บูรณาการบูรณาการท้องถิ่นล้านนาสู่ UCLA สหรัฐอเมริกา. <i>รายงานการประชุม Graduate School Conference</i>, 8(1), 926-942. http://www.journalgrad.ssru.ac.th/index.php/miniconference/article/view/5363

วิทยานิพนธ์

อ้างอิงในเนื้อหา	(ชื่อ-นามสกุล,/ปีที่พิมพ์)
ตัวอย่าง	(นุชรี อุปสรณ์, 2555)
อ้างอิงท้าย บทความ	ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ [วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ หรือ ดุษฎีบัณฑิต,/ชื่อสถาบัน]./ ชื่อฐานข้อมูล หรือ repository.
ตัวอย่าง	นุชรี อุปสรณ์. (2555). <i>การสร้างแบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสีคิ้ว หนองหญ้า ขาว จังหวัดนครราชสีมา</i> [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย ราชภัฏนครสวรรค์]. คลังปัญญา มสธ. https://ir.stou.ac.th/ bitstream/123456789/4268/1/fulltext_137353.pdf

Theses/Dissertation

In-text citation	(Last Name,/Year)
Example	(Miranda, 2019)
Reference	Last Name,/First Initial./Middle Initial./ (Year)./Title./[Level of Thesis,/University]./Repository./URL/DOI
Example	Miranda, C. (2019). <i>Exploring the lived experiences of foster youth who obtained graduate level degrees: Self- efficacy, resilience, and the impact on identity development</i> (Publication No. 27542827) [Doctoral dissertation, Pepperdine University]. PQDT Open. https://pqdtopen.proquest.com/doc/2309521814. html?FMT=AI

Proceeding

In-text citation	(Last Name,/Year)
Example	<u>Conference proceedings published as a book chapter</u> (จุฬารัตน มาลาวิลาศ, นภสินธุ์ งามการ, รุจิรดา ชุมแก้ว, สายกัญญา แสนโคตร, และ ภัทรวรรณ สิริวิวัฒน์, 2564) <u>Conference proceedings published in a journal</u> (เจตชรินทร์ จิรสันติธรรม, 2568)
Reference	<u>Conference proceedings published as a book chapter</u> Contributor,/A./&/Contributor,/B./ (Year)./Title./In/Editor/ (Ed. หรือ Eds.),/Conference Name./ (pp./xxxxx)./ Location. <u>Conference proceedings published in a journal</u> Contributor,/A. & Contributor,/B./ (Year)./Title:/Sub-title. /Journal, /เลขของปีที่(เลขของฉบับที่),/Pages./URL
Example	<u>Conference proceedings published as a book chapter</u> Bedenel, A. L., Jourdan, L., & Biernacki, C. (2019). Probability estimation by an adapted genetic algorithm in web insurance. In R. Battiti, M. Brunato, I. Kotsireas, & P. Pardalos (Eds.), Lecture notes in computer science: Vol. 11353. Learning and intelligent optimization (pp. 225–240). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-05348-2_21 <u>Conference proceedings published in a journal</u> Duckworth, A. L., Quirk, A., Gallop, R., Hoyle, R. H., Kelly, D. R., & Matthews, M. D. (2019). Cognitive and noncognitive predictors of success. <i>Proceedings of the National Academy of Sciences, USA</i>, 116(47), 23499–23504. https://doi.org/10.1073/pnas.1910510116

หนังสือพิมพ์

อ้างอิงในเนื้อหา	(ชื่อ-นามสกุล, ปีที่เผยแพร่) *กรณีไม่มีผู้แต่ง ใช้ชื่อบทความในเครื่องหมายอัฒภาค “ ”
ตัวอย่าง	(“AI พลิกเกมด้านโกง’ ไทยเดินหน้าออกแบบระบบโปร่งใส สกัดคอร์รัปชันตั้งแต่ต้นทาง,” 2568)
อ้างอิงท้ายบทความ	ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน./ (ปีพิมพ์, เดือน วัน)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า. หรือ/URL
ตัวอย่าง	‘AI พลิกเกมด้านโกง’ ไทยเดินหน้าออกแบบระบบโปร่งใส สกัดคอร์รัปชันตั้งแต่ต้นทาง. (2568, กรกฎาคม 17). มติชนออนไลน์. https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_5280365

Newspaper

In-text citation	(Last Name,/Year)
Example	(Jiménez, 2023)
Reference	Last Name,/First Initial./Middle Initial./ (Year,/Month Date)./Article title./Newspaper title./URL/DOI
Example	Jiménez, A. (2025, July 17). Behind the Silicon Valley hype over super-babies. <i>The Washington Post</i> . https://www.washingtonpost.com/politics/2025/07/17/tech-brief-superbabies/

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

อ้างอิงในเนื้อหา	(ชื่อ-นามสกุล,/ปีที่จัดทำ)
ตัวอย่าง	(ธัญพร บัวทอง, 2560)
อ้างอิงท้ายบทความ	ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน./ (ปีที่จัดทำ)./ชื่อบทความ./ชื่อเว็บไซต์/URL
ตัวอย่าง	ธัญพร บัวทอง. (2560). นักประวัติศาสตร์ไขปริศนานายกฯ “ชาติไทยมีมาเกือบ 1,000 ปี”. BBC NEWS ไทย. https://www.bbc.com/thai/thailand-40957963

Electronic source

In-text citation	(Last Name,/Year)
Example	(UNESCO, 2025)
Reference	Last Name,/First Initial./Middle Initial./ (Year)./Title./ Website name./URL
Example	UNESCO. (2025). <i>National library of Chile receives equipment from UNESCO to preserve historic photographic archives</i> . UNESCO. https://www.unesco.org/en/articles/national-library-chile-receives-equipment-unesco-preserve-historic-photographic-archives?hub=66920

การสัมภาษณ์

อ้างอิงในเนื้อหา เท่านั้น	(ชื่อ-นามสกุล,/สัมภาษณ์,/เดือน/วัน,/ปีที่สัมภาษณ์)
ตัวอย่าง	(กิตติพงษ์ วงศ์ทิพย์, สัมภาษณ์, กรกฎาคม 17, 2565)

Personal communication

In-text citation only	(First Initial,/Last Name,/personal communication,/Month/ Date,/Year of interview)
Example	(T. Nguyen, personal communication, February 24, 2020)

เอกสารมาตรฐาน/สิทธิบัตร

อ้างอิงในเนื้อหา	(ชื่อ-นามสกุล,/สัมภาษณ์,/เดือน/วัน,/ปีที่สัมภาษณ์)
ตัวอย่าง	(ชยานนท์ สวัสดิ์ดินถนาท, ไพฑูรย์ เหล่าดี และ ณัฐภัทร ลีรพันธ์, 2567)
อ้างอิงท้าย บทความ	ชื่อผู้จดสิทธิบัตร./ (ปีที่ได้รับจดสิทธิบัตร)./ชื่อสิทธิบัตร./ (เลขที่เอกสาร มาตรฐาน หรือสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตร)./หน่วยงานที่ออก เอกสาร./URL (ถ้ามี)
ตัวอย่าง	ชยานนท์ สวัสดิ์ดินถนาท, ไพฑูรย์ เหล่าดี และ ณัฐภัทร ลีรพันธ์. (2554). <i>เตาชีวมวลผลิตแก๊สสังเคราะห์โดยใช้วัสดุพูน</i> . (อนุ สิทธิบัตร ประเทศไทย เลขที่ 23554). กรมทรัพย์สินทางปัญญา.

Standard/Patent

In-text citation only	(Last Name,/First Initial./Middle Initial./Year)
Example	(Standards Australia & Standards New Zealand, 2016)
Reference	Last Name,/First Initial./Middle Initial./Year./Standard/ Patent title/(Standard/Patent number)./Name of Standard or Patent office./URL
Example	Standards Australia & Standards New Zealand. (2016). <i>Quality management systems - Requirements</i> (AS/ NZS ISO 9001:2016). SAI Global. https://www.saiglobal.com/

หมายเหตุ

เครื่องหมาย / หมายถึง การเว้นระยะ 1 ตัวอักษร

การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา**การลงชื่อผู้แต่งชาวไทย**

1. การลงชื่อผู้แต่งชาวไทย ให้ระบุทั้งชื่อและนามสกุล เช่น (สุชาติ พุทธิมา, 2568)
2. กรณีผู้แต่งชาวไทย 2 คน ให้ใช้คำว่า และ เชื่อมระหว่างชื่อ-สกุล เช่น (สุชาติ พุทธิมา และนิโลบล วิมลสิทธิชัย, 2568)
3. กรณีผู้แต่งชาวไทย 3 คน ให้ใช้เครื่องหมาย , คั่น ระหว่างชื่อ-สกุลของผู้แต่งทุกคน จากนั้นใช้คำว่า และ เชื่อมระหว่าง ชื่อ-สกุล คนสุดท้าย เช่น (สุชาติ พุทธิมา, นิโลบล วิมลสิทธิชัย, และ กิตติพงษ์ วงศ์ทิพย์, 2568)
4. กรณีผู้แต่งชาวไทยมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้เขียนชื่อผู้แต่งคนแรก และระบุคำว่า และคณะ เช่น (สุชาติ พุทธิมา และคณะ, 2568)
5. กรณีผู้แต่งเป็นหน่วยงานหรือสถาบัน ให้ระบุชื่อหน่วยงานหรือสถาบัน หากมีหน่วยงานใหญ่ และหน่วยงานย่อย ให้ระบุชื่อหน่วยงานใหญ่ คั่นด้วยเครื่องหมาย, และตามด้วยชื่อหน่วยงานรอง (ถ้ามี) เช่น (กระทรวงยุติธรรม, กรมบังคับคดี, 2560)
6. ผู้แต่งชาวไทย ไม่ต้องระบุศ ตำแหน่งวิชาการ คำเรียกวิชาชีพ

7. ผู้แต่งชาวไทยที่มีฐานันดรศักดิ์ บรรดาศักดิ์ ให้ระบุ
เช่น (ม.ล. อาบกนก ทองแถม, 2563)
8. ผู้แต่งที่เป็นพระภิกษุ ให้ระบุ พระมหา และสมณศักดิ์
เช่น (พระธรรมธรรณิราม (สีลเตโช), 2564)
9. ผู้แต่งที่ใช้นามแฝง ให้ระบุนามแฝง
เช่น (รวมแพง, 2562)
10. หากไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งให้นำชื่อหนังสือ หรือชื่อบทความไว้ในเครื่องหมาย
อัญประกาศ “ ” และย้ายตำแหน่งไว้ตำแหน่งหน้าสุดของรายการอ้างอิง
เช่น (“AI พลิกเกมด้านโกง’ ไทยเดินหน้าออกแบบระบบโปร่งใส สกัด
คอร์รัปชันตั้งแต่ต้นทาง,” 2568)

การลงชื่อผู้แต่งชาวต่างประเทศ

1. การลงชื่อผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ระบุเฉพาะนามสกุล ตามด้วยเครื่องหมาย ,
เช่น (Bruce, 2024)
2. กรณีผู้แต่งชาวต่างประเทศ 2 คน ให้ใช้เครื่องหมาย & เชื่อมระหว่างชื่อ-สกุล
เช่น (Bruce & Hughes, 2010)
3. กรณีผู้แต่งชาวต่างประเทศ 3 คน ให้ใช้เครื่องหมาย , คั่น ระหว่างนามสกุลของ
ผู้แต่งทุกคน จากนั้นใช้เครื่องหมาย & เชื่อมระหว่าง นามสกุล คนสุดท้าย
เช่น (Bruce, Buckingham, & Hynd, 2004)
4. กรณีผู้แต่งชาวต่างประเทศมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้เขียนชื่อผู้แต่งคนแรก และ
ระบุคำว่า et al.
เช่น (Bruce et al., 2017)
5. กรณีผู้แต่งเป็นหน่วยงานหรือสถาบัน ให้ระบุชื่อหน่วยงานหรือสถาบัน หากมี
หน่วยงานใหญ่ และหน่วยงานย่อย ให้ระบุชื่อหน่วยงานใหญ่ คั่นด้วย
เครื่องหมาย, และตามด้วยชื่อหน่วยงานรอง (ถ้ามี)
เช่น (International Federation of Library Associations and Institutions,
2025)

การเขียนอ้างอิงท้ายบทความ

ผู้แต่ง

1. การลงชื่อผู้แต่งชาวไทย ให้ระบุทั้งชื่อและนามสกุล
2. กรณีผู้แต่งชาวไทย 2 คน ให้ใช้คำว่า และ เชื่อมระหว่างชื่อ-สกุล

3. กรณีผู้แต่งชาวไทยมากกว่า 3 คน แต่ไม่เกิน 6 คน ให้ใช้เครื่องหมาย , คั่นระหว่างชื่อ-สกุลของผู้แต่งทุกคน จากนั้นใช้คำว่า และ เชื่อมระหว่าง ชื่อ-สกุลคนสุดท้าย
4. กรณีผู้แต่งชาวไทยมากกว่า 6 คนขึ้นไป ให้เขียนชื่อผู้แต่งคนแรก และระบุคำว่า และคณะ
5. กรณีผู้แต่งเป็นหน่วยงานหรือสถาบัน ให้ระบุชื่อหน่วยงานหรือสถาบัน หากมีหน่วยงานใหญ่ และหน่วยงานย่อย ให้ระบุชื่อหน่วยงานใหญ่ คั่นด้วยเครื่องหมาย, และตามด้วยชื่อหน่วยงานรอง (ถ้ามี)
6. ผู้แต่งชาวไทย ไม่ต้องระบุศ ตำแหน่งวิชาการ คำเรียกวิชาชีพ
7. ผู้แต่งชาวไทยที่มีฐานันดรศักดิ์ บรรดาศักดิ์ ให้ระบุไว้ หลังนามสกุล คั่นด้วยเครื่องหมาย , เช่น
 อาบทนก ทองแถม, ม.ล. (2563). การลดความเสี่ยงจากภาวะภัยพิบัติใน
 ผู้สูงอายุ. วารสารพยาบาลสหราชอาณาจักรไทย, 13(1), 76-89.
8. ผู้แต่งที่เป็นพระภิกษุ ให้ระบุ พระมหา และสมณศักดิ์ เช่น
 พระธรรมธรรณิราม (สีลเตโช), (2564). การพัฒนาการจัดการศึกษาระบบการศึกษา
 ของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี. วารสารพุทธ
 นวัตกรรมและการจัดการ, 4(2), 1-8.
9. ผู้แต่งที่ใช้นามแฝง ให้ระบุนามแฝง เช่น
 รอมแพง. (2562). พรหมลิขิต. แอปป์ บานานา.
10. หากไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งให้นำชื่อหนังสือ หรือชื่อบทความไว้ในเครื่องหมาย
 อัฒประกาศ “ ” และย้ายตำแหน่งไว้ตำแหน่งหน้าสุดของรายการอ้างอิง เช่น
 “AI พลิกเกมด้านโกง” ไทยเดินหน้าออกแบบระบบโปรงใส สกัดคอร์รัปชัน
 ตั้งแต่ต้นทาง. (2568). [https://mgronline.com/online/section/
 detail/9680000066847](https://mgronline.com/online/section/detail/9680000066847)

ปีที่พิมพ์

1. ภาษาไทยใช้ ปี พุทธศักราช
2. ภาษาอังกฤษใช้ ปี คริสต์ศักราช
3. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ภาษาไทย ใช้อักษรย่อ ม.ป.ป. ภาษาอังกฤษ ใช้อักษรย่อ n.d.

สำนักพิมพ์

1. ตัดคำว่า สำนักพิมพ์ บริษัท จำกัด หจก. ออก เหลือเพียงชื่อสำนักพิมพ์ เช่น ซีไอเดียเคชั่น
2. หากเป็นสำนักพิมพ์ของมหาวิทยาลัย ให้ระบุคำว่าสำนักพิมพ์ เช่น สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
3. หากไม่ปรากฏสำนักพิมพ์ ภาษาไทย ใช้อักษรย่อ ม.ป.พ. ภาษาอังกฤษ ใช้อักษรย่อ n.p.

รายการอ้างอิงภาษาต่างประเทศ (ไม่ใช่ระบบตัวอักษรละติน)

รายการอ้างอิงภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ระบบตัวอักษรละติน (Non-latin scripts) เช่น ภาษากรีก ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น และภาษาเกาหลี เป็นต้น จะต้องมีการแปลภาษาอังกฤษกำกับ ชื่อผู้เขียนจะต้องมีชื่อภาษาอังกฤษกำกับ และชื่อเรื่องจะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษในวงเล็บเหลี่ยม [] กำกับเสมอ

เช่น

Tochio, K., & Ichikawa, A. (2017). *ガバナンスの視点を用いた地域 ブランド 形成モデル : 一関市における伝統もち食文化を通じた地域ブランド化の試み*. [A model for regional branding using a governance perspective: An attempt at regional branding through traditional mochi food culture in Ichinoseki city]. *Kwansei Gakuin Journal of Business Research*, 44, 79–90. <https://kwansei.repo.nii.ac.jp/records/25891>

การอ้างอิงรูปภาพ

1. ภาษาไทยใช้คำว่า ภาพที่ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Figure ตามด้วยเลขลำดับภาพ และคำอธิบาย โดยวางไว้ใต้รูปภาพ บริเวณกึ่งกลางบรรทัด
2. อ้างอิงรูปภาพ (ภาษาไทย) ทำตามหลักการการอ้างอิงในเนื้อหา (ชื่อผู้แต่ง,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้า หรือ URL) โดยวางไว้หลังคำว่า ที่มา: ตัวอย่างเช่น

ภาพที่ 1 สถิติการใช้อินเทอร์เน็ตโลก ปี 2024

ที่มา: (สุรศักดิ์ แซ่ลิ้ม, 2567)

3. อ้างอิงรูปภาพ (ภาษาอังกฤษ L) โดยวางไว้หลังคำว่า Source:
เช่น

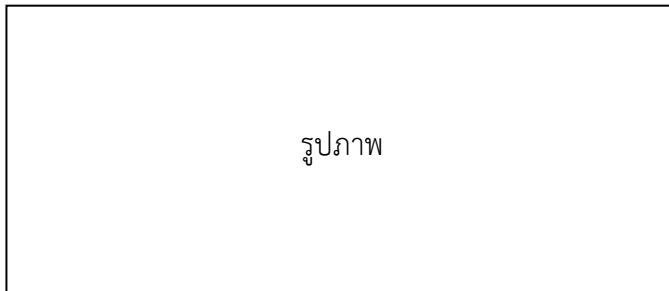

Figure 1 Screencasting Information Literacy

Source: (Botturi, 2022)

การอ้างอิงตาราง

1. ภาษาไทยใช้คำว่า ตารางที่ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Table ตามด้วยเลขลำดับภาพ และคำอธิบาย โดยวางไว้บนตาราง จัดชิดซ้าย
2. อ้างอิงตาราง (ภาษาไทย) วางไว้ล่างตาราง ให้ทำตามหลักการการอ้างอิงในเนื้อหา (ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์, /เลขหน้า หรือ URL) โดยวางไว้หลังคำว่า ที่มา: ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 1 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย

ที่มา: (ศิริวัฒน์ ชนะคุณ, 2560, น. 12)

3. อ้างอิงตาราง (ภาษาอังกฤษ) วางไว้ล่างตาราง ให้ทำตามหลักการการอ้างอิงในเนื้อหา (ชื่อผู้แต่ง,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้า หรือ URL) โดยวางไว้หลังคำว่า Source: ตัวอย่างเช่น

Table 1 Library journal building statistics

Source: (CLIR publication, 2015, <https://www.clir.org/pubs/reports/pub122/part2/>)